

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

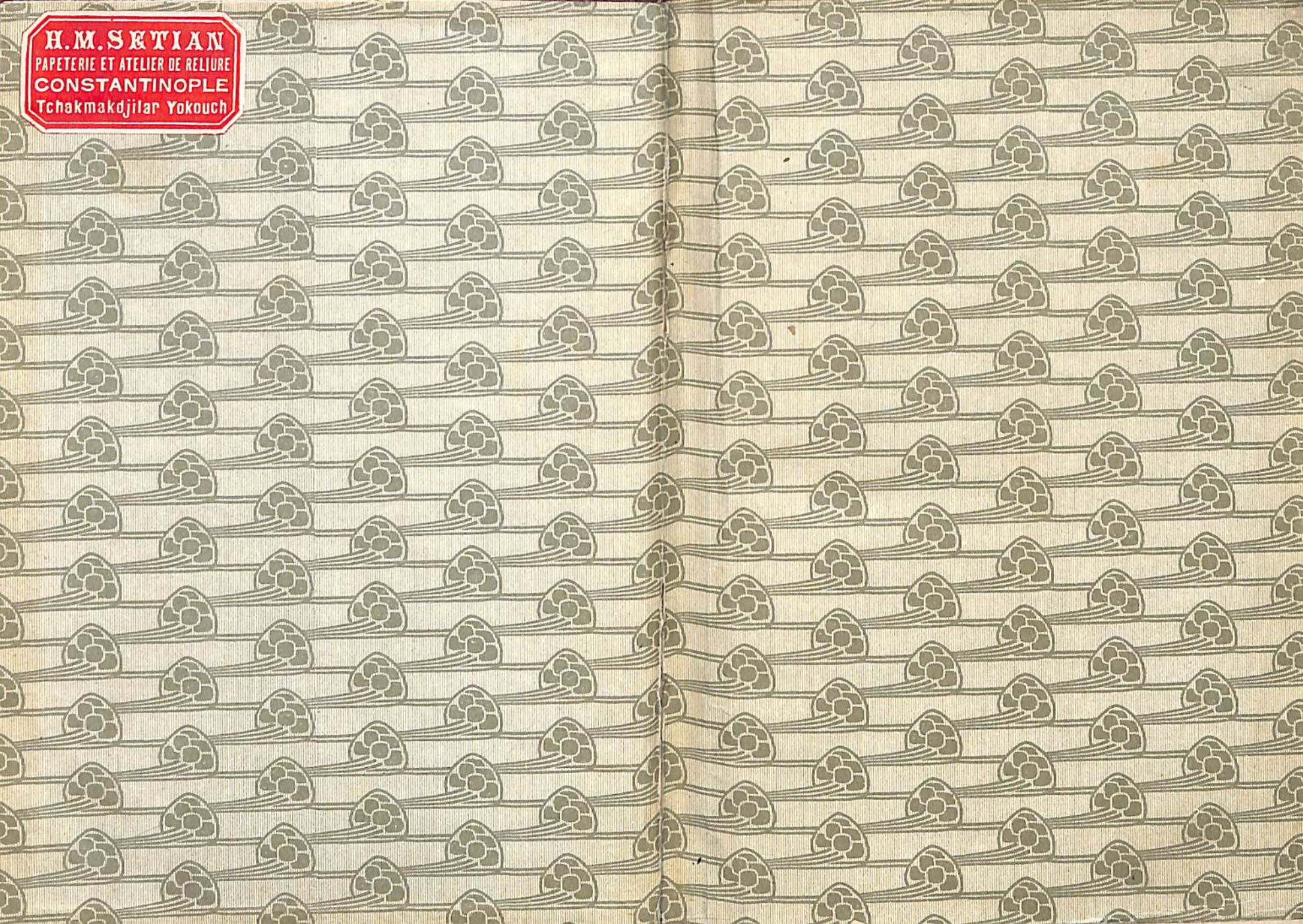
Adapt — remix, transform, and build upon the material

329D 3292

491.99-8
U-70

H.M.SETIAN
PAPETERIE ET ATELIER DE RELIURE
CONSTANTINOPLE
Tchakmakdjilar Yokouch

Կ. Ս. ՏԷՄԻՐԵԱՆ

ԸՆԹԱՑՔ ՆԱԽԱԿԹՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ

431-3913

ԾԱՂԿԱՔԱՂ

Տ Ի Պ Ա Ր Դ Ա Ս Ե Ր ՈՒ

Մ Ի Ջ Ի Ն Ը Ն Թ Ա Յ Ք

ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԼԵԶՈՒԷ

ԱՐՁԱԿ ԵՒ ՈՏԱՆԱԻՈՐ

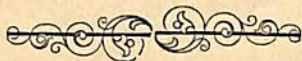

Բ Ա Յ Ա Տ Ր Ե Ա Լ Ը Ն Թ Ե Ր Յ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ք Ե Ր Ա Կ Ա Ն Ա Կ Ա Ն Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ո Վ

معارف نظارت جلیله سنک فی ۱۳ مارت ۳۱۷ و ۲۴ نومرولی
رخصتنامه سیله طبع و نشر اولنمشر

ՏՊԱԳՐ. ՆՇԱՆ Կ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

Կ. Պ Ո Լ Ի Օ

1902

11958-49

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՈՂԲԱՅՅԱԼ ՀԱՐԱՋԱՏԻ

ՍԻՐԵՑԵԱԼՆ ԻՄ ՍԻՐԱԶԱՐԴԻ

Որ հանգեաւ ի Տէր (1903) 9 Ապրիլի

ԵՐԿՈՒՅ ԱՄԱՅ Ի ՀԱՍՈՒԿԻ

11719-Տ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Իբեւ ընթերցանութեան դասագիրք՝ Հայ լեզուի նախակրթութեան յասկացուած «Ծաղկաբաղ Մանկական Դասերու» անուն գրքոյկիս գսած ընդունելութենէն քաջալերուած, այս անգամ ի լոյս կ'ընծայեմ «Բ. Ծաղկաբաղ Տիպար Դասերու» անուն հաւաքածոյս, ուր կ'ամփոփուին Հայ լեզուի ուսման հաշակն արբեցնող արձակ եւ ոսանաւոր ընտիր հասուածներ, որոնք իրապէս կրնան մեյմէկ տիպար դասեր հանդիսանալ Պաս. Ուսուցչին կենդանի բացասութիւններովը զօրաւոր հանգամանք մը առնելով:

Իւրաքանչիւր հասուած արդևն ըս բաւականի բացասուած ու նոյսացած է քերականական վերլուծութիւններով եւ ծանօթութիւններով, որոնք անհրաժեշտ են ամէն ուսանողի համար:

Պաս. Ուսուցչին կը մնայ միայն ըս պարագային հասուածն ընդլայնել կամ համառօտել եւ ի հարկին զանց առնուած տրամաբանական վերլուծումներն ընել, զորուածքին լաւագոյն ու քերի կողմերը մասնանշել, այսպէսով հանելի եւ սիրելի ընելու համար Հայ լեզուի ուսումը մանուկին եւ միանգամայն մարգելու համար անոր միտքն ու հաշակը:

ՄԵՐ ՄԻՒՍ ԳՈՐԾԵՐՆ ԵՆ

1. Գործնական եւ Արհեստական՝ Իրագիտութիւն (Տարրակ.)	3
2. » » » » (Միջին, Ա. մաս)	4
3. » » » » (» Բ. »)	5
4. Բնապատմութիւն եւ Բնագիտութիւն (Բարձրագոյն)	7
5. Մենտոր Մանկանց Յրանսերէն Լեզուի, Ա. Տարի	2
6. » » » » Բ. »	4
7. » » » » Գ. » (Հրատ.)	6
8. Ծաղկաբաղ Մանկական Դասերու	3
9. » Տիպար Դասերու	5

Սոյն գրքերու վաճառման կեդրոնատեղիներն են Մարգարեան, Աշճեան եւ Արիկեան գրատունները. կը գտնուին նաեւ ամէն գրավաճառներու բով եւ մասնաւորապէս մեր գրասենեակը: — Հասցէ՝

Կ . Ս . Տ Է Մ Ի Բ Ն Ա . Ն

Տեսուչ Ս. Մեսրոպեան Երկսեռ Վարժարանաց Կէսիկ-Փառայի

Մեր սոյն երկասիրութիւնները մեծ մասամբ վաւերացած են Պատ. Ուսումն. Խորհուրդէն եւ անոնց գործածութիւնը ցերմապէս յանձնարարուած :

Դպրոցներու համար գոհացուցիչ զեղչ:

Նմոյշ ուզողներուն ծրիաբար կը դրկուի:

ԵՄԱՂ ԿԱՔԱՂ

Տ Ի Պ Ա Ր Դ Ա Ս Ե Ր Ո Ւ

1. — Դ Պ Ր Ո Յ Ը

Մեր դպրոցները՝ ընդհանրապէս մեր եկեղեցիներուն մօտ՝ կրթական շէնքեր են ուր կը յաճախեն

մանուկները, կեանքի անհրաժեշտ եղող ուսումն ու դաստիարակութիւնը ստանալու համար:

Դպրոցին մէջ կը գտնուին ուսուցիչներ, ուսուց-

չուհիներ, դաստիարակներ և դաստիարակուհիներ, որոնց պաշտօնն է կրթել աշակերտները և անոնց սորվեցնել զանազան գիտութիւններ Ի

Դաստիարակութեան նպատակն է զարգացնել տղոց միտքը, ներշնչել առաքինութեան և խմաստութեան սէրը, պատրաստել անոնցմէ բարի մարդիկ և օգտակար քաղաքացիներ, որպէս զի Ազգին և Տէրութեան անձնուիրաբար ծառայեն:

Ուրեմն պէտք է որ տղաք դպրոցին մէջ անթուշ աշխատին սորվելու և յառաջանալու համար: Եթէ ծուրութիւն ընեն անոնք, կը թերանան իրենց ծնողքին հանդէպ ունեցած պարտականութիւններուն մէջ. վասն զի պէտք է գիտնալ թէ ծնողք մեծամեծ զոհողութիւններ կ'ընեն իրենց զաւակներուն դաստիարակութեանն համար: Եթէ տղաք դպրոցին մէջ չաշխատին, կը թերանան նոյն խակ իրենց անձին նկատմամբ: ունեցած պարտականութիւններուն մէջ: Ծոյլ տղաք անմիտ և անխել և:

Ձեր բոլոր ընելիքները խելացութեամբ կատարեցէ՛ք, տղաքս. երբէք մի գործէք մեքենայաբար: Կարդացէք այնպէս մը որ յայտնի ընէք թէ կարդացածնիդ լաւ կը հասկնաք: Գրեցէ՛ք այնպէս մը որ կարդացուի ձեր գրածը և ըլլայ միշտ մաքուր ու գեղեցիկ:

Սիրեցէ՛ք ձեր աշխատութիւնը: Մարդ սրտանց սիրած գործն է որ լաւ կը կատարէ ընդհանրապէս:

Կարգալ գրել ու հաշուել չգիտնալ, երբ մարդ կրնայ սորվիլ զանոնք, մեծ ամօթ է, մեծ անմտութիւն է մանաւանդ. վասն զի ամէն արհեստի մէջ կարգալու, գրելու և հաշուելու պէտքը անխուսափելի է:

ՔԵՐԱԿԱՆ ԳՅՈՒՄԱՆ ԳՆԱՅԻՆՆԵՐ. — Այս հատուածին մէջ ո՞ր բառերը գոյական են:

Գոյական ըսելով պէտք է հասկնալ գոյութիւն ունեցող իրերու, անձերու եւ կենդանիներու անունները, ինչպէս դպրոց, մանուկ, ուսուցիչ, ուսուցչուհի եւ այլն: — Ի՞նչ եւ ունի մասնիկները ի՞նչ կը ցուցնեն: — Գոյականներու կազմութեան մէջ ե՞րբ եւ մասնիկը կը զրուի գոյականին ծայրը եւ ե՞րբ ներ:

Չ. — Տ Ն Ա Շ Է Ն Կ Ի Ն Ը

(Իրական կեանքի դրուագ մը)

Համեստ արհեստաւորի մը կիներն էր տիկին Մաքրուհի: Վեց զաւակ ունեցեր էր որոնց երկուքը մեռեր էին և չորսը ողջ մնացած — երկու մանչ, երկու աղջիկ: Տիկին Մաքրուհի ամէն առտու կանուխ կ'արթննար, խոհանոց կ'իջնէր ու փոքրիկ լուացք մը կ'ընէր. յետոյ վեր ելլելով՝ սենեակն ու բակը կ'աւլէր, ամուսնոյն եւ զաւակներուն նախաճաշիկը կը պատրաստէր, ինքն ալ նախաճաշ ընելէ ետքը

կը նստէր և կարը ձեռք առնելով կ'սկսէր աշխատիլ :
 Զաւակներուն հազուատոները՝ պարզ բայց վայե-
 լուշ ու կօկիկ՝ իր ձեռքէն կ'ելլէին , ինչպէս նաեւ
 իր ամուսնոյն կտակեղէնները : Ծաշակ և ճարտարու-
 թիւն միացած էին իր վրայ :

Տանը մէջ կատարեալ մաքրութիւն և բարեկար-
 գութիւն կը տիրէր : Ամէն առաւօտ զաւակները մի-

առ մի կը նստեցնէր իր առջեւ և օճառաջրով անոնց
 երեսները , վիզը , ականջները , ձեռքերն ու ոտքերը
 կը մաքրէր , կը լուար անոնց բերանն ու ակռա-
 ները , կը սանտրէր գլուխը , կը յարդարէր մազերը ,
 այնպէս որ տեսնողը կ'զմայլէր անոնց մարմնոյն ու
 հանդերձներուն մաքրութեան ու վայելչութեան վրայ :

Տիկին Մաքրուհի մեծ փոյթ ունէր նաեւ իր զա-
 ւակները կրթելու : Ինք կրօնական պարտականու-
 թիւններուն ճշդիւ կատարման ուշադիր՝ նոյն կրօ-
 նասիրական զգացումները ներշնչած էր նաեւ իր
 զաւակներուն :

Աչք չէր գոցեր անոնց տղայական թերութիւն-
 ներուն , քաղցրութեամբ կը յանդիմանէր , կը խրա-
 տէր և ուղղութեան կը բերէր : Այսպէս իր զաւակ-
 ները մաքրասիրութեան , կարգապահութեան , կանո-
 նաւորութեան և աշխատասիրութեան կը վարժե-
 ցնէր , ինքզինքը ներկայացնելով անոնց իբրեւ տի-
 պար օրինակ որ ամէն խրատներէ աւելի ազդու է :

ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆՆԵՐ . —

Այս հատուածին մէջ գոյականները ի՞նչ հոլով են . (Գոյա-
 կաններուն վերջին ժայրի փոփոխութիւնը կը կոչուի հոլովում .
 ինչպէս , Զաւակ , գուակի , գուակի , գուակի) :

— Բարդ բառ որի՞ կ'ըսուի : Ի՞նչպէս կազմուած են սնա-
 ւէն , նախանաւ , բարեկարգ , օճառաջուր , կրօնասէր , մաքրասէր ,
 կարգապահ , աշխատասէր եւ մանրակէպ բառերը :

3 . — ՄՏԱԽՕՍԻՆ ՊԱՏԻԺԸ

Փոքրիկ հովիւ մըն էր Միհրան ,
 Որ ամէն օր դաւեփն վրան
 Արածելու կ'երթար , առտուն ,
 Հօսն իւր գիւղի ոչխարներուն :

Օր մը նեղուած հոն միամինակ,
 Ըսաւ. « Աղուոր խաղ մը խաղանք »
 Եւ սկսաւ պօռալ ուժով,
 « Գայլ կայ, գայլ կայ, հասե՛ք շուտով » :

Դիւղացիներ եկան հասան,
 Ոչ գայլ գտան, ոչ ալ գագան :
 Քա՛հ քա՛հ խնդաց անկիրք տղան,
 Ըսաւ անոնց « Կասակ եր ան » :

Գայլեր եկան, օր մը իրաւ,
 Մարդ իր ձայնին մտիկ չըրաւ :
 Մեկը չելաւ անոր պաշտպան :
 Կտոր կտոր եղաւ Միհրան :

ՔԵՐԱՎԱՆՆԵՐ ԱՆՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ . —

Պատմել այս հատուածը բերանացի, յետոյ արձակ գրել գայն :

— Օրինակել այս հատուածը եւ ստորագծել ամականները :

Ածական կ'ըսուին այն բառերը որոնք գոյականին ինչպէս
 ըսաւ կը ցուցնեն, ինչպէս ստախոս Միհրան, փոքրիկ հովիւ,
 եւայլն : — Ի՞նչ կը ցուցնեն իկ, ալ, ուկ մասնիկները : օրինակ,
 փոքրիկ, շնիկ, սնակ, իւրիկ : — Գտէք՝ խեղճ, տխուր, շատ,
 թեթեւ, գոհ, առատ եւայլն բառերու հականիշերը :

— Ային, ական մասնիկներն աւելցնելով ածականի վերա-
 ծեցէք հովիւ, օր, դաշտ, գիւղ, գագան, տղայ, մարդիկ, ձայն,
 գոյականները :

4. — ՍՐԱՄԻՏ ՊԱՏԱՍ ԽԱՆ

(ԱՒԱՆԿԱՎԷՊ)

Ժամանակ առաջ, երբ ստակաւին հնարուած չէր
 շոգեկառքը եւ ամէն մարդ կառքով կը ճամբորդէր,
 Անգլիոյ Թագաւորներէն մէկը, Գէորգ Ա., գիւղի մը
 պանդոկը իջաւ, կառքին ձիերը փոխել տալու հա-
 մար, եւ անօթի ըլլալով՝ երկու հաւկիթ եփել տուաւ :

Մեկնելու պահուն՝ իր մանկուսիկը եկաւ դանգա-
 տեցաւ թէ պանդոկապետը հարիւր շիլին կը պահանջէր
 հաւկիթներուն համար :

Թագաւորը կանչել տուաւ պանդոկապետն և հար-
 ցուց թէ արդեօք հաւկիթները շա՞տ հազուադիւս
 էին այդ գիւղին մէջ որ այդպէս սուղ կը ծախէր :

— Ո՛չ, տէր արքայ, պատասխանեց սրամիտ գիւ-
 ղացին, ընդհակառակը շատ ալ առատ են . բայց
 հազուադիւս են թագաւորները, եւ երբ բաղդը Ձեր
 վեհափառութեան պէս մեծ ինքնակալ մը կը շրկէ
 մեզի, կը ջանանք պարագայէն օգուտ քաղել : »

Թագաւորը ժպտեցաւ եւ հարիւր չիլինը վճարել
 տուաւ :

ՔԵՐԱՎ. ՎԱՐԺ. — Օրինակել այս հատուածը եւ ցոյց տալ
 մէջի անուններուն բիւր : — Յոյց տալ այդ անուններուն հո-
 լովները :

— Ի՞նչ տեսակ բառեր են սրամիտ, օգեկառք, պանդոկա-
 պետ, հազուադիւս եւ ինքնակալ բառերը :

— Մէկ շիլինը 6 դրամեան է, 20 շիլին մէկ սքէլին կամ Անգ-
 լիական ոսկի է որ 120 դր. կ'արժէ :

5. — ՅԵՆԻ ՄԷՋ ՄԱՐԱԳՐԻՏ

Ոտք բոպիկ, հաշմանդամ,
Բըզիկ բըզիկ հագուստով,
Պասանոյ մը շատ անգամ
Կը հանդիպիւն ասնքս քով :

Ողորմեցե՛ք, կը պօռայ,
Թող վարձատրե՛նք Աստուած . —
Գուրք սուղ ե ի Բեռա,
Ցուրտէն շատեր են վեռած :

Թե՛ն սղայ բայց կարծե՛ն
Խեղ մը ունի չափաւոր .
Ներեցե՛ք ինձ ձեզ պատմե՛ն
Ինչ որ տեսայ անցեալ օր :

Օրհորդ մը խիստ սիրուն
Մուշակներով փաթթուած
Բովե՛ն անցաւ, այն պահուն
Լսեց անոր կո՛ծ ու շաց :

Ձեռնոցապատ քաթիկով
Ստակ տուաւ աղաւթս,
Հարցուց անոր ժպտելով
— Արդեօք ո՛րչափ կը մսիս : —

— Երբ դուք, ըսաւ զխիկոր,
Ինձ նայելով ժպտեցաք,
Այդ վայրկեանէն կ'երդնում որ
Այ ցուրտ չկայ, կ'զգամ սաք :

— Հետեւեալ բառերը վերացեալ գոյականի վերածեցէք
ուրիշ մասնիկն աւելցնելով եւ տառերու պէտք եղած փոփո-
խութիւնն ընելով :

Պասանի, հաշմանդամ, Աստուած, գուրք, սուղ, ցուրտ, տաս,
աղաւթ, չափաւոր, սիրուն, խիստ, սաք :

6. — ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐ

Պետրոս եւ Յակոբ՝ որոնք մէկ տան մէջ կը բնա-
կէին՝ դպրոց չէին գացած :

Հետեւեալ օրը դաստիարակը ուղեց հասկնալ թէ
այդ պարոնները ժամանակին ի՞նչպէս անցուցեր էին :

« Պետրո՛ս, երէկ ինչո՞ւ դպրոց եկած չէիր »,
հարցուց պառ աբիւնով մը :

— Մայրիկս գործի մը համար տունէն բացակայել
ստիպուած ըլլալով, պարտաւորեցայ պզտիկ եղբորս
վրայ հսկել, պատասխանեց Պետրոս վստահեցնող
ձայնով մը :

— Իսկ դուն, Յակոբ՝, ի՞նչ ունէիր երէկ :

— Ե՛ս, Պարոն, թոթովեց Յակոբ, կարմրած, հի-
ւանդ է՛ի :

Այս տարակուսական պատասխանէն դաստիարակը հասկցաւ որ երկուքն ալ ճշմարտութիւնը զրուցած չէին իրեն . ուստի նորէն հարցաքննեց զանոնք: Երբ Պետրոս կը յամուէր իր առաջին պատասխանը կըրկնելով, Յակոբ խոստովանեցաւ թէ դպրոց դալու տեղ

իւր ընկերոջ հետ քարզնտակ խաղցեր էին: Այս խոստովանութեամբ Յակոբին բացակայութիւնը ներուեցաւ, բայց յամառ Պետրոս պատժուեցաւ թէ՛ դաստիարակին եւ թէ՛ ծնողաց կողմէ:

Ճշմարտախօս ըլլանք միշտ, անով կը պարտկուին մեր շատ մը թերութիւնները:

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ. — Աշակերտները պէ՞տք է բացակային վարժարանէն: — Բացակայութիւն ներելի՞ է. — Ինչո՞ւ ոչ: —

Ո՞ր պարագայի մէջ: — Սուտ խօսիլ ներելի կրնա՞յ ըլլալ: Քե՛ր. ՎԱՐԺ. — Որոշեցէք քանձրացեալ եւ վերացեալ, յասուկ եւ հասարակ անունները. Օրինակ. Վերացեալ գոյական՝ բացակայութիւն. — Թանձրացեալ գոյական՝ տուն. — Յատուկ գոյական՝ Պետրոս. — Հասարակ գոյական՝ քոյր:

Ա Ռ Ա Ծ

Թէ որ ակռադ փրտուկ է,
Քաշէ՛, հանէ՛, ազատէ՛.
Թէ դըրացիդ խենդուկ է,
Քաշուէ՛ ըովէն, ազատէ՛:

117/9-57

Չ. — ԱԳՈՍԻՆ ՈՒ ՉԱԳԵՐԸ

(Ա Ռ Ա Կ)

Իր ձագերուն՝ սեւուկն ագռաւ
Երկարօրէն հառ խօսեցաւ .

« Երբ տեսնեմ քե յանկարծակի
Մարդ մ'ի գեսին ծոխ խոնարհի,
Նշան է քաւ առնելու
Եւ ձեզ զարնելու .

Թեւ առե՛ք,

Շո՛ւՆ փախե՛ք »:

— Բայց ի՞նչ ընենք, մայրիկ սիրուն,

Թե այդ մարդն յառաջագոյն
 Գաղտուկ իր ձեռք քար ունենայ .
 Այդ խրատեղ՝ ուրեմն ի՞նչ շահ »:
 — Հիմա՛, ձագերս , կը հաւատամ ,
 Թե ձեր կեանքը դուք յարածամ
 Վսանգէ գերծ պահեք պիտի
 Փորձանաւոր՝ մեզ այս երկրի ,
 Քանի որ այժմէն՝ տարիքով մասաղ՝
 Ա՛յդչափ խելք ունիք , ա՛յդչափ միտք չենաղ :

Երևեկ տղեկին

Ոյր խելք ու միտք՝ հետ հասակին
 Հաւասար կ'անին :

Վ.Ա.ՀԱՆ Վ.Բ.Գ.

Քեր. Վ.Ա.Բ.Ժ. -- Որոշեցէք ածականները եւ անոնց տեսակները :

— Ըսէք թէ ի՞նչ յարաբերութիւն ունի

իր	ածականը	ձագուկ	գոյականին	հետ.
սեւուկ	»	ագուաւ	»	»
սիրուն	»	մայրիկ	»	»
այդ	»	խրատ	»	»
ձեր	»	կեանք	»	»
չենաղ	»	միտք	»	»

Տ. — ԱՆԻՐԱԽ ՊԱՏԻԺ

Հրանտ , որ խելօք եւ աշխատասէր տղայ մըն էր ,
 օր մը ուրիշին յանցանքին պատճառաւ սխալմամբ
 պատժուեցաւ վարժարանին մէջ : Այս անիրաւ պատիժը
 ա՛յնչափ ծանր եկաւ տղուն որ սաստիկ յուզուեցաւ
 եւ ըսաւ իր ընկերներուն թէ դաստիարակուհին
 պիտի զղջար զինքը պատժելուն համար :

Տղաքը սպառնալիք մը կարծելով այս խօսքը՝
 խնդացին վրան , որովհետեւ կը ճանչնային իրենց
 դաստիարակուհին անաչառ բնաւորութիւնը :

Ամիս մը ետքը , երբ հրապարակաւ տղոց նիշերը
 կարդացուեցան , Հրանտ մեծ գովեստներով յիշատակուեցաւ
 դաստիարակուհին կողմէ վարքին , բարքին
 և աշխատասիրութեանը համար : Այն ատեն Հրանտին
 ընկերները ամէնքն ալ հասկցան թէ ի՛նչ միջոց գտեր
 էր անիկա զղջացնելու համար իր դաստիարակուհին :

ՔերԱԿԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ . —

Օրինակել այս հատուածը եւ ստորագծել բայերը . (Բան մը
 ընել կամ գործողութիւն մը կատարել ցուցնող բառերը բայ
 կ'ըսուին , ինչպէս . գրել , ուտել , եւայլն .

— Ի՞նչ կը ցուցնեն արան , անոց , նոց մասնիկներն , ինչպէս
 դպրոց , զբօսարան , վարժարան , սպանդանոց , ծաղկոց , եւայլն .

— Ի՞նչ մասն բանի են անհարբերութիւն , հաստատման
 քիւն , համբերութիւն , մարմնամարզութիւն , անհոգութիւն : — Ի՞նչ
 տեսակ բառեր են ասոնք :

— Գտէք հետեւեալ բառերուն հականիշները . Հարուստ ,
 ուրախ , զուարթ , գէտ , կծծի :

Չ . — ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՌԱՅՆԵՐ

1. — Ով որ բան մը ընել չգիտեր, չկրնար հրամայել :

2. — Բամպակ մանող ժրաշան կինը առանց շապիկի չմնար :

3. — Ձեռքը թաթպան անցնող կատուն մուկ չկրնար բռնել :

4. — Բոյնը շինողը էգ թռչունն է :

5. — Իրիկուան կանուխ սլառկիլ և առտուն կանուխ ելլել՝ առողջութիւն, հարատւութիւն և խելք կը բերեն մարդուն :

6. — Եթէ հաւատարիմ ու սիրելի ծառայ մը ունենալ կ'ուզէք, դուք ծառայեցէք ձեզի :

7. — Եթէ ձեր գործին կատարուելը կ'ուզէք, անձամբ գլուխը կեցէք. իսկ եթէ կ'ուզէք որ չկատարուի, ուրիշի յանձնեցէք :

8. — Առաւօտուն ուշ ելլողը օրն ի բուն կ'անճրկի, և մինչեւ որ գործի սկսի օրն իրիկուն կ'ըլլայ :

9. — Դատարկութիւնը ժանգի կը նմանի, աշխատութենէ անհամեմատ աւելի կը մաշեցնէ :

10. — Ձուարճութիւնը իրմէ փախչողներուն ետեւէն կը վազէ :

11. — Անօթութիւնն աշխատասէր մարդուն դռնէն կը նայի բայց չհամարձակիր ներս մտնել :

12. — Ծուլութիւնն այնչափ ծանր կը քալէ որ աղքատութիւնը շուտով կը հասնի ետեւէն :

13. — Եթէ քեզի պէտք չեղած բաներ գնես , շատ շանցած ամէնէն աւելի պէտք եղածը կը ծախես :

14. — Կաթիլ կաթիլ վազող ջուրը քարերը կը ծակէ :

15. — Երեք անգամ ատենէն փոխադրուողը՝ ըկիզեալի մը չափ վնաս կը կրէ :

ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ . .

Որոշել սոյն առաձներուն մէջ գտնուած բայերը եւ անոնց տեսակները :

10. — Փ Շ Ո Տ Թ Ո Ի Փ Ը

Փոքրիկ տղեկ մը, զոր փուլն էր խայթեր, Իր ցաւն արցունքով հօրք կը պատմէր.
« Ինչո՞ւ գեղեցիկ արտին մէջ մեր քան Բուսեր է արդեօք այս բուսին անպիտան »:
— Ուրպէս զի փորձով սորվիս դուն, տղաս, Թէ պէտք է չարէն միտ հեռու կենաս .

— Վերի խօսքերուն մէջ ինչո՞ւ, արդեօք, միտ, հեռու ի՞նչ իմաստ կուտան : Ի՞նչ մասն բանի են : Ի՞նչ է մակբայը :

— Մակբայ կ'ըսուին այն բառերը որոնք բայի մը վրայ կ'իյնան եւ կամ անոր իմաստը կ'ամբողջացնեն : Ինչո՞ւ բուսեր է . միտ հեռու կենաս : Այս խօսքերուն մէջ ինչու, միտ եւ հեռու մակբայ են :

11. — ՅԻՍՈՒՍ ԵՒ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

Յիսուսի քով մանուկներ բերին . որպէս զի ձեռքը անոնց վրայ դնէ եւ աղօթէ . իսկ աշակերտները կ'արգիլէին բերողները և կը յանդիմանէին զանոնք :

Երբ Յիսուս տեսաւ այս բանը, նեղացաւ . աշակերտներուն և ըսաւ . « Թողէք մանուկները և մի՛ արգիլէք զանոնք ինձի մօտենալու , որովհետեւ երկինքի արքայութիւնը այդպիսիներունն է : Ճշմարիտը կ'ըսեմ ձեզի , ո՛վ որ Ստուծոյ արքայութիւնը մանուկներու պէս չճանչնար ու չհաւատար՝ կարող չէ հոն մտնել » :

Յիսուս գրկեց մանուկները, ձեռքը անոնց գլխին վրայ դրաւ և օրհնեց :

Թողի՛ք մանուկներուն որ ինծի գան եւ մի՛ արգիլի՛ք զանոնք, որովհետեւ Ասուծոյ արեւոյութիւնը այդպիսիներունն է :

ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ . —

Որոշեցէ՛ք հատուածին մէջ գտնուած գոյականներու քիւն ու հոլովը : — Որոշեցէ՛ք դերանունները :

— Դերանուն կ'ըսուին այն բառերը որոնք անունի մը տեղ կը դրուին: Օրինակ . « Որպէս զի ձեռքը անոնց վրայ դնէ » : Այս խօսքին մէջ անոնց բառը դերանուն է եւ դրուած է մանուկներուն տեղ :

12. — ՎԵՐՁԻՆ ԽՈՍՏՈՒՄ

Օրհասական իր մահճին մեջ
Ըսաւ աղջիկն իր մայրիկին .
« Երբոր իջնեմ ի ծոցն հողին
Չըլլայ որ շաւ գիս հոս անվերջ :

« Ա՛յ չի տեսնես պիտի գիս դուն ,
Ու չի խօսիս պիտի այսպէս
Միտք սրտի , ա՛յ պիտի չըմպես
Սերն այժերուս մեջ զուարթուն :

« Մեռնիմ , անդարձ երբաւ պիտի ,
Բայց մի՛ շար . քաղցր իմ սիրելիս
Յերկիւնս պիտի գտնես դու գիս
Ամբողջ գեղովս իմ ծաղկասի :

« Հոն՝ անվախճան կեանաց ի սեւ
Չես մտնէր հոգն ու արագաւ ,
Կանուխ մեր սերն հոս վերջացաւ ,
Կը մեռնիմ , հոն քեզ կ'սպասեմ . » :

ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ . —

Սոյն ոտանաւորը արծակի վերածելէ ետք , պարբերութիւնները որոշեցէ՛ք : Դտէք ամէն մէկ պարբերութեան տեքայինները : — Տեքայի են այն ամէն բառերը որոնք իր կամ անձ կը ցուցնեն եւ որոնք բային գործողութիւնը կը կատարեն . Օրինակ . Աղջիկն ըսաւ մայրիկին . այս խօսքին մէջ աղջիկը տէր բայի է ըսաւ բային :

13. — ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Խնփն արօրի մը ժանգոսած համբուն
Հանգիստէն երկար,
Տեսաւ իր եղբայրն որ շողող , փայլուն ,
Դաւսէն կը դառնար .
— Նոյն նիւթէն կը ռուած , բազուկներէն նոյն ,

Ըսաւ, ո՛վ եղբայր,
 Ես ինչո՞ւ աղօս, իսկ պայծառ ես դուն:
 — Ես կ'աւելասիմ յար:

Ա Ռ Ա Ծ

Պարտէզը՝ թէ դարմանես,
 կը ծլի ու կը ծաղկի .
 Երեսի վրայ թէ թողնես՝
 Փուշ տատասկով կը ծածկի:†

14. — ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԾՆՈՂԱՅ ԵՒ ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒ ՀԱՆՐԵՊ

« Մի՛ ըներ ուրիշին ինչ որ չես ուզեր որ ուրիշները քեզի ընեն. ըրէ՛ ուրիշներուն ինչ որ կ'ուզես որ անոնք քեզի ընեն »: Ասով կը ճանչնանք մեր պարտականութիւնները եւ կը կատարենք մեր նմաններուն հանդէպ:

Առաջին սկզբունքով կը սովորինք ուրիշին կեանքը ինչքը, համբաւն ու ազատութիւնը յարգել:

Երկրորդ սկզբունքով՝ կը մտածենք թէ իրաւցնէ չկայ մարդ մը որ իրեն անիրաւութիւն մը ըլլալը ուզէ: Հետեւաբար պէտք չէ որ ուրիշին իրաւունքը բռնաբարենք:

Կ'ուզենք որ կարօտութիւն ունեցած ժամանակներս ուրիշները մեզի օգնեն. ուստի պէտք է որ մենք ալ նուրիշներուն օգնենք. աղքատին ողորմութիւն տանք, հիւանդները հոգանք ու մխիթարենք:

Մեր ծնողաց ունեցած գլխաւոր պարտքերնիս սա երեք պարտքերն են. մեծարանք, սէր և երախտագիտութիւն:

Մեծարանք պարտինք, վասն զի անոնք մեզի կեանք տուած են, մեր առաջին մեծերն են. հետեւաբար պէտք է պատուենք ու մեծարենք զանոնք:

Սեբ' վասն զի անոնք մեզի դիւրութիւններ տու-
 ւեր, աշխատեր, տղայութիւննիս մեծցուցեր ու մեզի
 լաւ դաստիարակութիւն տուեր են կամ դեռ կուտան
 Երախսագիտութիւն՝ որով անոնց մեզի ըրած բա-
 րիքը ճանչնալով՝ պիտի ջանանք փոխարէնն հատու-
 ցանել. նեղութեան մէջ մխիթարել, պաշտպանել ու
 կարօտ վիճակի մէջ չձգել զանոնք, ծերութեան մէջ
 խնամել ու յիշատակնին պատուել:

ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — Գտէք շակապները:
 — Շաղկապ կ'ըսուին այն բառերը որոնք երկու բառ կամ
 երկու խօսք իրար կը կապեն. օրինակ « Հօրեղբայրս եւ հօրեղ-
 բորըղիս այսօր մեզի եկան». այս խօսքին մէջ եւր շաղկապ է:

15. — *ԱԳՌԱԿԸ ՈՒ ԱՂՈՒՆՍ*

Ճիւղի մը ծայր
 Պարոն ազուան եր քառեր,
 Բերանն առաս
 Գողցած պանրի կտոր մ' ունէր.
 Հոսն առնելով՝
 Աղուեսը վեր վեր կ'իյնայ.
 Անուշ լեզուով
 Կուգայ վարէն ձայն կուտայ.
 « Բարե՛ւ, բարե՛ւ,
 Պարոն ազուա,

Քեզ շատ արեւ:
 Ո՛հ, ի՞նչ աղուոր
 Ի՞նչ գեղեցիկ
 Ես՝ իրաւ որ:
 Սուս չի կարծես,
 Թե ձայնդ ալ է
 Սա տեսիլդ պէս,
 Գուն մեկ հասիկ

Անտառիս մէջ հիւր հաւերուն ես փիւնիկ:
 Աս լսելով՝ խնդումէն
 Կշէլէ՛ւ ազուան ինճի՛ւսմէն.
 Կտուց մը լայն կը բանայ
 Որ անուշ ձայնը ձրգէ,
 Որսը բերնէն վար կ'իյնայ:
 Աղուեսն իսկոյն կը խըլէ,

Զայս ըսելով իրեն հոն .

« Միամի՛s պարոն ,

Գընա՛ խելք սորվե՛ .

Ամեն շողոփորք ի՛նչպիսի անոնցմե՛

Որոնք կը խաբուին իր անուշ լեզուէ .

Աս դասն որ հիմա դուն ինձմէ առիք ,

Կ'արժեք , — խօսք չկայ , — կսոր մը պանիր » :

Սգոաւն ամօթով

Սրտին երուփով

Երգում կ'ընէ հոն , բեպէս քիչ մը ուշ ,

Մեկ մ'ալ չաւսալու լեզուի փաղափուշ : »

16. — ՏՆԱԻԵՐ ԿԻՆԸ

(ԻՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ)

Հարուստ սեղանաւորի մը մէկ հատիկ աղջիկն էր տիկին Պերճուհի Սարգսեան : Հայրը՝ տարածամ մահուամբ մեռած էր , բայց բաւական հարստութիւն թողուցած : Մայրը ծուլութեան , շռայլութեան եւ պըճնասիրութեան վարժուած ըլլալով , ինքն ալ նոյն ընթացքը շարունակեց , այնպէս որ հօրմէն մնացած հարստութիւնը կարճ ժամանակի մէջ փճացուց եւ Բերայի մէջ տուն մը , Ղալաթիոյ մէջ ալ խանութ մը միայն մնաց :

Պերճուհի սոյն խանութը իբր դրամօժիտ տալով՝ ամուսնացաւ նորոյթի նիւթեր վաճառող երիտասարդի մը հետ :

Եւ որովհետեւ տնական աշխատութիւններու ընտելացած չէր , տան բոլոր գործերը սպասաւորի մը ձեռք մնացեր էին :

Տիկինը ինքզինքը տուած էր արդուզարդի եւ հաճոյքներու . այցեր կուտար , այցեր կ'ընդունէր . իր խօսակցութեան նիւթերն էին նորաձեւութիւնները , այս կամ այն ընտանեաց ընթացքը , այս կամ այն տան մէջ պատահած դէպքերու վրայ դատողութիւններ , դիտողութիւններ , խժրժանք , բանբասանք : Այս էր իր սովորական կեանքը :

Իսկ տնական գործերը երեսի վրայ ձգուած էին , ամէն բան անկարգ վիճակի մէջ եւ կարասիները փոշով ծածկուած . ամէն կողմ անմաքրութիւն ու խառնաշփոթութիւն կը տիրէր :

Տարի մը չանցած ամուսինը հարկադրուեցաւ ծախել իբր դրամօժիտ առած խանութը , ժամանակ մը եւս առհարկի գոհացնելու համար կնոջ պահանջները :

Վերջապէս , սպառելով ամուսնոյն կարողութիւնը եւ համբերութիւնը , տանը մէջ վէճն ու գժտութիւնը սկսաւ , եւ գործը այն վիճալին հասաւ որ կենակցութիւնն ա'լ անհնարին եղաւ եւ այրը տունէն բաժնուեցաւ առանց այլ եւս վերադառնալու :

Աւելորդ է ըսել թէ Պերճուհի հօրմէն մնացած

տունն ալ ծախեց , և քանի մը տարի ալ շարունակեց
 նոյն անկարդ ընթացքը : Վերջապէս չքաւորութեան
 մէջ ինկաւ և սկսաւ անէծք կարդալ իր մօր , որ
 զինքը այսպէս անկիրթ ու շռայլ մեծցնելով՝ պատ-
 ճառ եղած էր իր թշուառութեան :

ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ . —

Գոէք հատուածին բարդ եւ ամանց բառերը :

17. — Ծ Ո Վ Ը

Անխլիրս եւ անսարսուռ
 Ծովը կը նիրհէ ,
 Անօարժ զանգուած միակնուր
 Կապոյտ բիւրեղի :

Շոգեհաւերն հոն բողուն
 Ակօս մ'ըսպիսակ
 Որ ընդ երկար , փողփողուն ,
 Կը մընայ յսակ :

Ինչպէս նեղ գիծն ասելի
 Թիբեղին վրայ ,
 Կամ խրդունջին , որ սողի ,
 Լոյծ հետքն արծաթեայ :

Կը փորձուիս կոխել հոն
 Եւ քալով մ'անվախ
 Երբալ մինչեւ հորիզոն .
 Անհոգ ու խիզախ :

Ու կը հարցնես . « Այս անտունչ
 Զանգուածե՞ն է որ
 Պիտի ցասկէ մեծամուռնչ
 Մըրիկն անաւոր :

18. — ՄՈՂԻԷՌԻ ԿԵԱՆՔԷՆ ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ

Մոլիէո՝ Գաղխացւոց անուանի կատակերգակ բանաստեղծը՝ օր մը իր բարեկամին հետ գիւղէն կը վերադառնար. ճամբան աղքատ մը կուգայ իրմէ ողորմութիւն կ'ուզէ: Մոլիէո ձեռքը գրպանը տանելով՝ ստակ մը կը հանէ կուտայ ու ճամբան կը շարունակէ:

Աղքատը կը նայի որ տուածը ոսկի է. շուտ մը ետեւէն կը վազէ որ ետ դարձնէ:

« Տէ՛ր, կ'ըսէ, սխալմամբ 20 ֆրանքնոց ոսկի մը տուեր էք ինձի »:

Աղքատին այս պարկեշտութեան վրայ կը զարմանայ Մոլիէո և գրպանէն ուրիշ ոսկի մըն ալ հանելով՝ անոր կուտայ եւ իր բարեկամին կը դառնայ.

« Տե՛ս, կ'ըսէ, մինչեւ ո՛ւր կ'երթայ կը ծածկուի առաքինութիւնը »:

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Դ . —

Գտէք բայերը եւ յոգնակիի վերածեցէք իրենց մասերով:

19. — ԹՇՈՒԱՌԸ ԽՈՐ ՀԵՑԷ՛Բ

Երբ իրի/ուան խաղաղ սրտով տուն դառնաք
Սեղան նստիք, ուրախ ըլլաք ու խայտալ.
Երբ ձեր որդւոց հեշտ զգուանք վայելիք,
Թշուառը խորհեցէ՛ք:

Երբ հանգիստ եք, ձեր սիրտերը զուարթ եւ,
Երգեք, կայտոք, զբաղմունքն իր երգեր եւ.
Գիշերն անհոյս եւ անդորրիկ քուն նիրհեք,
Թշուառը խորհեցէ՛ք:

Առաւօտն երբ գայ ողջունել, արթննաք,
Արիւնջն շողջը վայելու սիրտ ունենաք.
Անվիշտ տղա մը պէս զուարթ կայտոքեք
Թշուառը խորհեցէ՛ք:

Երբ յերկ դառնաք, քիչ շատ շահիք, գոհ ըլլաք,
Ցերեկն անցնեք առանց վշտի, անվրտաւ,
Ո՛հ, անգամ մը ձեր ուշն անոր դարձուցեք,
Թշուառը խորհեցէ՛ք:

Ե . Տ .

20. — ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՅՎԱԶՈՎՍԻԻ

Յովհաննէս Այվազովսքի՝ հայ նկարիչը, ծնաւ 1812ին Խրիմի մէջ: Իր եղական և հօր տաղանքը ոչ միայն զինքը բարձրացուց Ռուսիոյ արքունիքին նկարիչը ըլլալու պատուոյն, այլ և նշանաւոր հանդիսացուց ամբողջ Եւրոպայի:

Իր ամէնէն մեծ յատկութիւնն է լոյսին ազդեցութիւնները և փոթորկալից ծովուն տեսարանները պատկերացնել տարօրինակ ճարտարութիւնով մը:
Բարիզի և Բեթերսպուրկի նկարչական արուեստ-

տահանդէսներուն մէջ իր ցուցադրած նկարներուն
ամէնէն գեղեցիկներն են Ձմեռը Ռուսիոյ մեջ ,
Խրիմի Ծովեզերքը , Մրրիկը Սև Ծովու ափունքին
վրայ , Մրրիկը Միջերկրականի մեջ , որոնք իր փառքն
ու հարստութիւնը կազմած են :

ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՎՈՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ . —

Մէյմէկ իօսք շինել հետեւեալ բառերով .

Նկարիչ , յատկութիւն , ազդեցութիւն , նախաբան , առ-
ուեսահանդէս , նկար , մերիկ , փառք , նախաբան :

21 . — ՄԻ՛ ԽԱՔՈՒԻՒՔ ՍՐՏԱՔԻՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐԷ

Արմենակ օր մը իր հօրը հետ մացառներով եւ
ամէն տեսակ ծառատունկերով շրջապատուած ճամբէ
մը կ'անցնէր :

« Ո՛հ , ինչ սիրուն կարմիր միրգեր , ո՛րչափ հա-
մով են արդեօք » , գոչեց Արմենակ , տեսնելով կար-
միր մանրիկ պտուղներ :

Բայց հազիւ հատ մը բերանը դրաւ , դէմքը ծռ-
մըռկեց եւ բարկութենէն հեռուն նետեց զանոնք :

« Ձէի կարծեր երբեք որ , ըսաւ , ա՛յսչափ գեղե-
ցիկ պտուղներ այսչափ խիստ ըլլան :

— Թող այս փոքրիկ պատահարը սպազային հա-
մար դաս մը ըլլայ քեզի , սիրելի Արմենակ , ըսաւ
հայրը , պէտք չէ խաբուիս արտաքին երեւոյթնե-

րէն . մարդիկ ալ պտուղներու պէս են . շատերը ի-
րենց պակասութիւնները կը ծածկեն սիրուն ու շք-
լացուցիչ կերպարանքներու տակ » :

22 . — ԳՍՅԼԸ ԵՒ ԳՍՌՆՈՒԿԸ

Գայլը . — Դուն ո՞վ ես որ իմ խմելու ջուրս եկեր
պոտորեւ ,

Հիմա պատիժդ կը գտնես , աներե՛ս :

Գառնուկը . — Մի՛ բարկանար վրաս , Տէ՛ր իմ ,

Նայե՛ , կ'աղաչեմ ,

Ես որչափ վար եմ

Քու կեցած տեղդ

Ու խըմած ջուրդ .

Ի՞նչպէս կրնամ պոտորեչ այն ջուրը որ քեզի ինձ
կուգայ :

Գայլը . — Կը պոտորեւ . ըսի քեզի , իմ խօսքիս մեջ
ունս չկայ .

Հապա հերու , յուսանի ըրիր ինձի . . .

Գառնուկը . — Հերու ես աշխարհ աչ եկած չեի .

Ես դեռ կաք կ'ուշեմ , կը սխալիս , Տէ՛ր :

Գայլը . — Թե՛ որ դու չեիր , ուրեմն եղբայրդ եր :

Գառնուկը . — Եղբայր աչ չունիմ . . .

Գայլը . — Է՛հ , շատ երկընցուցիր .

Ես սունս չեմ խօսիր , աս աղեկ գիտցիր .

Ըսել է թէ ազգական եր ան քեզի .
 Միթէ չիյսե՞մ ինչ քեկ ունիք դուք ինձի ,
 Ամենհնիդ ալ , հօս եւ հովիւ եւ շրնէր .
 Ալ ճար չկայ , չեմ ներեր :

23. — ՓՈՒԹԿՈՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԾՈՒԼՈՒԹԻՒՆ

Երկու քոյր էին Վերգինէ եւ Արուսեակ . մէկը
 փութկոտութեան տիպար , միւսը՝ ծուլութեան
 պատկեր :

Վերգինէ առաւօտուն կանուխ կ'ելլէր , կը լը-
 տացուէր , կը հագուէր , իր սենեակը կը ժողուրտէր ,
 կ'աւլէր , անկողինը կը յարդարէր , և յետոյ վար
 կ'իջնէր , դէմքը պայծառ ու զուարթ , մազերը սանտ-
 բուած եւ վայելչապէս յարդարուած , ահռաները
 մարգրիտի պէս սպիտակ , շրջազգեստը ձիւնի պէս
 ճերմակ , կօշիկները փայլուն . վերջապէս՝ մաքրու-
 թիւն , վայելչութիւն , եւ անարատութիւն իր վրայ
 կը ցոլային :

Արուսեակ ալ կ'արթննար , բայց ոչ սիրտ ունէր
 անկողինէն իջնելու , ոչ յօժարութիւն : Աչքը կը գո-
 ցէր , մեղկիկ երազներ կ'երագէր , և նորէն քնոյ
 մէջ կ'իյնար . որով գլուխը կը ծանրանար , աչքերը
 կը բոտտէին , երեսները կը թըմթռկէին : Վերջապէս
 երկրորդ անգամ արթննալով՝ քիչ մը ժամանակ եւս

անկողնին մէջնայս կամ այն կողմ դառնալէ ետք , կ'ելլէր կը նստէր , կը յօրանջէր , կը ձգտէր , պահ մը անշարժ կը մնար և չէր համարձակեր վար իջնել անկողնէն ու հագուիլ : Լուացուելու ատորժ չէր զգար , հանդերձները կը փնտուէր որոնք խառն ի խառն անդին ասդին նետուած էին . դուլպաները կը հազնէր , բայց ծնդակապերը լաւ չանցնելով՝ դուլպաները սրունքներն ի վար կ'իյնային . կօշիկները կը հազնէր առանց ամբողջապէս կօճկելու :

Նախաճաշի զանգահը կը զարնէր , Արուսեակ տակաւին ոչ գլուխը սանտրած էր ո՛չ ալ մաքրուած :

Երկու քոյրերու ներկայած այս հակապատկերը՝ ոչ միայն իրենց անձին ու արդուզարդին վրայ կը տեսնուէր , այլ և իրենց վարքին և ունակութիւններուն մէջ , այնպէս որ այդ երկու աղջիկներուն առաջինը տեսնողը համակրութիւն կ'զգար , երկրորդը տեսնողը՝ հակակրութիւն :

ՔերԱԿԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ . —
Ստորագծել ամանցեալ ամականներն ու գոյականները :

24. — ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿԵՆՆՐ

Ո՛վ սուրբ վայրեր , անհոգ ժամեր իմ կենաց ,
Որ մքսքիս մեջ քաղցր յիւստակ մ'եմ բողած .
Ըսե՛ք ինձի , չե՞ք կարելի ետ դառնալ ,
Այրած սրբիկս զովացրնել զալ փութաբ :

Ի՞նչ քաղցր է սերն դպրոցական ընկերաց ,
Որով մարդիկ մանկութենէն հետ միմեանց
Համակրանքի սերտ կապովը կը կապուին :

Քարեկամաց մեջ ամենէն քաղցրներն
են դպրոցի ու դասասան ընկերներն ,
Որոնց սիրուն յիւստակներ քան զայլոցն ,
Կուսան սրբիկն հետտ ու քաղցր սփոփանք :

Ո՛հ , երջանիկ եմ դուք , սիրուն մանուկներ ,
Որ ձեր անմեղ ժամերն ուսման նուիրեք՝
Մեղուի պէս ծաղիկներէն հիւր քաղեք ,
Եւ աշխարհիս ո՛չ հոգ , ոչ վիճակ կրեք :

25. — ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊՈՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՔ

Ձեր պարտքն է սիրել ձեր դաստիարակ-ուսուցիչները . պէտք է հնազանդիք ու երախտագէտ ըլլաք անոնց :

Ձեր պարտքն է սիրել զանոնք , որովհետեւ ձեզ կը խնամեն , ձեր միտքն ու սիրտը կը կազմեն , կը մշակեն :

Ձեր պարտքն է հնազանդիլ անոնց , որովհետեւ ձեր ծնողքը անոնց յանձնած են ձեզ և իշխանութիւն տուած են ձեր վրայ :

Ձեր պարտքն է երախտագէտ ըլլալ անոնց , որովհետեւ անոնց ձեր սրտին ու հոգւոյն տուած անունդը ձեր մարմնոյն տուած անունդէն աւելի արժէքաւոր ու կարեւոր է :

Երբեք մի՛ գրպարտէք ձեր ընկերները , մի՛ բողոքէք թէ ձեզի չարիք հասցուցած են . գոհացէք միայն մեղադրելով զանոնք , և անոնցմէ լաւ եղիք :

Ձեր ընկերներուն հետ հաճոյալի եւ բարեացակամ եղիք . անոնց մէջէն լաւագոյններն ընտրեցէք բարեկամանալու համար :

Հետու կեցէք գէշ ընկերներէ . անոնցմէ՛ որոնք իրենց ծնողքը չեն յարգեր — ստախօսներէն — կեղծաւորներէն — նախանձոտներէն — զրպարտողներէն — այն վատերէն՝ որոնք տկարներուն հետ գէշ կը վարուին — սրիկաներէն՝ որոնք անվայել բառեր կը գործածեն — մոլիներէն՝ որոնք անպատիւ գործեր կը գործեն :

Չաւերու ընկերակցութիւնը կ'ապականէ ձեզ :

ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐՃՈՒԹԻՒՆՆԵՐ . —

Գտէք յետադրութիւնները եւ ըսէք թէ ի՞նչ բառերու կը պատկանին :

26. — ՄԵՂՈՒ, ՃՊՈՒՌՆ ՈՒ ՃԱՆՃ

(Ա Ռ Ա Կ)

Մեղու մը կանուխ ելած առտուանց ,
 Կ'երթար ժողովել բերքն անուշ ծաղկանց .
 Ճըպուռն ու ճանճն ալ հոն գտնուելով՝
 Սկսան քննել մեղրը սուր խեղքով :
 Ճըպուռը կ'ըսէր . — « Իրա՛ւ , ո՛վ մեղու ,
 Գու մեղրըդ կ'արժէ շատ զարմանալու .
 Բայց մարդ պէտք է որ հոտին դիմանայ ,
 Վարդէն , աննուխէն գըլուխ կը դառնայ :
 Թէ որ մէջը քիչ մը դըղում մըտնար .
 Քիչ մըն ալ չոմին՝ գին չէր ունենար :
 Ճանճն ալ վրայ բերաւ . — Ի՞նչ ըսենք մոմուն ,
 Իրաւ որ վարպետ շինող է մեղուն ,
 Բայց ես ալ աղուոր մոմ մը տեսած եմ ,
 Ճըրադու կ'ըսեն , ի՞նչպէս բացատրեմ ,
 Հո՞տ ու համ , սեպէ՛ թէ ըո՛ւն մանանայ :
 Քուկդ այնպէս շինէ՛ , տե՛ս ի՛նչ կը դառնայ : »
 Այս ու այսպիսի բարակ դատումով
 Երկու գիտուններն եկած քովէ քով
 Մեղրին ու մոմին վըրայ խօսէին ,
 — Մեղուն լըռութեամբ կը նայէր գործին :

Բարոյական . — Բնաւ մի՛ վհատիր չարամիտ քննա-
 դատութիւններէ , բաւ է որ ուղիղ և օգտակար բանի
 մը կ'աշխատիս :

27. — ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ

21

Պետրոս Դուրեան՝ համեստ եւ աղքատիկ ընտա-
 նիքէ երկաթագործի որդի՝ ծնաւ 1851 մայիս 20ին
 Պոլսոյ Իսսկիւտարու մէջ եւ մեռաւ 1872 յունվար
 21ին քսան տարեկան :

Մինչեւ իր տասնեւհինգ տարեկան հասակը ուս-
 ման սարակեցաւ արուարձանին Ս . Կարապետ թա-
 ղի ազգային դպրոցին մէջ : Տղայ տարիքէն ազգին
 օգտակար ըլլալու եռանդով վառուած՝ եւ ի բնէ բա-
 նաստեղծական հանճարի մը տէր՝ գրական ասպարէ-
 ղէն ուրիշ միջոց չէր գտներ իր եռանդոտ փափաքը
 յագեցնելու , եւ արդէն նոյն իսկ եռանդի կրակն էր
 որ վերջապէս հալեցուց ու մաշեցուց ծաղկահաս բա-
 նաստեղծին կեանքը : Կարօտ վիճակ մը ունենալով,
 իր գրիչը՝ զօր գիշերային աշխատութիւններուն մէջ
 հողէ կանթեղի մը լուսովը կը շարժէր՝ բաւական չէր
 իր խանդավառ զգացմամբ լեցուն երկասիրութիւն-
 ները հրապարակ հանելու միջոցները տալ իրեն :

Աղքատիկ ծնողաց զաւակ՝ ոչ ճոխ գրատուն մը
 ունէր եւ ոչ դիւրութիւն գիտուններու ակումբները

յաճախելու, միմիայն իր առանձնակի աշխատութիւնով
կարող եղաւ իր միտքը մշակել, եւ եթէ իր բնական
հանճարը աւելի մշակելու միջոցներն ունենար, ան-
շուշտ իր պատանեկութիւնովն իսկ, խիստ բար-
ձրը տեղ մը պիտի բռնէր գրական աշխարհին մէջ:

Դուրեանի հեղահամայնը բնութիւնը; սիրավառ
աշխոյժը եւ առաքինասէր բարքը ճշմարիտ երաշխիք
մըն էին իր ստանալիք փառաւոր ասպարէսին համար.
ամէն զինքը տեսնողին համակրութիւնը կը գրաւէր
եւ ամէնուն սիրելի եղած էր:

Իր կենաց վերջին օրերը գրած մտերմական նա-
մակի մը մէջ հետեւեալ տողերը կը կարդանք:

«Ես աշխարհի մէջ միայն երգերը շատ սիրեցի,
կ'ուզեմ որ իմ վերջին շունչս ալ երգ մը ըլլայ, ո՛վ
որ երգ չունի կամ երգել չգիտեր՝ շունի գեղեցկին
ու սիրունին զգացումն ու գաղափարը: Մարդուս է՛ն
առաջին ձայնք երգն է... բնութիւնը ամբողջ երգ
մըն է... երիտասարդ ըլլալ եւ երգել, ծեր ըլլալ
և աղօթել:»

ԱՌ ԱՇԱԿԵՐՏՍՍ . — Ձեր գաղափարն ի՞նչ է երգերու նկատ-
մամբ . գրաւոր կերպով ծեր զգացումներն արտայայտեցէք այդ
մասին:

Ինծի կ'ըսեն — ինչո՞ւ լուռ ես . —
«Ո՛հ, միթէ բառ կամ խօսք ունի՞
Արեալոյսը որ կը բորենի,
Ձի անհուն է այն ալ ինձ պէս:»

Ինծի կ'ըսեն — մի՞տք տես ես . —
«Ի՞նչպէս չըլլամ, մէկիկ մէկիկ
Թօթափեցան զլիսուս աստիկ . . .
Արեալոյս մը չանցաւ արեւս:»

Ինծի կ'ըսեն — կըրակոս չես,
Լընակի մը պէս ես մեռած,
Գալկահա՛ր դէմք ու հայեցում . —
«Ո՛հ, յասակն եմ իմ փրփուրներս:»

Ես ինձ կ'ըսեմ — ժամդ է հասեր,
Քու երկրորդ սեւ մօրդ զընա գոգ,
Գերեզմա՛ն, հոն գտնես դու գոգ
Վարդեր՝ թրթուս՝ թոխչ ու ասղեր:»

Պ. ԳՈՒՐԵԱՆ

ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ . —

ՀՐԱՀԱՆԳ . — Արձակի վերածեցէք այս ոտանաւորը:

29. — ՅԻՍՈՒՍԻ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Յիսուս երեսուն տարու էր և կ'ուզէր մկրտուիլ Յովհաննէս Մկրտիչէն, բայց Յովհաննէս կը մերժէր զայն ըսելով. « Ես քենէ պէտք է մկրտուիմ, դուն ինձի՞ կուգաս »: Յիսուս ըսաւ. « Թո՛ղ. հիմա այսպէս կը վայելէ »:

Յիսուս երբ կը մկրտուէր, երկինք բացուեցաւ, Հոգին Սուրբ աղանիի կերպարանքով իջաւ անոր վրայ եւ երկինքէն ձայն եկաւ որ կ'ըսէր. « Ատիկա է իմ սիրելի Որդին »:

Յիսուսի մկրտութեան ժամանակ Սուրբ Երրորդութիւնը յայտնուեցաւ աշխարհի. այս պատճառաւ է որ այդ տօնը Ասուածայայտնութեան Տօն կը կոչուի: Յիսուսի Մկրտութեան և Աստուածայայտնութեան տօնը կը կատարուի Յունվար 6ի Ս. Պատարագին:

Յիսուսի մկրտութիւնը յիշատակելու համար Ս. Պատարագէն ետքը հանդիսաւոր կերպով ջուր կ'օրհնուի. այս արարողութիւնը Ջրօրհնէք կը կոչուի:

Յիսուս, ինչպէս ըսինք, երեսուն տարեկան հասակին մէջ մկրտուեցաւ և այնուհետեւ սկսեց իր քարոզութիւնները:

Ա Ռ Ա Ծ

Այն մոլութիւնը՝ զոր ծրծեց
Երախան հետ մօր կաթին՝
Չելլեր, ո՛չ, զուր կը ծեծես,
Մինչեւ որ չելլէ հոգին:

30. — ԲԱՐԻ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ունի՞ք լաւ տրամադրութիւններ, բարի սովորութիւններ. գիտցէ՛ք որ կրնաք բարիք ընել առանց դժուարութեան:

Ինչ որ ալ ըլլայ, երբեք սուտ մի՛ խօսիք. եթէ յանցանքէ մը ձեզ արդարացնելու համար սուտ խօսիք, նոր յանցանք մըն ալ գործած կ'ըլլաք:

Միշտ համարձակ եղիք, երբե՛ք մի խօսիք առանց նախապէս մտածելու: Սիրեցէք որպէսզի սիր-

ուիք. բայց մի' ջանաք շողոքորթութիւնով, կեղծա-
ւորութիւնով ուրիշներու սիրտը շահիլ:

Բարի նախանձ ունեցէք. ջանացէք աղէկ կատա-
րել ձեր ամէն գործերը:

Չար նախանձ մի' ունենաք, ատով փոխանակ ձեր
նպատակին հասնելու աւելի թշուառ կ'ըլլաք:

Եղի'ք մաքուր. արատ մի' ունենաք ո՛չ ձեր հա-
զուստին և ո՛չ անձին վրայ:

Ամէն մարդու հետ քաղաքավար եղիք. մանա-
ւանդ ծերերուն և թշուառներուն վրայ գթացէք. ան-
կարին ձեր բազուկը կարկառեցէք որ կրթնի, կոյ-
րին՝ ձեր ձեռքը որ առաջնորդուի:

Մի' մոռնաք թէ երբ ձեր մանկութեան մէջ լաւ
ընթացք մը ունենաք, ձեզի համար պատուաւոր ու
երջանիկ կեանք մը կը պատրաստէք:

ԳԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. —

Որոշեցէք բայերուն սեսակը, եղանակը, ժամանակը, թիւը
և կէտը:

31. — ԳՆՏԱՍԵՂ ՄԸ

Երբ Պ. Լաֆիթ 1778ին Բարիզ գնաց, իր միակ
նպատակն էր դրամատան մը մէջ պոռնոս վարել. ուստի
Պ. Փէրիկոյի ներկայացաւ որ այն ատենուան ամէնէն
հարուստ դրամատէրներէն մէկն էր: Աղքատիկ երի-

տասարդը պարկեշտութեամբ ու դողդալով մտաւ
դրամատէրին սենեակը եւ իր փափաքը յայտնեց
անոր:

« Անկարելի է որ մօտ ատեններս քեզ գործիս
մէջ ընդունիմ, վասն զի բոլոր գրասենեակներուս
պաշտօնէութիւնը ամբողջ է, պատասխանեց Պ. Փէ-
րիկո. եթէ պէտք ունենամ՝ քեզ կը կանչեմ, սա-
կայն կը խրատեմ քեզի որ ուրիշ տեղ մը փնտռես,
որովհետեւ չեմ յուսար որ մօտ օրերս հոս բաց
պաշտօն մը գտնուի:

Խեղճ պատանին Պ. Փէրիկոյի հրաժեշտի ողջոյն
տուաւ ու դուրս ելաւ գլխիկոր: Երբ դրամատան
գաւիթէն կ'անցնէր տիտուր եւ յուսահատ, գետինը
գնտասեղ մը նշմարեց. անմիջապէս ծնելով գնտա-
սեղն առաւ ու վերարկուին օձիքին անցուց, ամե-
նեւին մտքէն չանցնելով թէ իր այս մեքենաբար
ըրած գործը իր ապագան պիտի վճռէր:

Պ. Փէրիկո իր սենեակին պատուհանին առջեւ
նստած էր, աչքով երիտասարդին կը հետեւէր: Այս
դրամատէրը այն դիտող անձերէն էր որոնք փոքր
գործերը լաւ կը գնահատեն ու չնչին բանէ մը մար-
դուս բնութիւնը կը կռահեն: Այս պարզ շարժու-
մին մէջ Պ. Փէրիկո կոկիկութիւն և տնտեսականու-
թիւն մը նշմարեց երիտասարդին վրայ:

Նոյն իրիկունը Պ. Լաֆիթ Պ. Փէրիկոյէն նամակ
մը առաւ. որուն մէջ գրուած էր. « Իմ գրասենեակիս

մէջ պաշտօն մը տուի ձեզի . վաղուընէ կրնաք գործի սկսիլ » :

Դրամատէրը խաբուած կամ սխալած չէր . գնտասեղը գետնէն վերցնող երիտասարդը գովելի հանգամանքներով օժտուած անձ մըն էր : Դեռահաս գործակատարը քիչ ժամանակէն գանձապահ եղաւ . յետոյ Բարիզի առաջին դրամատան տնօրէն կարգը ուեցաւ . ետքը երեսփոխան եղաւ և վերջապէս Ֆրանսայի Նախարարաց Խորհուրդին նախագահ ընտրուեցաւ :

Ահա այսպէս գնտասեղ մը աղքատ անձի մը պագան փառքով ու հարստութեամբ պսակեց :

ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ . —

Ի՞նչ տեսակ բառեր են . դրամատուն, գրասենեակ, գլխիկոր, յուսահաս, զնտասեղ, կարգապահութիւն, դեռահաս, գործակատար, գանձապահ, նախագահ բառերը :

32 . — ԻՃՆ ՈՒ ՏՁՐՈՒԿԸ

(Ա Ռ Ա Կ)

Մի օր պատահմամբ, իժ մ'ել մի սգրուկ
Միմեանց դեմ ելան : Իժն ըսաւ . «Քո'ւրուկ,
Դուն ալ ինձ նման,
Մի արիւն խրման

Տրգել սողուն ես . Բու խայրուածդ ալ միտ
Որպէս իմս' ազդէ մարդուն ցաւ ու վիտ :

Ես խոտերու սակ ,

Դուն' ջուրին յասակ

Կ'ապրինք յաւիտեան անտուք ու խոնարհ .

Կայ սակայն մի կէտ զոր չեմ հասկընար .

Ունինք , ես եւ դու

Ակռանք ազգու .

Անունդ է սգրուկ , իսկ զիս կոչեն իժ .

Կը սիրեն ըզբեզ , մինչ զիս անպատիժ

Ձեն քողուր , գիտն'ս ,

Երբու խայրեմ ես .

Զիս կը հալածեն անդուլ անդադար

Եւ միտ կ'սպանեն , բնաւ չեն գրքար :

Դուն գիտեր ու սիւ

Գրքնես յարգ պատիւ .

Ձեզ կ'որոնեն , հանեն ի վանառ .

Այս մեծ խտրութեան ի՞նչ բան է պատճառ :

— Ո՞հ , խիտ պարզ է այդ .

Միմեանց նման խայր

Ունինք արդարեւ , սուր , արիւնահեղ ,

Այլ Բու խայրդ է քոյն , մինչդեռ իմս է դեղ .

Դուն մարդ կ'սպանես ,

Մինչ կը բուժեմ ես » :

33 . — ՓՈԿԻՈՆԻ ԱՆՇԱՀԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծահամբաւ Աթենացի Փոկիոն զօրավարին ան-
շահասիրութիւնը մեծ հռչակ հանած էր :

Մեծն Աղէքսանդր իր երախտագիտութիւնը ցու-
ցնելու համար հարիւր ոսկի զրկեց անոր :

Փոկիոն հարցուց այս նուէրը բերողներուն .

« Ինչո՞ւ համար Աղէքսանդր այս պարգեւը
կ'ընէ ինձի :

— Վասնզի, ըսին, ամէնէն անշահախնդիր և
արդարասէր մարդը ճանչցած է քեզ :

— Թէ որ Աղէքսանդր այդպէս կը ճանչնայ զիս,
կրկնեց Փոկիոն, թող ձգէ որ այնպէս մնամ միշտ » :

Եւ ստակը չառաւ :

Այս մերժումը ըրած ժամանակ ինքը ջրհորէն
ջուր կը քաշէր և կիներ հաց կը շինէր . աղքատ եւ
պարզունակ կ'ապրէր :

34 . — ԳՈՂԸ ԿԸ ՊՍՏԺՈՒԻ

Գարեգին, Միհրան և ուրիշ երկու ընկերներ
դպրոցէն կուգային : Ճամբուն վրայ ագարակ մը
կար որ ցանկով շրջապատուած պարտէզ մը ունէր :
Գարեգին ակնարկ մը նետեց պարտէզին վրայ եւ

տեսաւ սալորենիներ որոնք պտուղներով ծանրաբեռ-
նուած էին :

« Է՛հ, ըսաւ, սալոր-
ները հասեր են . այս
միջոցին ագարակին մէջ
բնաւ մարդ դտնուելու
չէ . առիթէն օգուտ
քաղենք և ուղածնուս
չափ սալոր ուտենք » :

— Մոռցա՞ր ուրեմն,
սիրելի Գարեգին, մեր
դաստիարակին ամէն օր
մեզի տուած պատուէր-
ները որոնցմէ մէկն էր
նաեւ ուրիշին ինչքը եր-
բեք չյափշտակել : Ե-
կուր ճամբանիս շարու-
նակենք . կ'աղաչենք որ
հետեւիս մեզի » :

Գարեգին քիչ մը վա-
րանեցաւ . իր ախոր-
ժակը գրգռող սալորնե-
րուն սէրէն չէր կրնար
անցնիլ : Մէկ թափով
ցանկապատէն ցատկեց
մագլցեց :

Եւ սալորենիի մը վրայ

Ագարակին շունը սկսաւ հաչել. ագարակապանն
ու ծառաները վաղեցին, վրայ հասան :

Գարեգին փորձեց փախչել. բայց աճապարանքէն
հագուած ծառին կ'սուչեցաւ : Հոն կ'ստուած մնաց
ճիշդ տոպրակի մը պէս . սարտիզպանները վրայ
հանելով լաւ մը տփեցին զանիկա : Գարեգին սա-
լոր գողնալու դիտումը ստիպուեցաւ խոտովանիլ :

Գարեգին եթէ չբռնուէր ալ, կը կարծէ՞ք որ
անպատիժ մնար իր ըրած գողութեան համար :

Յիշեցէք միշտ Աստուծոյ պատուէրը . « Մի՛
գողնար » :

Ա Ռ Ա Ծ

Զարին չարիք հասուցանել
Փոքահոգի մարդու գործ է .
Զարին բարիք հասուցանել
Մեծահոգի մարդու գործ է :

ԳԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՅՈՒԹՅԱՆ ԵՆԵՐ

Բացատրեցէք սոյն առածը :

ՅԾ . — Չ Ի Ի Ն Հ Ա Լ

Պասուհանես երբ նայեցայ դուրս առտուն,
Զիւն-վերմակին մէջ փաքքըւած եր գետին :
Մինչ որն եր ջինջ, երկինքն անամպ ու ժպտուն,
Վերը կ'ապոյտ, վարն ալ ներմակը ձիւնին :

Բայց արեւուն ջերմահոսան շողերէն
Դանդաղօրէն ձիւնն հալեցաւ մինչ իրկուն,
Թոթուեց երկիրն այդ սառ պատանքը վրայէն,
Ու ծրծեց ջերմ հառազայքներն արեւուն :

Յաւոց մանիկն ինկած նրկուն ու անկար
կեանքի զգուանքն եր պաշարւած զիս վաղուց,
Նրբ յանկարծ դուն, կարծես հրաւճով դէմս ելար .

Դու սերդ . ո՛վ մայր, բուժեց սիրս վճահար,
Սիրոյդ կրակն իմ հոգւոյս սառն հալեցուց
Նրջանկութեան ուղին ինձի ցալով ցոյց :

Ա Ռ Ա Ծ

Հիւրը տան տիրոջ մօտին
Վարդ է, կըզմայլի հոտին .
Բայց թէ շատ կենայ մօտը
Թոռմի կ'երթայ իր հոտը :

36. — Ռ Ռ Ի Ս Ի Ն Ե Ա Ն

Տօքթօր նահապետ Ռուսինեան ծնած է Կեսարիա, Ս. Կարապետի վանքին մօտերը, էֆքէրէ գիւղը, 1819 Սեպտեմբեր 28ին: Իր ընտանիքը կը կոչուէր Պավղանտաղը:

Պատանեկութեան օրէն կ'սկսին իր սերտ յարաբերութիւնները Պալեան, Սերվերեան և Օտեան ընտանիքներուն հետ, որոնց ծախքովն ուղեւորեցաւ Բարիզ 1840 թուականին, բժշկութիւն ուսանելու համար:

Իրեն նման ուսումնասէր և բանիբուն մարդու մը համար ասկէ լաւագոյն ժամանակ չէր կրնար գըտնուիլ Բարիզ երթալ բան սորվելու: Լուի Ֆիլիբի իշխանութեան ժամանակն էր. տասնեութր տարուան մէջ բեմին վրայ, ատեաններու և կամ Սորպոնի ու Քոլէժ տը Ֆրանսի մէջ պերճախօս ձայներ լսուեցան. Թիէն, Պէռլէն, Կիլո, Օտէլօն Պառօ, Հիւկօ, Մօնդալանպէր, Կառնիէ Փաթէս, Լամառթին, Լըտրիւ, Քօլէն, Ժիւլ Ֆալլր, Միշլէ, Քինէ և ուրիշներ կը ծաղկէին: Վիքթօռ Հիւկօ իր հանճարի ծայրակէտն էր հասած: Լամառթին գրած էր իր Մսամուսնն ու մտած քաղաքական կեանքին մէջ, ուր իր համբաւն աւելի պիտի նսեմանար քան փայլէր:

Վինետի, Քաղիմիռ Տըլավիները, Պէռանժէ և Միւսէ ամէն օր մէյմէկ հրաշակերտներ կ'արտադրէին:

Կիլո, Թիէն, Միշլէ, Քինէ, Հանրի Մառթէն, գրած էին ու կը գրէին իրենց պատմական գործերը:

Հեռագիրը, լուսանկարն ու երկաթուղին՝ զոր Թիէն անգործադրելի ցնորք մը կը հռչակէր՝ օրուան գիւտերն էին:

Ռուսինեանի Բարիզ գտնուած միջոցին ծագեցաւ ընտրական բարեփոխմանց խնդիրը. յաջորդ տարին՝ Փետրուարի և Յունիսի միջադէպերը, ապա Լուի Նարոլէոնի նախագահութիւնը. ու վերջապէս Գեկտեմբերի անցքերը իրար յաջորդեցին, որմէ վերջը Ռուսինեան դարձաւ ի Պոլիս:

Այսպիսի պարագաներու և մարդերու մէջ ապրեցաւ Ռուսինեան իր կեանքի ամէնէն զօրեղ ժամանակներուն: Կեսարացի այս հայը իր բնագաւառի յատկութիւններէն զուրկ չէր. ամէն պարագայէ օգուտ քաղեց. միայն թէ փոխանակ գրպանը պարարելու միտքը պարարեց: Բարիզի մէջ գինքը ճանչցողները կ'ըսեն թէ ծոյլ էր ու իր դասերուն չէր աշխատեր, այլ օրն ի բուն ժուռ կուգար իրրեւ հովկուլ մը, իր խկ յօրինած բառով:

Բայց կ'երեւայ թէ Ռուսինեանի ծուլութիւնը առերեւոյթ բան մը կամ մանաւանդ իր աշխատութեան կերպն էր, վասն զի երբ Պոլիս դարձաւ, իր բժշկական քեզը գրած ու վկայականը առած էր. կատարեալ Ֆրանսերէն սորված ու խորին ճանթութիւն ստացած էր այն ժամանակին յուզուող ամէն մեծ հարցերու մասին:

37. — Ա. Ռ. Ա. ԾՆԵՐ

Մինչեւ որ տղը հասաւ, մատաղը հատաւ :
 Ես գանձ կ'ըսեմ, դուն տանձ կը հասկնաս :
 Տաշուած քարը գետինը չմնար :
 Մեւը սապօնն ինչ ընէ, խենթը խրատն ինչ ընէ :
 Առանց փուշի վարդ չըլլար :
 Մարդուս փողն որ աւելնայ, տանը սիւնը ծուռ
 կ'երեւայ :
 Խենթը քար մը նետեց հորը, հազար խելօք
 չկրցան հանել :
 Մէկ ծաղիկով գարուն չի գար :
 Մօրուք չունիմ որ խօսքս բանի :
 Մօտ դրացին լաւ է հեռու բարեկամէն :
 Վաղող ձիուն գլխուն չեն դարներ :
 Կերակուր քչիկ՝ գլուխ խաղաղիկ :

38. — ՀՈՂԱԳՈՐԾՆ ՈՒ ԶԱԻՎԿՆԵՐԸ

Հարուս հողագործ մ'իր մահուան մահնին
 Մօս կանչեց իր մանչ գաւակներն արի .
 Եւ ըսաւ անոնց . « Միակ ու վերջին
 Պատուերս է որ՝ մի՛ երբեք օսարիս
 Ի վաճառ հաւնի, յանձնեչ հաւանիք
 Այն հոր՞ գոր թողած են մեզ մեր նախնիք .
 Զի ան. ր ներքեւ մի գանձ կայ թագուն :

Ո՛ր կողմ գտնուիլն աղկ չեմ գիտեր .
 Բայց ինչ մ'աշխատանք եւ կամք աննըկուն
 Կըրնան այն գանձին ընել ըզձեզ տեր :
 Ուսի այս սարի, երբ գայ օգոստոս,
 Առեք ձեր գործիքն — արօր, բրիչ ու բան —
 Բացե՛ք, փորեցե՛ք ամեն տեղ աղօս,
 Զի տրորուած խո՛րչ մ'անգամ չի մնայ . . . » :
 Մեռաւ հողագործն . իր որդիքն ուժեղ,
 Զրպակն թաղիօք գետինն հերկեցին .
 Տակն ի վրայ ըրին հողերն ամեն տեղ . . . :
 Եւ՝ թեպէս հետքն իսկ չի զբտան գանձին՝
 Սակայն այնքան շաւ հերկուած հողերէն
 — Երբ սերմանեցին — խիստ առատորէն
 Քաղեցին ցորեն, հաճար ու գարի,
 Եւ շաւ հասկըցան թե՛ իրենց բարի
 Հայրն ուզած եր նախ — մեռնելէ առաջ —
 Իր գաւակներուն ուսուցանել քաջ
 Թե՛ աշխատութիւն գանձ մ'է յաշխարհի :

Այս առակը արձակի վերածեցէք անելի ընդլայնելով :

39. — ՏԱՍԸ ԿՈՅՍԵՐԸ

Յխուս կը քարոզէ որ երկինքի արքայութիւնը
 մտնելու համար պէտք է առաջուց պատրաստութիւն
 տեսնել, ուստի եւ սա առակը կ'ըսէ .

Տասը աղջիկներ կային որոնք իրենց լապտերներն առին որ հարսն ու փեսան դիմաւորեն :

Աղջիկներուն հինգը յիմար էին , իսկ հինգը՝ իմաստուն : Իմաստունները լապտերներուն հետ բաւական ալ ձէթ տռած էին , իսկ յիմարները՝ ոչ : Փեսան ուշացաւ , բոլորն ալ սկսան քնանալ : Կէս գիշերին յանկարծ լսուեցաւ թէ փեսան կուգայ , ելէք դիմաւորեցէք :

Աղջիկները ելան իրենց լապտերները պատրաստեցին : Յիմարներուն ձէթը կը պոկսէր , իմաստուններէն ձէթ ուղեցին , բայց ասոնք պատասխանեցին . « Դուցէ մեր ձէթը մեզի ալ չբաւէ , գացէք ձեզի համար ձէթ գնեցէք » : Երբ յիմարները ձէթ գնելու գացին , փեսան եկաւ , պատրաստ գտնուողները անոր հետ հարսնիք մտան եւ դուռը գոցուեցաւ . յիմարները եկան , սկսան դուռը զարնել ու կանչել . « Դուռը բաց , դուռը բաց » : Փեսան պատասխանեց , « Ձեզ չեմ ճանչնար » :

— Փեսան Քրիստոսն է , յիմարներն ու իմաստունները մարդիկն են , հարսնիքը՝ երկինքի արքայու թիւնն է , լապտերը՝ Քրիստոնեայ անունն է զոր ամէն մարդ կը կրէ , իսկ ձէթը , բարեգործութիւնն է : Ո՛վ որ բարեգործութիւն չունի , չկրնար երկինքի արքայութիւնը մտնել , եւ թէպէտ Քրիստոնեայ ալ ըլլայ , Քրիստոս զանիկա չճանչնար :

Ամէն ատեն պէտք է պատրաստ գտնուիլ և բա-

րեգործութիւններ ընել , որպէսզի մահը գմեղ անպատրաստ չի գտնէ :

Յիսուս այս առակը վերջացուց ըսելով . « Արթուն կեցէ՛ք , որովհետեւ չէք գիտեր (ձեր մահուան) օրն ու ժամը » :

40. — ԱՆՁԻՆ ՆԿՍՏՄԱՄԲ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տարուէ տարի բնականաբար կը մեծնաք եւ օր օրի կը լրջանաք . մտածեցէք ուրեմն ձեր պարտականութիւններուն վրայ :

Ունիք պարտականութիւններ նոյն իսկ ձեր՝ այսինքն ձեր մարմնոյն եւ հոգւոյն նկատմամբ :

Առողջապահական լաւագոյն միջոցներով մարդ կրնայ իր կազմը միշտ առողջ եւ առողջ պահել և հակառակ վարուելով՝ սկարացնել զայն :

Առողջաբանութիւնը կը պատուիրէ որ մաքրասէր ըլլաք . ուրեմն խնամքով և ստէպ լուացէք ձեր ամբողջ մարմինը :

Ձըլլայ որ աղտոտ բաներ գտնուին ո՛չ վրանիդ , ոչ տուներնիդ , ո՛չ ալ մօտերնիդ :

Առողջաբանութիւնը կը պատուիրէ որ մաքուր օդ ծրծէք . նայեցէք որ ձեր անկողինը , ձեր ննջասենեակը եւ աշխատութեան ու բնակութեան տեղերը միշտ մաքուր օդ ունենան :

Առողջարանութիւնը կ'արգելէ վնասակար քրտնաբերութիւնը, ինչպէս ոգելից ըմպելիի ծխախոտի գործածութիւնն ու չափազանցութիւնը. կը պատուիրէ որ համբերատար ու ժուժկալ ըլլաք:

Առողջարանութիւնը կը պատուիրէ զգուշանալ տաք ու պաղի յանկարծական փոփոխութենէ: Երբ քրտնած ըլլաք, չըլլայ որ գետինը հողի վրայ պառկիք, հովի հոսանքի մէջ նստիք և պաղ ջուր խմէք:

Առողջարանութիւնը կը պատուիրէ մարմինը կըրթել մարմնամարզութիւնով որպէս զի աւելի ձկուն և առողջ ու դորատոր ըլլայ:

Ուրեմն առողջապահութիւնով եւ մասնաւոր խնամքներով կրնաք ձեր կեանքը երկարել:

Ձեր հոգւոյն նկատմամբ ունեցած պարտականութիւննիդ կատարելու համար, պիտի շարունակէք մշակել ձեր իմացականութիւնը:

Մի՛ մոռնաք երբեք թէ մարդ կրնայ կրթուիլ ինչ տարիքի մէջ ալ ըլլայ:

Ձեր ներքին կիրքերը չափաւորեցէք միշտ, որպէսզի չըլլաք շատակեր, գինով եւ ցոփակեաց: Յաղթեցէք ծուրութեան, որպէն զի անշահ և նոյն իսկ ձեր անձին բեռ եղող մարդիկ չըլլաք: Ատեցէք եսասիրութիւնն ու պարծենկոտութիւնը, որպէսզի ատելի չըլլաք:

Ատեցէք չար նախանձը, որպէսզի թշուառ եւ անտանելի չըլլաք:

Ատեցէք բարիութիւնն ու թշնամութիւնը որոնք կրնան գէշ գործելու առաջնորդել ձեզ:

44. — ԳԵՂՋԿՈՒՀԻՈՅՆ ԵՐԳԸ

Ահա ելաւ յուսինն արծաթ
Մուք ամպերու ստուերէն,
Ահա նաւակ մ'ալ գեղազարդ
Դուրս սանեցաւ ժայռերէն:
Անուս հովիկ, փըշէ յուշիկ
Ու դեպ ինձ բե՛ր բիւր ժիր պի՛ք:

Նաւակին մէջը գեղջկուհին
 Բռուած անփոյթ լուսնի սակ,
 Կը ձայնակցի իր կիրառին
 Հնչուն ձայնով մը յրսակ :
 Անուշ հովիկ, փրչէ յուշիկ
 Ու դէպ ինձ բե՛ր երգն անուշիկ :

Ձայնը կ'երգէ սէր ու գրգռանք,
 Համակ յուզում ու սարսուռ,
 Ա՛լ թող, գեղջո՛ւկ, երգդ ու նուագ,
 Բոց աչքերդ ինձ դարձո՛ւր :
 Անուշ հովիկ, փրչէ յուշիկ
 Ու դէպ ինձ բե՛ր երգն անուշիկ :

• 42 • — Կ Ա Պ Ի Կ

Ա Ռ Ա Կ

Աշխատե՛, յոգնե՛ որչափ որ կ'ուզես,
 Բայց մի՛ յուսար որ քեզ սան գովասանք
 Երբ աշխատանքդ ոչ մեկուն ոչ քեզ
 Օգուտ մը չըրայ եւ կամ ըզբօսանք :

Գիւղացի մը անէն օր՝ անտուն կանուխ դաշտ կ'ելէր,
 Ձեռքը մսճին, բահն ուսին, սրտն ու այգին կը բանէր.
 Այնպէս աչ շաւ կ'աշխատէր մեր քարեսիրտ գիւղացին
 Որ ճակատին ֆրսիկը անձրեւի պէս կը վազէր .

Աշխատատէր մարդ ըսես՝ անս ա՛յսչափ կը լինէր .
 Ուսի անցնող դարձողէն շատ սպրիսներ կը լրսէր :
 Կապիկն որ տեսաւ, ի՛նչ ընէ աղէկ,
 Նախանձ շարժեցաւ, բայց նախանձ անխել :
 Արի՛, ըսաւ ինձնիրեն, ես աչ նըստիմ աշխատիմ,
 Տ'ես ի՛նչ գովես, ի՛նչ պատիւ ինչ ասեցէն վաստկիմ :

Կոշտ ու պըրոշտ փայտի կտոր մը գըսաւ,
 Խելքը միտքը անոր տուաւ :
 Մեծ բանի մեջ էր կապիկը .
 Մէյ մը կ'առնէր փայտը գիրկը,
 Մէյ մը ուսը կամ շաշկը .
 Մէյ մը կ'առնէր ոտքին սակը,
 Կամ կը գործէր միջին բակը :

Արիւն ֆրսիկ մըսաւ կապիկն այդ փայտով,
 Այնչափ ջըխց, այնչափ հեւաց փրփրաշով,
 Որ ուրիշները կ'ըսէին թէ՛ զարմա՛նք .
 Բայց նա մեկէ մ'աչ չի լըսեց գովասանք :
 Դուն աչ, սիրելիս, շատ մի՛ զարմանար,
 Երբ շա՛ս կ'աշխատես ու մարդ չի ճանչնար .
 Կ'ուզե՞ս վաստկիչ փառք, պատիւ, պարծանք,
 Օգտակար ըրայ ձեռքիդ աշխատանք :

ԲՈՒԼՈՎ

43. — ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԵՑՈՂԸ ԿՐՆԱՅ ՔՆԱՆԱԼ

Հռոմայեցի ասպետ մը կը մեռնի : Իր պարտքերը ստացուածքներէն աւելի ըլլալով՝ կահկարասիներն ալ կը ծախեն :

Օգոստոս կը հրամայէ որ իրեն համար այդ անկողինը գնեն և հեգնութեամբ. « Պէտք է որ, կ'ըսէ, այդ անկողինը քնածու դօրութիւն մը ունենայ, քանի որ ստացուածքէն աւելի պարտք ունեցող այդ մարդը հանգիստ քուն կը քաշէր հոն » :

44. — Ս Ա Կ Ա Ի Ա Խ Օ Ս Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Ֆրանսայի Կարոլոս թագաւորը՝ որ իմաստուն կոչուած է՝ այնպիսի անուշ խօսակցութիւն մը ունէր որ լսողները զմայլելով մտիկ կ'ընէին :

Կարոլոս փոխանակ իր այս ձիւրքին վրայ հպարտանալով շատախօս ըլլալու, ընդհակառակը քիչ կը խօսէր :

Օր մը երբոր մտիկ ընողները զմայլած կ'ըսէին. « Մեծ կատարելութիւն է լաւ խօսիլ գիտնալ :

— Զմարիտ է, պատասխանեց, բայց լռել գիտնալն ալ անկէ վար չմնար » :

== Երբ խօսիլը արժար կ'արժէ, լռելը՝ ոսկի :

45. — Ա Ռ Ա Մ Ն Ե Ր

Գլտորոզ քարը հիմ չըռներ :
Ընկոյզը չկոտրած՝ միջուկը չուտուիր :
Նախատինքը աւազի վրայ գրէ, բարիքը՝ պղինձի :
Օձը շապիկը կը փոխէ բայց ոչ բնոյթը :
Անձրեւէ փախանք, կարկուտի հանդիպեցանք :
Լեցուն հասկը գլուխ շանկեր :
Տունը սատանայ, դուրսը քահանայ :
Լալու էշը մերն է որ պոչ չունի :
Ուր որ փորդ չկշտանար, անօթութիւնդ մի՛
յայտներ :

Անոյշ լեզու, գէմք ժպտուն, կը յաղթեն միշտ
թշնամոյն :
Ուզածն ըսողը չուզածը կը լսէ :
Վաղող ձին կերը կ'աւելցնէ :
Բարիք ուղէ դրացւոյդ որ բարիք հասնի գլխուդ :

46. — Ի Մ Մ Ա Հ Ը

Երբ քրժգոյն մահու հրեօսակ
Անհուն ժպտով մ'իջնէ իմ դեմ...
Շոգիանան ցաւս ու հոգիս.
Գիցցե՛ք որ դեռ կենդանի եմ :

Եքե սնարս իմ սիպար
 Մով մը վրսիս ու մահադեմ,
 Ո՛հ, նրեուլի ցուրս նառագայթ.
 Գիսցե՛ք որ դեռ կենդանի եմ :

Եքե նակսովս արսուրագոծ,
 Զիս պասանի մեջ՝ ցուրս զերդ վիմ
 Փաթթեն, դրնեն սեւ դագաղը.
 Գիսցե՛ք որ դեռ կենդանի եմ :

Եքե հնչե սրխուր կոչնակ՝
 Թրբուուն ծիծաղն մահու դժխեմ՝
 Դագալս առնե իր համբո՛ր քայլ,
 Գիսցե՛ք որ դեռ կենդանի եմ :

Եքե մարդիկն այն մահերգակ,
 Որք սեւ ունին ու խոժոռ դեմ,
 Համասրփուեն խուցկ ու աղօթք.
 Գիսցե՛ք որ դեռ կենդանի եմ :

Թե յարդարեն իմ հողակոյս
 Եւ հեծեմամբ ու սրգալին
 Իմ սիրելիք բաժնուին.
 Գիսցե՛ք որ դեռ կենդանի եմ :

Իսկ աննշան եքե մընայ
 Երկրի մեկ խորեն հողակոյսն իմ,
 Եւ յիշատակս ալ բառամի.
 Ա՛հ, այն ասեն ես կը մեռնիմ :

Պ. ԴՈՒՐԵԱՆ

48. — ՍՏԱԿ ՎԱՍՏԿԵԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Մարգարէի յատկութեան պէտք չկայ ըսելու հա-
 մար թէ՛ այն մարդը որ իր բոլոր վաստկածը կը ծախսէ
 առանց մտածելու թէ կեանքին մէջ կրնայ ձախող
 պարագայի մը հանդիպիլ, երբեք չկրնար դրամական
 անկախութեան հասնիլ : Իր բոլոր քմահաճոյքը գոհա-
 ցընելու վարժուող անձի մը համար նախ դժուար պի-
 տի ըլլայ իր անօգուտ ծախքերը դադարեցնել և անձ-
 նազոհութիւն պիտի նկատէ ան իր սովորածէն աւելի
 փոքր տունի մը մէջ բնակիլ, զրկուիլ մեծածախ ե-
 րեկոյթներէ, ճոխ կարասիներէ, թատրոններէ, կառ-
 քերով երթեւեկելէ եւ այլ ամէն անմտութենէ . սա-
 կայն անգամ մը որ խնայողութեան վարժուի և ա-
 տով հող մը կամ տնակ մը գնէ, աննկարագրելի հա-
 ճոյք մը պիտի զգայ :

Այլ եւս ընտանեկան շրջանակի մէջ անմեղ խօ-
 սակցութիւն մը, երեկոյեան ընթերցանութիւն մը կամ
 անմեղ իտաղ մը աւելի հաճոյք պիտի պատճառէ անոր
 քան խաղատրահի մը գարշելի տեսքը ու թունաւո-
 ըող մթնոլորտը, մանաւանդ երբ նկատողութեան առ-
 նէ ապրելու այս երկու եղանակէն գոյացած ծախքե-
 րու ահագին տարբերութիւնը : Կեանքի մէջ յաջողու-
 թեան հիմը առողջութիւնն է : Հիւանդ մարդը չկրնար
 աշխատիլ . ուստի ամէն միջոց գործածելու է քաջա-
 ողջ ըլլալու համար :

48. — ԵՐԵՔ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ

Մարդ մը երեք բարեկամ ունէր. երկուքը շատ սիրելի էին իրեն. իսկ երրորդը՝ թէեւ անկեղծ սիրով կը սիրէր զինքը, սակայն երբեք չէր կրցած համակրելի ըլլալ անոր:

Մեր մարդուկը օր մը դատարան կանչուելով, իր բարեկամներուն աղաչեց որ երթան իրեն համար բարեխօսութիւն ընեն:

Բարեկամներուն առաջինը անմիջապէս մերժեց անոր առաջարկութիւնը, առարկելով թէ ուրիշ գործեր ունենալուն՝ չկրնար ընկերանալ: Երկրորդը՝ մինչեւ ոստիկանութեան դուռը ընկերացաւ անոր, բայց անկէ ետ դարձաւ:

Իսկ երրորդը, որմէ յոյս չուներ բնաւ, հետը ներս մտաւ, անոր համար բարեխօսութիւն ըրաւ եւ անսեղութիւնը այնպէս հաստատամտութեամբ վրկայեց որ դատաւորը անպարտ արձակեց ամբաստանեալը:

Երեք բարեկամ ունեցող մարդն է աշխարհէս մեկնող ու Աստուծոյ դատաստանին ներկայացող մարդը:

Առաջին բարեկամն է իր հարստութիւնը որ աշխարհիս մէջ սիրելի բան մըն է եւ որ մահուան ժամուն զինքը կը թողու եւ հետը չերթար:

Երկրորդ բարեկամն են իր ծնողքն ու բարեկամները, որ մինչեւ գերեզմանին դուռն անոր կ'ընկե-

րանան եւ անկէ դարձեալ տուն կը վերադառնան: Իսկ երրորդ բարեկամը՝ բարի գործերն են որ մինչեւ գերագոյն Դատաւորին գահին առջեւ կ'ընկերանան, անոր համար կը բարեխօսեն եւ կ'արդարացընեն զանիկա:

49. — ԾՆՃՂՈՒԿՆ ՈՒ ՆԱՊԱՍՏԱԿԸ

(Ա Ռ Ա Կ)

Ազոաւ մը իր սուր ճիրաններուն ցակ Բոնած եր ուժգին մի խեղճ նապաստակ. Տեսաւ զայն ճնճղուկն ու զոչեց, « ընկէ՛ր, Սըրընթաց ոսկերդ ո՞ւր էիր ձրգեր... »
Բագե մ'որ կ'անցնէր լըսեց այս խօսքեր, Սըրացաւ եկաւ եւ ճնճղուկն որաց.
Նապաստակն յայնժամ իր սիրտին խորեկ Սնդաց ու դարձաւ հարցոց հեզնօրեկ,
« Ո՞ւր ձրգեր էիր քեւերդ սըրընթաց »:

— Ուրիշին դժբաղդութեան վրայ մի՛ խնդաք բնաւ:

50. — ՄԵՐ ՀՈՐԻՉՈՆԻՆ ՎՐԱՅ

Անցեալ տարի, Փետրուարին, Իզմիր դերձակի մը խանութը կը մտնեմ որ հագուստս փորձէ: Ծաղրաշարժ դէմքով մէկը որ գետինը կը ջրէ աւելու համար, իսկոյն կը փութայ գալ ժաֆքս բռնելու որպէս զի հագնիմ եւ իր վարպետը փորձէ զայն. տարօրինակ միտտի դէմք մը, ամիլուած եւ վերջէն բուսած պեխերով. կարծես թէ պիտի ճանչնամ զինքը: Թեւս ժաֆքիս մէջ անցնելու պատրաստուելով:

— Դրեանցն էք:

Իբր ամէն պատասխան, հաստատական քմծիծաղ մը « հը՛ը՛ը՛ », կը քաշեմ իր ձեռքէն կ'առնեմ ժաֆքս. ա՛ն էր պակաս որ հայոց առաջին կատակերգակը, երեք հարիւր զրուշի ձեռք մը հագուստ շինել տուած ըլլալու համար, ելլէր ժաֆքս բռնէր: Ես ինքս կը հագնիմ. բայց վայրկեան մը յետոյ դերձակը դժգոհ, հագուստս փորձելով կ'ըսէ հրամայական,

— Դրեանց, Դրեանց, գնա՛ սա տեղէն տասը փարայի բովիլու բեր:

Դրեանց կը վազէ եւ երբ հեւալով գնտասեղները ձեռքը ներս կը մտնէ, արդէն հագուստիս փորձն աւարտած է: Ա՛լ հիմա կ'առնեմ զինքը կը նստիմ, սիկառեք մը կուտամ իրեն. խօսեցնել կուտամ՝ զինքը իր յաղթանակներուն վրայ, կ'եռանդնտի, կ'ոգեւորի:

— Դրեանց, Դրեանց, էֆէնտիին բանթալո՞նը: Դրեանց կը վազէ նոր յաճախորդի մը բանթալոնը բռնելու որպէս զի հագցնէ զայն...:

Եւ հիմա որ այս պատմութիւնը գիտէք, կարդացէք հետեւեալ տողերը Արեւիկէն քաղուած:

« Նոյեմբեր 16ին տեղի ունեցեր է Թիֆլիզի մէջ Դրեանցի նպաստը: Այս ներկայացման Պ. Դրեանց ընարեր է Մոլիէռի Պարոն սը Բուրսոնեաֆ կատակերգութիւնը որ լաւ ընդունելութիւն գտեր է: Թիֆլիզի հասարակութիւնը՝ որ իր արուեստագէտները ծաղկեփունջերով ու ծափահարութիւններով միայն վարձատրելու սովորութիւն չունի՝ այդ երեկոյ հայ կատակերգակին նուիրեր է ոսկի ժամացոյց մը ոսկի շքեթայով, ծխախոտի տուփ մը, արծաթեայ պնակ մը եւ այլն: Ներկայացումէն յետոյ, սեղան մը տրուեր է ի պատիւ Պ. Դրեանցի:

— Բաղբը շատ անգամ կը հարուածէ մարդը և կըստորնացնէ. ինչ որ ալ ըլլայ սակայն արժանիքը արժանիք է միշտ:

51. — ՅԻՍՈՒՍԻ ՄԱՏՆՈՒԹԻԻՆԸ

Ղազարոսի յարութենէն յետոյ, որչափ որ Յիսուսի պատիւը հասարակ ժողովուրդին մէջ բարձրացաւ, ա՛յնչափ ալ հրէից մեծամեծներու նախանձը մեծցաւ. կը մտածէին սպանել Յիսուսը:

Յիսուսի աշակերտներէն մէկը, որուն անունը Յուզա էր, շատ արծաթասէր մարդ մը՝ իմանալով հըրէից մեծամեծներու միտքը, գնաց անոնց քով եւ ըսաւ . « Ինծի ի՞նչ կուտաք եթէ Յիսուսը ձեզի մատնեմ : » Անոնք ալ խոստացան երեսուն արծաթ տալ : Յուզա երբ ստացաւ արծաթը յօժարութեամբ յանձն առաւ մատնել :

Չատկի տօնին, Յիսուս վերնատունը ընթրիք ընելու պահուն, գիտնալով իր մահուան մօտեցած ըլլալը, մարմնոյն տեղ հաց և արեան տեղ գինի տալով աշակերտներուն՝ Սուրբ Պատարագի խորհուրդը հաստատեց, որպէս զի զինքը յիշելու համար միշտ կատարեն : Այնուհետեւ Յուզային ըսաւ . « Գնա՛, ինչ որ ընելու ես, ըրէ՛ : », որովհետեւ արդէն գիտէր որ Յուզա խօսք տուած էր զինքը հրէից մատնելու : Երբ Յուզա մեկնեցաւ, ինքն ալ աշակերտներն առաւ եւ Զիթենեաց լեռը գնաց աղօթելու համար : Զիթենեաց մօտ է Գեթսեմանի գիւղը :

Յիսուս Գեթսեմանիի պարտէզը թողլով իր աշակերտները, առանձնացաւ, սկսաւ աղօթել, հոգ ընել եւ տրտմիլ : Ճիշդ այս ատեն էր որ Յուզա ալ հրեաներն ու ամբօխը հետն առած՝ եկաւ Յիսուսի եզած տեղը : Նա ըսած էր իր հետ եղողներուն թէ՛ « Զով որ համբուրեմ, ան է Յիսուսը, զանիկա բռնեցէք » : Եւ մօտենալով Յիսուսին՝ համբուրեց : Յիսուս ըսաւ . « Յուզա՛, զիս համբուրելով կը մատնես : »

Ամբօխը բռնեց Յիսուսը եւ քահանայապետին տարաւ : Հոն երեք տեսակ մեղք բարուրեցին Յիսուսի վրայ,՝ երեքով ալ Անիկա մահապարտի պատիժ պէտք էր ընդունիլ, եւ մեղքերն էին. — 1. թէ՛ Յիսուս ինք-

զինքը Աստուծոյ որդի կը կոչէ, մինչդեռ ինքը մարդ է : — Բ. թէ՛ օրէնքի հակառակ բաներ կը քարոզէ եւ կ'ընէ, որով ժողովուրդը կը մոլորեցնէ . — Եւ Գ. թէ՛ զինքը հրեաներու թագաւոր հռչակելով՝ կը գրգռէ ժողովուրդը եւ կ'արգիլէ Հռովմայեցւոց կայ-

սեր հարկ վճարելը . կը պահանջէ որ զինքը ճանչնան թագաւոր :

Առաջին երկու յանցանքներուն համար Յիսուս հըրէից օրէնքով պէտք էր քարկոծուիլ . իսկ վերջին յանցանքին համար՝ Հռովմայեցւոց օրէնքով՝ պէտք էր խաչուիլ , որովհետեւ այդ ժամանակ Հրէաստան Հռոմայեցւոց իշխանութեան ասկ էր :

Այս մեղադրութիւնները Յիսուսի վրայ բարուրելէ յետոյ մինչեւ լոյս չարչարեցին եւ առաւօտուն պատրաստուեցան Պիղատոսին տանելու համար զանիկա որպէս զի դատապարտել տան :

52. — Ա Ռ Ա Մ Ն Ե Ր

- Ամէն հաշան շուն խածան չէ :
- Չար մարդուն գլխու բարձը փուշով լի է :
- Ամէն ոչխար իր ոտքէն կը կախուի :
- Ոչխարը գայլին վստահելու չէ :
- Լաւ է համր ըլլալ քան ստախօս :
- Մարդաբիտը խողերուն առջեւ թափելու չէ :
- Առանց փուշի վարդ չըլլար :
- Երկաթը տաք տաք կը ծեծուի :
- Անձրեւոտ օրը հաւերուն ջուր տուող շատ կ'ըլլայ :
- Բարեկամի հետ կերուխում ըրէ՛ , առուտուր մի՛ ըներ :

Դարբինը դանակ չունենար , ջուլհակը՝ պատանք :
 Դեռ չծնած երախային շոր մի՛ կարեր :
 Ես աղա , դուն աղա , ջաղացքը ո՞վ աղայ :
 Լաւ օրին բարեկամ շատ կը գտնուի :
 Գողը գողէն գողացաւ , Աստուած տեսաւ զարմացաւ :
 Պտղատու ծառին քար նետող շատ կ'ըլլայ :

53. — Ա Յ Ա Ո Յ Ն Կ Ա Տ Մ Ա Մ Բ Պ Ա Ր Տ Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

Ուրիշներու կամ նմաններու նկատմամբ պարտականութիւններ ունիք :

Մի՛ ընէք ուրիշին ինչ որ չէք ուզեր որ ուրիշները ձեզի ընեն :

Չէք ուզեր անշուշտ որ ձեզի կամ ձեր գործերուն նկատմամբ անիրաւութիւն մը ի գործ դրուի . ուրեմն դուք ալ անիրաւութիւն մի՛ ընէք ուրիշի ո՛չ անձին ո՛չ ալ ինչքին :

Մարդասպանութիւն , վրէժ լուծելու համար կրակի տալ , հարուած եւ վէրք , գողութիւն եւայլն , ասոնք ոճիրներ են որ սոսկում կ'ազդեն . ուրեմն հեռու կեցէ՛ք այս տեսակ ոճրագործութիւններէ :

Մի՛ կարծէք որ գողութիւն անունը չկրող շատ մը արարքներ ճշմարիտ գողութիւններ չեն :

Վճարքը անկարելի ըլլալը հաստատապէս գիտնա-

լով հանդերձ երբ փոխառութիւն կ'ընէք, գողութիւն ըրած կ'ըլլաք:

Եթէ ձեր գտած մէկ բանը ձեր քով վար դնէք, գողութիւն ըրած կ'ըլլաք: Այդ առարկան ա'յն ա-

տեն միայն ձերը կրնայ ըլլալ երբ տէրը քչինտուէ զայն. բայց որպէս զի տէրը գտնէ զայն, պէտք է որ այդ առարկան գտած ըլլա՛նիդ Թաղապետութեան կամ Ոստիկանութեան իմաց տաք:

Եթէ ուրիշի մը արտէն կամ այգիէն բանջարեղէն կամ պտուղ առնէք, գողութիւն ըրած կ'ըլլաք:

Ծառայ մը որ գնած մէկ բանին համար իր տուած գինէն աւելի կ'առնէ տիրոջմէն, գողութիւն ըրած կ'ըլլայ:

Ան որ մէկու մը գործին մէջ կը ծառայէ կամ կը պաշտօնավարէ եւ անոր դրամը կ'իւրացնէ, ա'յնչափ աւելի գէշ արարք մը գործած կ'ըլլայ որչափ իր տէրը ըրած էր այդ գործն անոր վստահելով:

54. — ԿԱՊԻԿ ԵՒ ԱԿՆՈՑ

Կապկին մեկն որ ծերացաւ՝ աչքին ուժը պակսեր էր.

Բայց մարդոցմէ լրսեր էր
Թէ ան չարն ալ ունի նար.

ձարն էր ակնոց դնել աչքին անպատճառ:
Կ'երթայ իրեն հինգ վեց հաս ակնոց կ'առնէ,

Ասդին անդին կը դարձնէ.

Մեկ մը կ'առնէ գրլխուն վրայ կը դրնէ,

Ասկէ կ'իջնէ պոչին վրայ կ'անցընէ.

Կը հոսուրսայ ու կը լիզէ ապակին,

Բայց ակնոցէն ջան չի տեսներ իր աչքին:

« Գեթինն անցնի, — կ'ըսէ յանկարծ զայրագին —

« Խենդ է ո՛վ որ հաւսայ մարդոց ըսածին.

« Ահա որչ'ափ գովես ըսեն ակնոցի,

« Սո՛ւս է եղեր, ես ալ խենթ՝ որ հաւսացի » :
 Աս կ'ըսէ կապիկն ու ցաւով սրբի ,
 Ա՛յնպէս կը զարնէ ակնոցը քարի
 Որ ցրէիս ցրէիս իսկոյն կը կոսրի :

Մեղք որ շար անգամ մարդոց մեջ ալ նիւղ նոյնը պա-
 սանի .
 Չեն կրնար նանչնալ բանի մ'արժեքը՝ քեւ շաւ յարգի :

55. — ԳՈՐԾԵՐՆԻՆ ԳԻՏՅՈՂ ՏՂԱՔ

Երկու պղտիկ մանչ ու աղջիկ տղոց արգիւներ էին
 որ սեղանի վրայ բան չուզէն : Ինչպէս կ'ըլլայ , ման-
 չուն կերակուր տալու կը մոռնան , եւ խեղճը վախ-
 նալով որ անհնազանդ չգտնուի կերակուր ուզելովը՝
 խելք կը բանեցնէ ու կտոր մը աղ կ'առնէ սկաւա-
 ոակին մէջ կը դնէ : Կը տեսնեն զայն ու երբոր կը
 հարցնեն թէ ի՞նչ պիտի ընէ այդ աղը . « Եթէ ինձի
 միս տան , հետը պիտի ուտեմ : » կը պատասխանէ :

Իսկ անդին աղջիկն ամէն կերակրէ կերեր էր
 բացի մէկէն՝ զոր ամէնէն աւելի կը սիրէր : Առանց
 անհնազանդութեան զայն ձեռք բերելու համար ի՛նչ
 կ'ընէ , գիտէ՞ք , — կ'սկսի կերածները մէկիկ մէկիկ
 մատովը ցուցնել եւ ըսել . « Ասկէ կերայ , ատկէ կե-

րայ » : Միտքը կը կռահեն եւ իր հնազանդութեան
 փոխարէն , սիրած կերակուրէն խոչոր կտոր մը կու-
 տան որ ուղածին չափ ուտէ :

Ի՞նչ սրամտութիւն կը գտնէք այս հատուածին մէջ :

56. — ԻՄ ԿԵԱՆՔԸ

Օր պիտի գայ որ այս կենաց
 Բեռն ուտե՛րկս քօրափելով՝
 Պիտի անջեւ հետ սիրելեաց

Որոնց հաշիւ եւ կարօտով :

Ա՛հ , գերեզմանս այն տեղ ըլլար
Ուր վոսփորի դարեւանդներ
Ծաղկապըսակ ու միշտ դաշար
Թանան յաշիս իրենց պատկեր :

Եւ կապուտիկ այն աշիֆներ
Գայիկ փրջրիչ շիրմիս վըրայ,
Ու հոն՝ ևնճեաց մեջէն կարփեր
Ճերմակ մահկիկն յոյսն արծարեայ :

Եւ քե սպիտակ պատանկներով
Նստեր հոգիս հոն եզր շիրմին ,
Լքուեր հեռուանց դանդաղ քիով
Ծովաշրջիկ երգ ձկնորսին :

Աւա՛ղ , աջերս յուսախնդիր
Չուր ծանօթներս պիտի հայցեն .
Մահուան հովովը ցան ու ցիր
Ո՞վ գիտե , ո՞ր ամուսն անջեն :

Նո՛ր մարդկութիւն մը , ևնրաքո՛յն՝
Նոր արցունք կաւ ևնր ժպիտներ
Անկարեկիր իմ ցաւերուս

Եիրմիս նայուածք մ'իսկ չեն աներ :

Այլ անփոփոխ ըզտեզ միայն
Պիտի զտնեմ , ո՛վ մեծ բնութիւն ,
Եւ հոն՝ անդունդ մոռացութեան՝
Պիտի ժպիտս ինձ միայն դուն :

(Արձակի վերածեցէք զայս) :

ԾԳ . — ԻՐԱՐՄՈՎ ՊԱՏԺՈՒԱԾ ՈՃԻՐՆԵՐ

Երեք մարդիկ միասին կը ճամբորդէին . քսակ մը՝ գտան . պարունակութիւնը բաժնեցին իրենց մէջ : Շարունակեցին իրենց ճամբան խօսակցելով իրենց հարստութեան գործածութեան վրայ : Հետերնին ունեցած պաշարնին սպառած էր . ուստի որոշեցին որ իրենցմէ մէկը քաղաք երթայ ուտելիք բերելու : Այս գործը կատարելը ամէնէն փոքրին վիճակեցաւ որ անմիջապէս մեկնեցաւ :

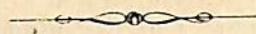
Ասիկա ճամբան ինքնիրենը կ'ըսէր . « Ահա հարուստ եմ , բայց աւելի հարուստ պիտի ըլլայի եթէ քսակը միայն ես գտնէի . այս երկու մարդիկ հարըստութիւնս յափշտակեցին . միթէ կարելի չէ՞ որ նորէն ձեռք բերեմ : Շատ դիւրին բան մըն է այդ ինծի համար , եթէ գնելիք կերակուրիս մէջ թոյն խառնեմ և վերադարձիս ըսեմ թէ ես քաղաքը ճաշեցի , կը յաջողիմ : Ընկերներս կ'ուտեն առանց կասկածելու ու կը մեռնին . հիմա գանձին երրորդ մասը միայն ունիմ , այն ատեն ամբողջը կ'ունենամ » :

Իսկ միւս երկու ճամբորդները կ'ըսէին իրարու . « Այս մարդուն մեզի հետ գտնուիլը շատ գէշ ըրաւ գործերնիս . ստիպուեցանք գանձէն անոր ալ բաժին հանելու . իր բաժինը մերինները պիտի աւելցնէր եւ մենք ճշմարտապէս հարուստ եղած պիտի ըլլայինք : Հիմա կը վերադառնայ , լաւ են մեր դաշոյնները » :

Երիտասարդը վերադարձաւ թունաւոր ուտեստներով . ընկերները սպանեցին զանիկա , նստան կերան կերակուրները եւ մեռան : Գանձը ո՛չ մէկուն եղաւ :

Լաւ չէ՞ր ըլլար որ չունենային այդ չար նախանձը եւ ամէն մէկը իր բաժինէն գոհ մնալով՝ վայելէր :

58 . — ՄԿՐՏԻՉ ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Մկրտիչ Պէշիկթաշեան, թատրերգակ-բանաստեղծը , իր առաքինի եւ համեստ վարքովը ու բարքով եւ անշահասէր , ճշմարտասէր ու ճշմարտախոյզ բնաւորութիւնով համակրելի հանդիսացած էր Պոլսոյ Հայ տարրին , աւագանիներու կարեւորագոյն դասակարգին մէջ : Վարժապետ մըն էր ան որ իր պաշտօնին պատշաճ պատիւը պահեց միշտ եւ բաղդով իրմէ վեր եզոզ մարդոց բարեկամութիւնը վայելեց , առանց այդ բարեկամութեան փոքրիկ արատ մը բերելու : Տարի մը եւ աւելի ժամանակ , երբ հիւանդութիւնը զինքը գրեթէ անկողնին գամեց եւ որ զինքը գերեզման պիտի իջեցնէր , գրեթէ միշտ շրջապատուած էր իր բարեկամներէն , աշակերտակիցներէն ու աշակերտներէն :

Իր քով կը տեսնուէին շարունակ իր մտերիմ բարեկամներէն Գրիգոր Օտեան , Սազըզ Յովհաննէս , Եուսուֆեան Տիգրան եւ Համամճեան Սարգիս Էֆէնտիները , Տոքթէօր Բարունակ պէյ , Մոզեան , Շիշմանեան , Ռափայէլեան , Քեթիպեան , եւլն . :

Ապագան Պէշիկթաշեանի սրտին որդն էր , տկար ու հիւանդ՝ կարօտ սպրեւու վախը զինքը կը սարսափեցնէր :

Բարեբաղդութիւն մըն է սակայն որ աշխարհիս վրայ երբեմն ազնուական անձեր կը գտնուին սրտով ու վիճակով : Այսպիսի մէկը իր անունը քողարկելով՝ յիսուն լիրա զրկած էր մեր հիւանդին որուն այս անակնկալ օգնութիւնը փոքրիկ յոյս մը տուաւ , իր բարեկամաց քաջալերութիւններուն խառնուելով :

Պէշիկթաշեան մեռած է 1868 Նոյեմբեր 29ին եւ իր գերեզմանին վրայ համեստ մահարձան մը կանգնուած է Ֆէրի գիւղի մէջ :

1⁰նչ տպաւորութիւն կը կրէք ողբացեալ Մկրտիչ Պէշիկթաշեանի կենսագրականի ընթերցումէն :

59. — Ո Ս Կ Ի

(Ա Ռ Ա Կ)

Մարդուն մեկը՝ գիւղացիին գիւղացին՝
Գեօնէն մեկ ոսկի դրամ մը գրտաւ .
Հոլոս, փոռոս, աղսոս բան մ'եր ան ոսկին,
Բայց տեղն ափով ղուրուշ տուող մը եղաւ :

Աս որ տեսաւ

« Կեցի՛ր, ըսաւ

Ինքն իրեն գիւղացին .

« Ես ա՛յնպիսի ցով մը տամ այս ոսկիին
Որ ընդունիմ արժեքէն շատ աւելին : »

Առաւ աւագ ու մանր խին,

Ծեծած աղիւս ու կաւին : »

Սոքըւեցաւ ,

Աշխատանքի ձեռք գարկաւ .

Բոլոր ուժովն ոսկին հըսեց աղիւսին

Մանր խինովը քերեց

Ու կաւինովը մաշեց ,

Աւագ շրփեց ոսկւոյն աղսոս երեսին :

Ձերկընցընեմ, խելքը միտքը աս եր որ ան իր ոսկին

Կըրակի պէս փայլի վառի, տեսնողները զմայլին :

Եւ իրաւի, ան ոսկին փառքը փառքը փայլեցաւ ,
Բայց եկու տես՝ որ ծանրութիւնն ալ քիչցաւ .

Առջի արժեքն ալ չի մնաց

Կորաւ գընաց :

Պե՞տք եր միքե որ սուտ ցովի մը համար
Իր սուղ ոսկին մաշեցընէր, վըրայ տար :

Ա Ռ Ա Ծ

Երկու նաւապետ

Ունուղ նաւակը ,

Շուտով կը գընայ

Ծովուն յասակը :

ՀՐԱՀԱՆԳ. — Բացատրեցէք այս առածին իմաստը :

« Հագար բանուորի մէկ վարիչ պէտք է, ինչպէս մէկ նաւու՝ մէկ նաւապետ միայն : »

60. — ՉՍԽԱԼԻՆՔ ՄԵՐ ԿՈՉՈՒՄԻՆ ՄԷՉ

Ահա կարեւոր հարց մըն ալ « չի սխալինք մեր կոչումին մէջ » : Կեանքի մէջ նոր ճամբայ ելլող երիտասարդի մը յաջողութեան ամէնէն ապահով միջոցը իր ճաշակին համաձայն վիճակ մը ընտրելն է :

Սովորաբար հայր մը կ'ըսէ . Սահակս վարդապետ, Յակոբս բժիշկ ու Պետրոսս գրագիր պիտի ընեմ : Շուկայ կ'երթայ եւ կը մտածէ թէ ի՞նչ արհեստի տայ Սամիկը, Տուն կը վերադառնայ եւ կ'ըսէ . « Սամիկ ,

ժամագործութիւնը գեղեցեկ արուեստ մը, վայելուչ գործ մըն է: Կարծեմ թէ քեզ ժամագործ պիտի ընեմ» : Եւ այսպէս ալ կ'ընէ առանց նկատի առնելու Սամիկի բնական հակումն ու յարմարութիւնը: Անտարակոյս ամէնքնիս ալ իմաստուն նպատակի մը համար ծնած ենք: Այնչափ ալ զանազանութիւն կայ մեր խառնուածքին մէջ: Ոմանք բնապէս մեքենագէտ ծնած են, մինչ ոմանք մեծ հակակրութիւն ունին մեքենադիտութեան: Տասը տարեկան տասներկու տղաք միատեղ բեր եւ պիտի տեսնես որ անոնցմէ երկուքը կամ երեքը միայն այդ արհեստին հակում մը պիտի ցուցնեն: Ահա ատոնք բնական մեքենագէտներ են, մինչդեռ մնացեալ ութը կամ ինը տղաք տարբեր միտումներ ունին:

Կեանքի մէջ յաջողելու լաւագոյն միջոցներէն մէկն ալ խառնուածքին յարմար վիճակի մը մէջ աշխատիլն ու յարատեւելն է:

Ա Ռ Ա Ծ

Վարդը հարկաւ փուշեր ունի,
Մարդը հարկաւ գէշեր ունի.
Միսը ոսկոր, ծառը շուք,
Ցորեկը գիշեր ունի:

Բացատրեցէք սոյն առածին իմաստը:

61. — ՅԻՍՈՒՍԻ ԴԱՏՈՒԻԼԸ, ԽԱԶԵԼՈՒԹԻՒՆՆ

Ո Ւ Մ Ա Հ Ը

Հրէաները ամբողջ գիշերը Յիսուսը չարչրկելէն ետքը, երբ հազիւ լուսցած էր, առին տարին Պիղատոսի մօտ որ Հռոմայեցւոց կողմէ Երուսաղէմի դատաւոր կարգուած էր: Պիղատոս հարցաքննելէն ետքը, երբ տեսաւ որ Յիսուս անմեղ է, ուղեց անպարտ արձակել զանիկա. սակայն Հրէաները սկսան աղաղակել պահանջելով որ Քրիստոս պատժուի:

Պիղատոս երբ իմացաւ թէ Քրիստոս Գալիլիացի է, Հրէաները գլխէն հեռացնելու համար զրկեց զանիկա Գալիլիայի կառավարիչին՝ Հէրովդէսին՝ որ այն ատեն Զատիկի տօներուն պատճառաւ Երուսաղէմ կը գտնուէր: Հէրովդէս ալ յանցանք չգտնելով Յիսուսի վրայ, դարձեալ Պիղատոսին զրկեց:

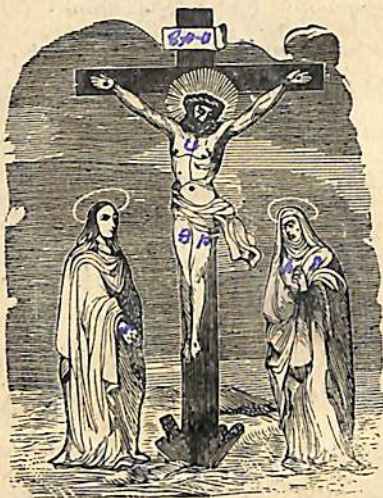
Պիղատոս շատ աշխատեցաւ Յիսուսը ազատ արձակելու, բայց Հրէաները միշտ կը կրկնէին որ խաչուի ու վերջն ալ սկսան սպառնալ ըսելով որ եթէ Յիսուսը չխաչես, Կայսեր բարեկամ չես. որովհետեւ ո՛վ որ ինքզինքը թագաւոր կը կոչէ, անիկա Կայսեր հակառակ կը վարուի եւ պէտք է որ խաչուի, քանի որ ատիկա ալ ինքզինքը թագաւոր կը կոչէ:

Պիղատոս վախցաւ եւ թողուց որ խաչեն:

Հրէաները երբ խաչելու հրաման ստացան, խաչը

Յիսուսի կռնակը տուին և Գողգոթա տարին ուր առհասարակ մահապարտներու պատիժը կը գործադրուէր : Գողգոթա Երուսաղէմի մօտ բլուր մըն է , ուր խաչուեցաւ Յիսուս : Սովորութիւն էր որ մահապարտներու յանցանքը խաչին վրայ գրուէր , Պիղատոս ալ Յիսուսի խաչին վրայ գրեց , « Յիսուս Նազովրեցի , քաղաւո՞ւ Հրեից » . որովհետեւ Յիսուս դատապար-

տուած էր իբր կայսեր հակառակ ինքզինքը թագաւոր հռչակող : Յիսուսի խաչելութեան միջոցին շատ բազմութիւն հաւաքուած էր . կիները կուլային , Հրէաները Յիսուս կը ծաղրէին ու կ'ըսէին . « Ուրիշները կ'ապրեցնէր . եթէ Աստուծոյ որդին է , թո՛ղ ինքզինքը ազատէ » : Զինուորները կ'ըսէին . « Հրէաներուն թագաւորն ես եւ անձդ չես կրնար ազա-

տել » : Յիսուսի հետ մէկը աջ եւ միւսը ձախ կողմը խաչուած էին երկու աւազակներ : Զախ կողմի աւազակն ալ կը ծաղրէր զանիկա ըսելով . « Չէ՞ որ դուն Քրիստոս ես , քեզ ալ փրկէ՛ մեզ ալ » :

Յիսուս իր այդ դառն տանջանքին մէջ երբ տեսաւ իր մայրը որ խաչին տակ կուլար , ցաւը մոռցաւ եւ աշակերտներէն Յովհաննէսին յանձնելով զանիկա՝ ըսաւ . « Ահա որդիդ » . Յովհաննէսին ալ ըսաւ . « Ահա՛ մայրդ » :

Երբ մօրը հոգէն ազատեցաւ , բարձր ձայնով ըսաւ . « Հա՛յր , քու ձեռքդ կ'աւանդեմ հոգիս » եւ հոգին աւանդեց :

Այն ատեն արեգակը խաւարեցաւ , մուխը ամբողջ երկիրը պատեց , երկիրը շարժեցաւ ու քարերը պատռեցան :

Հարիւրապետը որուն յանձնուած էր Յիսուսը պատժելու պաշտօնը՝ այս իրողութիւնը տեսնելով ըսաւ . « Իրաւցնէ այս մարդը արդար էր » :

Ժողովուրդը յուսահատ եւ տրտում ետ դարձաւ : Գալիլիայէն եկող կիները այս ամէնուն հանդիսատես եղան :

62. — ՏԵՆՈՒՐ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Կը լսեմ հովն որ կը հեծե օղին մեջ .
 Լըփուած ջուրակ մ'ե ան մութին մեջ առկախ,
 Սառած մասնէր կը դողդղան եղեւեջ,
 Անոր սրտին վրայ հիւանդ, անբարախ :

Ծովը մօտ է, մեծ յուզումներ ունի ան,
 Ծընծոյ մ'ե ան որ կը հնչե անդաշնակ,
 Կարապները աշիֆներուն մեջ կ'իջնան,
 Ու հին ծնծոյան կը հանկ շատ ձայներ խակ :

Դանդաղ շիբերն ալ անձեռնին, կոտրած սրինգ,
 Նրբին խազեր կ'աւելցնեն բիրտ նուագին :
 Իսկ հեռուն բու մը կը վայե դեպ երկինք,
 Սարսափն հոգւոյն որ կը ղկի ցաւազին :

Յոգնած սիրտը կը սեղմուի յարատեւ,
 Ան հոր մըն է պարսպ, մաւնոյ բոլորուն .
 Ուր անցեալին կը կրկնուի հեւ ի հեւ,
 Խօջ արձագանգն շացած հին, հի՛ն երգերուն :

63. — ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՍԿՉՔՈՒՆՔ

Հաւատքը կը մխիթարէ մարդը դժբաղդութեան
 մէջ եւ երկնային անուշութիւն մը կը խառնէ կենաց
 դառնութիւններուն հետ :

Աղօթքը հոգւոյն շնչառութիւնն է . ո՛վ որ չա-
 ղօթէր՝ չապրիր :

Ապրէ՛ այն կերպով որ եթէ յանկարծ մահը վրայ
 հասնի, միշտ քեզ պատրաստ գտնէ :

Ո՛վ որ իր պարտքերը լաւ կը կատարէ, ամէն օր

մահուան պատրաստ կը գտնուի եւ անոր գալը աներ-
 կիւղ կրնայ տեսնել :

Մաքուր իրիզը մաքուր լարձ մըն է որուն վրայ
 բարի մարդը միայն կրնայ հանգչիլ ու քնանալ :

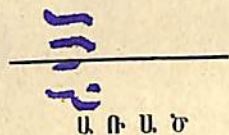

Մաքուր եղիր գործերուդ ու խօսքերուդ մէջ, մաքուր եղիր նաև խորհրդներուդ մէջ, այնպէս որ եթէ մէկը յանկարծ հարցնէ թէ՛ ի՞նչ կը խորհիս, կարենաս միշտ արագ ու անկեղծօրէն պատասխանել :

Պատուաւոր անձերու ընկերութիւնը գանձ մըն է :

Լաւ է առանձինն ըլլալ քան չարերու հետ :

Ըսէ՛ ինձի թէ ուր կը յաճախես, այն ատեն կ'ըսեմ թէ ո՛վ ես :

Ա Ռ Ա Մ

Մի՛ բքներ երկինքն ի վեր,
Թուէր քակտից վըրայ կուգայ.
Մի՛ յանդգնիր գլխեդ ի վեր,
Խեղբոյ միտքդ շուտ ման կուգայ :

64. — ՈՒՐԻՇԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ստախօտութեամբ մարդ ուրիշի անիրաւութիւն ըրած կ'ըլլայ, քանի որ ստախօտութիւնը ուրիշը խաբելու կը ծառայէ :

Խոստումը չկատարելով ալ մարդ ուրիշն անիրաւած կ'ըլլայ, Ափյափոյ խոստում մի՛ ընէք երբեք, բայց անգամ մը որ խոստացաք, կատարեցէք :

Նախատինքով, սպառնալիքով և անպատուելով ալ մարդ կրնայ ուրիշին անիրաւել :

Մի՛ գոհանաք միայն ուրիշի չընելով ինչ որ չէք

ուղեր. քրէ՛ք նաեւ անոնց ինչ որ կ'ուզէք որ ձեզի ընեն :

Կ'ուզէ՞ք որ ձեր նմանները ձեզ սիրեն, սիրեցէք ուրեմն զանոնք :

Կ'ուզէ՞ք որ ձեզի երախտաճանաչ ըլլան ձեր ըրած բարիքներուն համար. ուրեմն ձեզի բարիք մը ընողին երախտագէտ եղիք :

Կը փափաքի՞ք որ անխարդախ և ճշմարիտ ըլլան ձեզի հետ, ուրեմն դուք ալ ուղիղ եղիք այլոց հետ :

Կ'ուզէ՞ք որ ուրիշները ձեր գաղտնիքը պահեն. ուրեմն դուք ալ ուրիշին գաղտնիքը մի՛ հրապարակէք :

Կը սիրէ՞ք որ ուրիշները ձեր գործին չխառնուին. ուրեմն դուք ալ ուրիշի գործին մի՛ խառնուիք :

Ձգուչացէք ձեր հասցէին չեղած նամակ բանալէ ու կարդալէ, ուրիշի դրան ականջ դնելէ, փականքի ծակէն նայելէ, Ասոնք բոլորը վատ գործեր են :

Դժբաղդութեան մէջ անշուշտ կը փափաքիք որ ձեզի նպաստեն. ուրեմն դուք ալ օգնեցէք թշուառներուն :

Մարդ կրնայ իր նմանին օգնել դրամով, կրնայ օգնել աշխատութիւնով ալ. ինչպէս, օրինակի համար, հիւանդ կամ վիրաւոր եղած ատենը անոր պէտքերը հոգալով, Բարի խրատներով ալ կրնայ օգնել անոր :

Գթութիւն՝ սէր կը նշակէ : Մարդ կրնայ նաեւ

Թշուառներուն օգնել ի սէր մարդկութեան, խղճալով անոնց ցաւերուն վրայ :

Ա Ռ Ա Ծ

Գլխուն մեջ խելք ունեցողը
Խելքը իրեն կը պահէ .
Գրվխուն մեջ խելք չունեցողը
Ուրիշին խելք կը ծախէ :

65. — ՇՈՒՔ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

Ա Ռ Ա Կ

Տըղայամիտ մարդուն մէկը
Բըռնել կ'ուզէր իր շուքը .
Քանի որ ան քայլ մը կ'առնէր,
Շուքն ալ առջեւէն կը քալէր .
Մէկ քայլ մըն ալ ետեւէն՝
Շուքը մէկ քայլ առջեւէն :
Յետոյ վազել սկսաւ,
Դարձեալ նոյն բանը տեսաւ .
Քանի որ շուտ կը վազէր
Շուքն այնչափ շուտ կը փախչէր .

Ամենեւին ձեռք չէր խնար,
 Կարծես աննիւթ գանձ մըն էր.
 Մէկ մ'ալ յանկարծ մեր շէկալից
 Ետ կը դառնայ բողբոջին,
 Աչքին ծայրով ի՞նչ տեսնայ,
 — Ծուքն ալ ետեւէն կուգայ:

Ո՛վ օրիորդք, ես շատ անգամ լըսեր եմ,
 Մի՛ հարցընէք թէ ի՞նչ է:
 Իրաւ որ ձեր վրան չէ, —
 Ես շատ լըսեր տեսեր եմ

Որ հետ բաղդին

Մարդիկ նոյնպէս կը վարուին:

Մէկը անոր ետեւէն

Հասնելու մեծ բաղձանքէն

Չի խընայեր աշխատանքի

Եւ ոչ անգին ժամանակի:

Միւսը կարծես թէ կը փախչի իր բաղդէն
 Բաղդն այնպիսոյն չի բաժնուիր ետեւէն:

Ա Ռ Ա Ծ

Ի՛նչ կ'ընես րբե՛, ո՛րդի,
 Չար ընկերի հետ մի՛ մընար.
 Ի՛նչ կ'ընես րբե՛, ո՛րդի,
 Լաւ ընկերե՛ ես մի՛ մընար:

66. — ՇՈՂՈՒԹՈՐԹՈՒԹԻՒՆ

(ԱՒԱՆԴԱՎԷՊ)

Նափուլէոն երբոր Աւստէրլիցի պատերազմէն կը դառնայ, թանգարանաց վերատեսուչը՝ Տընոն՝ անոր կը ներկայացնէ ի յիշատակ այդ յաղթութեան դրոշմուած գեղեցիկ միտալ մը, որուն մէկ կողմը տպուած էր կայսեր գլուխը եւ միւս կողմը Փրանսական արածիւր՝ մագիլներուն մէջ անգլիական ընձառիւծն ունենալով:

« Այս ի՞նչ է, հարցուց Նափուլէոն: — Ինքնակալ տէր, պատասխանեց Տընոն, Փրանսական արծիւն է որ իր մագիլներուն մէջ բռներ կը խեղդէ անգլիական ընձառիւծը: — Ցա՛՛ծ չողոքորթ, գոչեց մեծ մարդը, ի՞նչպէս կը համարձակիս ըսելու որ Փրանսական արծիւը անգլիական ընձառիւծը կը խեղդէ, մինչդեռ ես եւ ո՛չ մէկ նաւակ կրնամ ծով իջեցնել որուն Անգլիացիք չտիրեն: Իսկոյն տա՛ր այս միտալը հալեցուր եւ աչքս ուրիշ անգամ այսպիսի բան չը տեսնէ: »

Այսպէս ատելի է չողոքորթութիւնը ամէն իր արժանապատուութիւնը ճանչցող մարդու:

67. — ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԱՂՈԹՔ

Երեկոն արդ գայ մեղմօրեմ,
 Ընկե՛րք, դասեր վերջացած են .
 Օ՛ն, աշխուժիւ, հոգւով զուարթ
 Մեր ծընողաց բով դառնանք արդ,
 Ու հաւակեմք հոն հանդարտիկ
 Իրենց գրթոյն խընամք փափկիկ :
 Ո՛վ Տէր, որոյ գուրբն անսահման
 Հսկէ մեր գիրգ կենաց վրան,
 Ընկա՛լ այժմիկ մեր երկն, իղձեր,
 Երկրիս վրայ մեզ պաշտպան լե՛ր :
 Ցոյց տո՛ւր դու մեզ, ո՛վ Տէր բարի,
 Ճամբան որ շեռ երկինք սանի,

Ասուած հրգօր՝ որ մեր սրկար
 Անձանց կ'օգնես դու անդադար,
 Ու մեր միտք, սիրտ, բանաս սակաւ ;
 Սըրճանց կ'օրհնենք քո գուրբն անբաւ :
 Թող մեր արքներն, ո՛վ Տէր մեր հեզ
 Միաբերան գոչեն . « Փա՛նք քեզ » :

68. — ԱՐԺԱՆԴՔ ԹԻ ԴԻՊՈՒՍԾ

Խելացի եւ բանիրուն՝ գիւղացիին մէկը իր մէկ
 հատիկ զակիին ընթացքին չհաւնելով՝ օր մը կ'ըսէ
 անոր. « Զուա՛կս, դուն մարդ չես ըլլար » :

Այս խօսքէն տղան ցաւելով՝ իր հայրը ու ծնըն-
 դավայրը կը թողու եւ օտար երկիր կ'երթայ . Գանի
 մը տարի անցնելէ ետքը, տղան՝ որ արդէն չա-
 փահաս էր՝ դիպուածով երկրին կուսակալ կ'ընտրուի :
 Ժամանակ մը ետքը, օր մը իր հօրը ըսած խօսքը
 միտքն իյնելով հրաման կ'ընէ որ գիւղէն հայրը բե-
 րեն :

Երբոր հայրը գիւղացիի հին ու պատուաւած հա-
 գուստներով իր որդւոյն դէմը կը հանեն, կուսակալը
 կ'ըսէ. « Է՛յ, մարդ, զիս ճանչցա՞ր, ես քու զաւակդ
 եմ. տարիներ առաջ կը յիշե՞ս ինձի ըրած խօսքդ .
 ահա հակառակն ըլլալով՝ ես կուսակալ եղայ, ի՞նչ
 կ'ըսես : »

Այն ատեն գիւղացին . « Ո՛հ , զաւակս , կ'ըսէ ,
 ես քեզի չըսի թէ կուսակալ չես ըլլար , այլ ըսի որ
 մարդ չես ըլլար եւ հիմա դարձեալ մարդ չես . եթէ
 մարդ ըլլայիր , հիմա սա խեղճ վիճակովս զիս դիմացդ
 հանել չէիր տար , քանի որ դուն կուսակալ զաւակս
 ես եւ ես քու հարազատ հայրն եմ » :

Շատ անգամ դիպուածը կը բարձրացնէ մարդը
 եւ ոչ թէ արժանիքը :

69. — ԱԳԱՀՆ ՈՒ ՀԱԻԸ

(Ա Ռ Ա Կ)

Ազահ մարդը միշտ աւելին ունենայու ետեւե

Ունեցածն աչ կը կորսընէ .

Այս բանիս օրինակներ զանազան

Թեպէտ գիտեմ որ շատ կան ,

Բայց շիտակը , փնտնելու միտք չունիմ .

Ի՞նչ սուտ ըսեմ ,

Բիջ մը ծոյր եմ :

Հին առակ մը պատմեմ ձեզի ազատիմ :

Տրդայութեանս ժամանակ

Ազահութեան գեշութեանը օրինակ

Տեղ մը սա՛ եմ կարդացեր

Թէ ասեանով ազահ մարդ մը կայ եղեր

Որ ոչ արհեստ ունէր ձեռքը ոչ պաշտօն ,
 Եւ սակայն իր սնունդն էր միշտ չեփեցուն :

Այս մարդուկը հաւ մը ունէր ընդատուն :

Հաւն սը բա՛ն է , ըսէր դուն :

Այն հաւն հաւկիթ կ'ածէր ,

Բայց ամածն ի՞նչ հաւկիթ էր ,

Ոչ հասարակ հաւկիթ , որ է ձու ,

Հապա ոսկիէ կարծես թէ թափծու :

Ուրիշն ըրար ի հարկէ մեծապէս կ'ուրախանար

Որ օրէ օր հարսուրեան տէր կ'ըրար .

Բայց ի՞նչ կ'ըսես որ ազահին հաւար այն շահը քիչ
 էկար .

Տե՛ս թէ միտքը ի՞նչ ինկար .

« Արի՛ , ըսաւ , սա հաւուն փորը բանամ ,

Անշուշտ մեզը ոսկեհանք մը կը գրտնամ » :

Մոռցաւ իրեն անկէ եկած բարիքը ,

Եւ թէ ի՞նչ սոսկաչի է ապերախսիւն գործած մնալը :

Խեղճ հաւը մորթեց ու փորը ճեղքեց ,

Բայց ի՞նչ գտաւ հոն եւ ի՞նչ ձեռք ձրգեց :

Սովորական փարսանիկ

Ու հասարակ փորոտիք :

70. — ԱՌԻԻԾԸ ԵՒ ԻՐ ՈՐՍԸ

(Ա Ռ Ա Կ)

Առիւծն ու գալլ, աղուէս եւ շուն
 Կազմեցին նոր ընկերուքին.
 Իրարու հետ դաշինք դրին
 Որ զաս զաս ինչ որ որսան
 Հասարակաց բերեն սեղան,
 Եւ հաւասար առնեն բաժին:
 Չեմ գիտեր ո՛ւր եւ կամ ինչպէս,
 Մեծդի այժ մը որսաց աղուէս.
 Լուրբ շուտով լսուեցաւ,
 Ընկերքն հասան շապաւ:
 Առիւծ բացած նիրաններ
 Նայեցաւ մեկ մ'ը չորս դին.
 — « Մե՛նք, տա՛ք, ե՛նք չորս ընկեր. »
 Որսն ալ բաժնեց չորս բաժին:
 « Առաջինին ե՛ս եմ տրե՛ք,

Ինչպէս որ մեր դաշինքն էր:
 Դարձեալ երկրորդն ալ ինձ կ'իյնայ
 Զի մեծաւոր եմ ձեր վրայ.
 Երրորդ բաժինն ուժովինն է.
 Ո՞վ ուժով է, քող դեմս ելլէ:
 Իսկ չորրորդին՝ քե միկուն ձեռքն երկնայ
 Մեռնի առիւծ քե նա տեղէս ողջ դառնայ »:

71. — ՄՏԱԿ ՎԱՍՏԿԵԼՈՒ ԱՐՈՒԵՄՏԸ

Պարտք ընելէ զգուշացիր:

Կեանքի ասպարէզը նոր մտնող երիտասարդները
 պարտք ընելէ պէտք է վախճին, որովհետեւ պարտ-
 քի չափ մարդս ընկճող ուրիշ բան չեմ կարծեր որ
 գտնուի:

Գերիի մը դիրքն է այն գոր կ'առնէ մարդ պար-
 տական ըլլալով, սակայն դեռ կրնանք հանդիպիլ
 նոր գործի սկսող երիտասարդի մը որ իր ընկերոջ
 պատահելով ըսէ խրոխտաբար. « Տե՛ս. դերձակս
 ձեռք մը զգեստ վստահեցաւ ինձ ապաւիկ »: Այդ
 երիտասարդը եթէ յաջողի իր պարտքը վճարել եւ
 եթէ նորէն վստահին իրեն, ապահով եղիք որ պատ-
 րաստած պիտի ըլլայ զինքը իր ամբողջ կեանքին
 մէջ աղքատ պահող դրութեան մը: Պարտքը կը
 մերկացնէ մարդն իր պատիւէն եւ մինչեւ անգամ ար-
 գահատելի աստիճանի կ'իջեցնէ դանիկա:

Հող կամ տնակ մը գնելու համար փոքրիկ գումարի մը պարտքը ներելի է, սակայն ունեւելու, խմելու և պահելու համար պարտք ընելը այսպէսն էր է :

Դիւրին է ըսել վաթսուն օրէն վճարելու պայմանաւ պարտք ըրի և եթէ պայմանաժամու լրանալուն ստակ չունենաւ՝ պարտապահանջս թերեւս մոռնայ ամէն բան :

Աշխարհիս մէջ չկայ ժողովուրդի դասակարգ մը որ այնչափ սուր յիշողութիւն ունենայ որչափ պարտապահանջը :

Վաթսուն օրը անցնելուն պէս պէտք է վճարես : Եթէ չվճարես, խոստումը դրժած պիտի ըլլաս եւ հաւանականաբար ստելու աստիճան ստորնացած : Կրնաս մէկ քանի պատրուակներ հնարելով պարտապահանջիդ ձեռքէն պահ մը պրծիլ և երթալ այլուր նոր պարտք մը ընելու : Բայց վա՛յ քեզ. զայդ ընելով աւելի պիտի տագնապիս : Պարտապահանջդ տոկոս պիտի պահանջէ քննէ : Անիկա լաւ քուն մը քաշելէ ետք առաւօտուն դուարթ պիտի ելլէ անկողնէն, որովհետեւ իր տոկոսը ամբողջ գիշերն ալ բանած է. իսկ դուն քունիդ մէջ աւելի աղքատացած պիտի ըլլաս, որովհետեւ տոկոսը քու պարտքիդ վրայ բարդուած է գիշերն ալ : Կեանքի մէջ և ոչ մէկ դիւրութիւն կայ տոկոս վճարողին համար :

ԳԶ. — Զ Է՛

Երազի մը մէջ ձայն մը ինձ ըսաւ .

« Կ'ուզե՞ս քեզ տանիմ այն աշխարհն աղուոր Ուր անփուշ է վարդն, ուր սիրտն է անցաւ, Ուր կեանքը տեսիլք մըն է լուսաւոր :

« Աշխարհ ուր ժրպիտ միայն կը շողայ, Ուր գիշեր չի կայ, ուր չի կայ արցունք, Ուր երջանկութիւնն ինչպէս չափիւղայ Ձինջ է և ծաւի, բուրեան ինչպէս խունկ :

« Ծաղիկներն այնտեղ թառամիլ չունին. Կինն հոն չի խարեր, մարդն այնտեղ չիբիմ Չունի, ինչպէս մայր չի մտներ արփին. Կ'ուզե՞ս, ըսէ ինձ, քեզ այնտեղ տանիմ » : Եւ ես պատասխան տըլի այդ ձայնին .

« Զէ՛, իմ տառապանքս ես շատ կը սիրեմ՝
 կեանք առանց ցաւի, ի՛նչ ցաւ անհագին,
 Այդ աշխարհըդ ցուրտ է և շատ վըսեմ՝
 Առանց փուշի վարդն հըրապոյր չունի,
 Եւ ի՛նչ տաղտկութիւն՝ ժպտի՛լ յաւիտեան,
 Ինչպէ՛ս սիրել կեանքն երբ գերեզմանի
 Մեր դէմ՝ չի ցըցուիր վախն ամէն վայրկեան,
 « Այդ երջանկութիւնն անհամ է և կեղծ,
 Չեմ ուզեր ապրիլ այդ աշխարհին մէջ.
 Թո՛ղ իմ արցունքս և կեանքըս տըխեղծ,
 Ես երջանիկ եմ իղձերովս անվերջ՝

Ի մաստին Թափանցելով ընդլայնել եւ վերածել արծակի:

ՅՅ. — ՅԻՍՈՒՍԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Յիսուս ուրբաթ օրը խաչուեցաւ և ուրբաթ օրն ալ
 էր հոգին աւանդեց: Հրէից իշխաններէն մէկը՝ Արե-
 մաթացի Յովսէփ՝ Նիկողիմոս անունով ուրիշ իշ-
 խանի մը հետ Պիղատոսի մեծ ընծաներ տալով՝
 Յիսուսի մարմինը առաւ, խաչէն իջեցուց, Հրէից
 սովորութեան պէս պաանեց և թաղեց Գողգո-
 թայի մօտ պարտէզի մը նոր պատրաստուած մէկ
 գերեզմանին մէջ:

Գալիլիայէն եկող կիները տեսան Յիսուսի թա-
 ղումը և գացին իւր ու խունկ պատրաստելու, որ-

պէս զի շաբաթ օրը անցնելէ ետքը դան և Յիսուսի
 գերեզմանին վրայ խունկ ծխեն. որովհետեւ Հրէա-
 ները շաբաթ օրը կիրակի կը պահեն և այդ օրը ա-
 մենեւին ո և է գործ չեն կատարեր:

Հրէաները Յիսուսի գերեզմանին վրայ մեծ քար
 մը ձգեցին, կնքեցին և պահապաններ կարգեցին
 որ աշակերտները չգողնան մարմինը ու ըսեն թէ
 յարութիւն առաւ. որովհետեւ Յիսուս ըսած ՚եր թէ
 երեք օրէն ետքը յարութիւն պիտի առնէր:

ՅԿ. — ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ, ԿՍՐԳԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

Ընտրեցէք ձեզի համար այն արհեստը որ ամէ-
 նէն աւելի կը յարմարի ձեր կազմին, ձեր ճաշակին
 և ձեր նիւթական կարողութեան:

Եթէ ծնողքդ հողագործ է, դու ալ հողագործ
 եղիր. երկիրը մշակող մարդը անկախ է բոլորովին:
 Մաքուր օդ կը ծծէ. եթէ օր մը ընտանեաց և զա-
 ւակներու տէր ըլլայ, շատ սուղի ջնստիր իրեն զա-
 նոնք մեծցնելը և կարելի եղածին չափ կըթելը. աշ-
 խատութիւնը երբեք չպակսիր:

Քաղաքացի գործաւորը վարպետէ կախում ունի,
 շատ անգամ ապականած օդ կը ծծէ. եթէ ընտա-
 նիքի և զաւակաց տէր ըլլայ, մեծ դժուարութեամբ
 կրնայ անոնց առօրեայ պէտքը հոգալ. յաճախ գործ
 չգտնուիր:

Ինչ որ ալ ըլլայ ձեր արհեստը, ձենէ պահանջուած առաջին առաքինութիւնն է պատուաւորութիւնն:

Պէտք է մարդուիք ձեր արհեստին մէջ, որպէս զի աւելի ճարտար ու ճարպիկ ըլլաք:

Պէտք է որ ոգի ի բռին աշխատիք. պէտք է նաեւ որ խնայող և կոկիկ ըլլաք: Խնայողութիւնը կը կայանայ անօգուտ ծախքեր չընելու մէջ, իսկ կարգապահութիւնը կը կայանայ Ա. իր գործերուն լաւ հսկելու, Բ. իւրաքանչիւր առարկայի իր յատուկ տեղը որոշելու և իր տեղը դնելու, Գ. միեւնոյն ատեն շատ մը գործերու չձեռնարկելու, Դ. սկսուած գործը յարատեւութեամբ յառաջ տանելու, Ե. գործ մը կիսկատար չթողլու, Զ. այսօրուան կատարուելիք գործ մը վաղուան չթողլու, եւլն. մէջ:

Յ 5. — ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԱՂՈՒԷՍ

(Ա Ռ Ա Կ)

Օր մը ձին, շուն, եզն ու իշուկ

Մեկտեղ եկած կը խօսեին.

Նախ շունն ըսաւ, « Երջանի՛կ դու՛

Որ չե՛ք մասնած անգուրք բաղլիին.

Ա՛հ, գիտնայի՛ք ինչ կը փաշտմ,

Գիշերն արթուն պէտք է սպասեմ

Իմ տերերուս պահպանութեան,
Յորեկն երբաւ փաշտիմ զընդան
Յանցաւորի պէս կապկրպած .

Սյաչափ չարեաց ի՞նչ կարծե՛ք վարձք . —

Քանի մը հաս չորցած ոսկոր,
Քիչ մ'ալ մըզլոս հացի կըսոր : »

« Ասիկա բան չէ, եզն ըսաւ,

Դժբաղդութիւնն ինձի ինկաւ .

Դու յոգնութիւնն ի՛նչ է շիյեսու .

Աշխատութիւն՝ խմինքս տե՛ս .

Կանուխ ելլել ու բոլոր օր

Կա՛մ սայլ փաշել կա՛մ խփս արօր .

Աս ալ հերիք չէ, կոնակդ ալ

Սուր խըրանի մը պէտք է տալ : »

« Բայց դուն գոնէ ձմեռն հանգիստ

Ախտո՛ւն մէջ ծոյլ կը նստիս,

Ըսաւ ձին, ես բերանքս սանձ

Ամառ ձրմեռ մարդ մը շալկած

Գաշտեր, ձորեր պէտք է երբաւ,

Պատերազմի մէջ ալ մըտնամ : »

« Փառ՜ով մեռնիլն ալ պարծանք է,

Ո՛վ բարեկամ, երբ կ'ըսէ,

Իմ ներութիւնս ի՞նչպէս յայտնեմ,

Ա՛յս բաւական է որ ըսեմ՝

Մեկուն բաղդը որ արուի

Ա՛յ բեռնակիր ետ կ'անուանուի : »

Ասանկ գանգաս քրած ասեն
 Ծերուկ աղուես մ'անցաւ մօտէն :
 Վարպես աղուես, ըսին, եկո՛ւր
 Սա բուռառացս հար մը ցրցո՛ւր : »
 « Թե որ կ'ուզեմ, ըսաւ աղուեսն,
 Որ օգտակար լիւրաս մը սամ ձեզ .
 Բաղդին ամենեղ ալ գոն եղի՛ք
 Որ ա՛լ գեթին չի հանդիպիք : »

76. — ՄԱՆՐԱՎԵՊՆԵՐ

Խելացիին մէկը կ'ըսէ իր ծառային որ երթայ արեւածամացոյցին նայի թէ ժամը քանի՞ն է : « Բայց տէ՛ր, գիշեր է, ի՞նչպէս նայիմ, » կը պատասխանէ ծառան : « Գիշեր ըլլալէն ի՞նչ վրաս, կը կրկնէ հանձարեղ տէրը, հետզ հրազ ա՛ռ որ տեսնես : »

Խեղճը իր ծառային չափ անգամ չգիտէ եղեր որ արեւածամացոյցը ցորեկը միայն կրնար ժամերը ցուցնել :

Ո՛րչափ այսպիսի տէրեր կան, որոնց տգիտութիւնը իրենց սպասաւորներէն կը յանգիմանուի :

Ուրիշ մըն ալ իր սպասաւորը քովը կը պառկեցնէր և անդադար կը կանչէր. « Մարկոս, քնացա՞յ

թէ ոչ » : Եւ երբ « Այո՛, քնացար » կը պատասխանէր, այն ատեն միայն անմիտը ինքզինքը քնացած կը համարէր ու « Լաւ է ուրեմն » կ'ըսէր և աչքերը գոցելով քուն կը մտնէր .

77. — ԳԻՒՂԱՑԻ ԵՒ ՄԱՀ

(Ա Ռ Ա Կ)

Գիւղացի մը յոգնած դադարած
 Կռնակը բեռ մը փայտ շարկած,
 Կամաց կամաց տուն կը դառնար .
 Արևը նոր մըսած էր մար,
 Բարակ անձնրեւն ալ կը մադէր
 Գիւղացիին սիրտը նկդ էր :

Իրաւ զընակը չէր հեռու ,
 Բայց միևնչեւ այն սեղ հասնելու
 Ուժ կը պակսէր բշուառին :
 Զըզեց փայտերը գետին
 Եւ ինքն անոնց վըրայ ինկած
 Զարայից կեանքը մտմտաց :
 Զայրացաւ սիրտը խեղճին
 Այլերն արցունք կոխեցին .
 « Ո՞ր ես , կանչեց , ո՞վ անգութ մահ ,
 Ա՛ն կեանքս , ա՛յ ձանձուրացայ , ա՛ն » :
 Մահն յանկարծ , չե՞մ գիտեր ուսի ,
 Զեղքը բռնած սուր գերանդի ,
 Եկաւ կեցաւ մարդուն դիմաց .
 Այլերը փոս , դեմքը հողոս ,
 Ոսկոր , կռօշի , ձայնը խըռպոս .
 « Ինչո՞ւ , ըսաւ , ինձ ձայն տուիր » :
 Մարդը վախէն շուարած
 « Խնդրեմ , ըսաւ , ինձ օգնէիր
 Որ նորեկ սա բեռքս շարկած՝
 Հասնէի սեղրս չի մըթնած .
 Կ'ըսպասեմ հոն ինձ անհամբեր » :
 Մահը իրաւ ամեն ցաւեր
 Կը վերցընէ ու վերջ կուտայ ,
 Բայց ձանձուրեանք կանչելն զնա
 Մեր բնութեան հակառակ է :
 Ամենեկն հետն արարածն ալ

Նեղ օրն ու կեանքը քառապետ
 Դեռ քան զնահ վեր կը դասէ :

ՊՏ. — ԳԻԻՂԱՅԻ ԵՒ ՎԱՐՈՒՆԳ

Գիւղացի մը պարտէզ մը մտաւ վարունգ գողնալու : Սողալով մօտեցաւ անոնց սապէս մտածելով . հիմա կը քաղեմ տոպրակ մը վարունգ և կը տանիմ կը ծախեմ , այն փողերով հաւ մը կ'առնեմ : Հաւը հաւկիթ կ'ածէ , թուխս կը նստի , ձագեր կը հանէ : Զագերը կը մեծցնեմ , կը ծախեմ և խող մը կ'առնեմ : Խողը տարին մէկ երկու անգամ կը ծնի , կը բազմանայ : Խողի ձագերը կը ծախեմ , մատակ ձի մը կ'առնեմ : Զին քուտակ կը բերէ : Քուտակը կը մեծցընեմ , աղէկ գինով կը ծախեմ , տուն մը կ'առնեմ և առջեւը պարտէզ կը շինեմ , վարունգ կը ցանեմ , պահապաններ կը դնեմ որ գող չի մտնէ , վարունգները չգողցուին . ես ալ գաղտուկ կուգամ և կը կանչեմ , « Էյ՛ պահապաններ , աղէկ նայեցէ՛ք » :

Գիւղացին այնչափ ինքզինքը մոռցեր էր որ բարձրաձայն և պոռալով ըսեր էր այս վերջին բառերը : Այս միջոցին պահապանները կ'արթննան , վրան կը թափին և աղէկ մը կը տփեն :

(Ա Ռ Ա Մ)

Յրեք անհամ բան ուրիշին համ կուսայ,
Անօրութիւնն՝ որ չոր հացին համ կուսայ,
Սասիկ ծարաւն՝ պղտոր ջուրին համ կուսայ,
Եւ աշխատանքն՝ որ հանգչողին համ կուսայ :

ՅԳ. — ԹՈՎՄԱՍ ԹԷՐԶԵԱՆ

Թովմաս Թէրզեան . հայ գրագէտներուն մէջ նը-
շանաւոր տեղ մը կը բռնէ այսօր : Մեր հանճարեղ
բանաստեղծը Ռափայէլեան վարժարանի այն աշա-
կերտներէն է , որոնք Պոլսոյ մէջ երկար սարիներ
դաստիարակութեան պաշտօն վարելով՝ նոր սերունդը
պատրաստեցին :

Անթիւ են իր քերթուածները , որոնց մէջ կրնայ
արժանապէս յիշուիլ Տիրամայրն առ Խաչին , Վաղա-
մեռիկ Օրիորդը , Բրիսոնեայ Նահասակը և ուրիշ շատ
ժը անտիպ գրուածքներ : Իր գլուխ գործոցն է
Հրանց եւ Արուս գողարիկ վէպը :

ՏԹ. — Մ Ո Ւ Կ Ե Ր Ը

(Ա Ռ Ա Կ)

« Բուրիկ , խապա՞ր էք ,
Փորձանքի մէճ ենք » .
Մուկն ըսաւ մըլիան ,
Նաւու մը վըրան :
« Բա՛ , ի՞նչ կայ , ըսէ՛ :
— Ի՞նչ ըլլայ , ազէկ .
Նաւը ջուր կ'առնէ ,
Վար իջէք տեսէ՛ք :

Ա յնչափ ջուր կայ նաւուն վարի ամպարը
Որ քիչ մընաց հասնէր դունչիս ալ ծարը
(Բայց շիտակը եթէ ըսել նա ուզէր .
Թաթիկներն հաղիւ էին թըջուեր) .
Զարմանք ալ չէ , քուրո՛ւկ , միթէ չե՞ս տեսնար ,
Նաւապետնիս կամ գինով է կամ յիմար .
Իսկ նաւաստիք , մէկմէկէ ծոյլ վատանուն ,
Մէկ խօսքով , ոչ մարդ կայ այստեղ ոչ կանոն :
Քիչ մը առաջ բոլոր ուժովս ճուացի ,
Նաւերնիս հիմայ կ'ընկղմի ասացի :
Որո՞ւ կ'ըսես , մտիկ ընող մ'ալ չեղաւ .
Իբր թէ իմ հանածս ըլլար սուտ հարսու :
Բայց յայտնի է թէ վար իջնես միանգամ ,
Կը տեսնես որ դիմանանք շատ շատ մէկ ժամ :

Քուրի՛կ, ինչո՞ւ մենք ալ անոնց հետ մեռնինք,
 Երթանք շուտով փախչինք նաւէս ազատինք» :
 Նետուեցան մկներն, ինկան ծովուն մէջ,
 Յամաքը հեռու, ալիքներն անվերջ .

Քիչ մը լողացին

Խեղդուեցան դացին :

Իսկ մեր նաւը ճարտար ձեռքով ուղղուած,
 Նաւահանգիստ հասաւ անփորձ անփնաս :

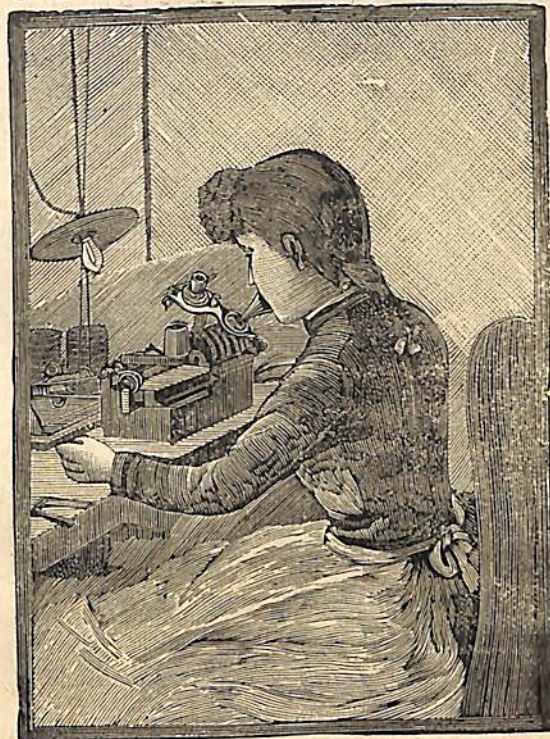
Տ 1 . — Յ Ա Ր Ա Տ Ե Ի Է՛

Երբ մարդ ուղիղ ճամբուն մէջն է, պէտք է յարատեւէ . պէտք է յարատեւեն մինչև իսկ անոնք որ կարծես յոգնած ծնած են և բնականապէս ծոյլ և չունին ոչ իրենց անձին վրայ վստահութիւն և ոչ ալ ձեռներէցութեան ոգի :

Անձնապէս ճանչցած եմ, այնպիսիներ որոնք դրամական ձախողուածի մը առջև անձնասպան եղած են . շատեր ելմտական աւելի ծանր դժուարութիւններու հանդիպած և պարզ յարտեւութիւնով մը յաղթած են անոնց, այն հաստատուն հաւատքով որ նախախնամութիւնը պիտի օգնէ իրենց :

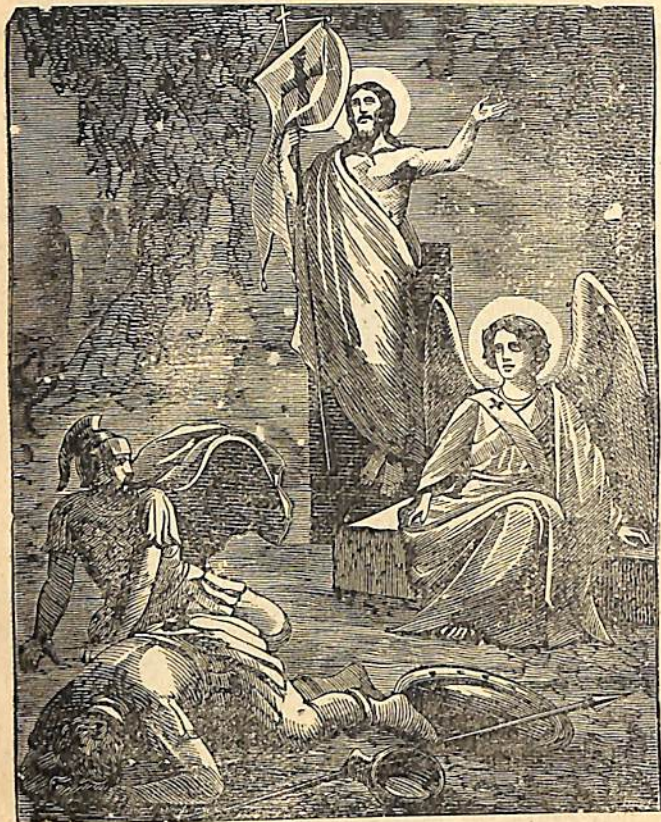
Մարդկային մտաց ամենամեծ արդիւնքները փոքրիկ այլ յարատեւ ջանքերով յառաջ եկած են :

Յարատեւել կարենալու համար պէտք է յատակադիծով աշխատիլ, այն է աննպատակ կերպով բանի մը չաշխատիլ, այլ միշտ գլուխ հանելիք գործի հաստատ գաղափարն ունենալ : Նաև փոփոխամիտ չըլլալ :

Մարդ մը որ շարունակ կը մտածէ թէ երկու գործերէն ո՞րն յառաջ տանի, անշարժութեան կը դատապարտէ ինքզինքը . դիւցազնական որոշումը կը պակսի իրեն, որ է յարատեւութեան աջ բազուկը :

ՏԶ. — ՅԻՍՈՒՍԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շարժւած երեկոյեան կիրակի լուսնալու առտուն,
Մարիամ Մագդաղենացի ուրիշ կիներու հետ իւղ եւ
խունկ պատրաստած՝ գերեզման գնաց: Այդ միջո-

ցին մեծ շարժում եղաւ և հրեշտակը երկինքէն իջ-
նելով՝ գերեզմանաքարը գլորեց և անոր վրայ նըս-
տաւ. պահապանները այս բանէն վախցան և մեռելի
պէս գետին ինկան:

Մարիամ Մագդաղենացի տեսնելով որ գերեզ-
մանը դատարկ է, սկսաւ լալ. հրեշտակը ըսաւ.
« Ո՛վ կին, ինչո՞ւ կուլաս »: Մարիամ պատասխանեց
« Տէրս այս տեղէն տարեր են և չգիտեմ ո՛ւր դրեր
են »: Այս ըսելով Մարիամ ետին դարձաւ, տեսաւ
Յիսուսը և կարծելով թէ պարտիպանն է, ըսաւ.
« Տէ՛ր, թէ որ դուն վերցուցիր Յիսուսի մարմինը,
ըսէ ինձ, ո՛ւր դրիր »: Յիսուս պատասխանեց. « Մա-
րիամ »: Մարիամ ձանչեց Յիսուսը և գոչեց. « Վա՛ր-
դապետ », և ուզեց մօտենալ. Յիսուս ըսաւ. « Ինձի
մի՛ մօտենար. գնա՛ և աշակերտներուս պատմէ ինչ
որ տեսար »:

Մարիամ Մագդաղենացի և միւս կիները եկան
պատմեցին այս եղելութիւնը աշակերտներուն և ու-
րիշներուն. աշակերտները չհաւատացին և Պետրոս
ու Յովհաննէս գերեզման գացին ու միայն պատանքի
կտաւը տեսնելով զարմացան թէ ի՞նչ եղաւ Յիսուս:
Յիսուս յարութիւն առած օրը երեկոյեան դէմ, երբ
աշակերտները հրէաներու վախէն դռները գոց վեր-
նատունը նստած էին, անոնց երեցաւ ու ըսաւ. « Ող-
ջոյն ձեզ »: Անոնց թերահաւատութիւնը փարատելու
համար իր ձեռքերուն ու ոտքերուն ու կողի խոց-

ուածքները ցոյց տուաւ և փշելով անոնց ըսաւ. «Հոգին Սուրբ առէք, որու մեղքին որ թողութիւն տաք ներուի, որու որ թողութիւն չտաք՝ թողութիւն չըլլայ: Ինչպէս որ Հայրս զիս զրկեց, ես ալ ձեզ կը զրկեմ. դացէք քարոզեցէք բոլոր հեթանոսներուն, մկրտեցէք Հօր, Որդւոյ և Սուրբ Հոգւոյ անունով, ինչ որ ձեզ պատուիրեցի՝ սորվեցուցէք անոնց որ պահեն. ես ձեզի հետ եմ մինչեւ աշխարհի վերջը»:

ՅՅ. — Փ Ո Ք Ր Ի Կ Գ Ի Տ Ն Ա Կ Ա Ն Ը

(Տ Ր Ա Մ Ա Խ Օ Ս Ո Ի Թ Ի Ի Ն)

(Հերմիճ գիրքերով եւ բնագիտական մեկ քանի գործիքներով օրջապատուած, նստած է մտազբաղ սեղանի մը առջեւ, աչքերը գրքին վրայ սեւեռած, կ'աշխատի նոր գիւտեր ընել):

Տ Ե Ս Ի Ա Ա.

ՍԻՐԱՆՈՅՇ, ԵՐԱՆՈՒՀԻ, ՀԵՐՄԻՆԷ

Սիրանոյշ եւ Երանուհի. — Օհօ՛ հօ՛, բարիլոյս, Օրիորդ Հերմինէ:

Հերմինէ. -- Օհօ՛, բարի լոյս, ազնիւ օրիորդներ. ի՞նչպէս էք, նայինք, հրամմեցէք նստեցէք:

Երանուհի. — Ան չէ ամա, օրիորդ Հերմինէ, այսօր ալ չպիտի՞ կրնաս մեզի քիչ մը զուարճացնել. սրտերնիս նեղուեցաւ նէ եկուր քիչ մը յօրիորդ Հերմինէին երթանք. ըսի, մեր օրիորդ Սիրանոյշին:

Հերմինէ. — Շատ աղէկ ըրիք, հրամմեցէք. (Արոնքեր կը ներկայացնէ):

Սիրանոյշ. — Իրաւ որ, օրիորդ, հոգի կուտամ ձեր գիւտերուն, ձեր զուարճալի խաղերուն, և մանաւանդ շատ կ'ախորժիմ ձեր սրբաբանութիւններէն:

Հերմինէ. — Այդ ձեր ազնուութիւնն է. չարաչար ազնիւ էք, օրիորդ:

Երանուհի. — Առի՞ր մի բայրդ, օրիորդ Սիրանոյշ... -- Կատակը մէկդի, Հերմինէ, հայտ բան մը ըրէ՞ սէ քիչ մը զուարճանանք, ըսէ՛. խօսէ՛, հարկաւ նոր բան մը սորված ես:

Հերմինէ. — Գիրքերու մէջ սորվելու նոր նոր բաներ անպակաս են, բաւական է որ մարդ հետաքրքրուի և անգամ մը ձեռք առնէ զանոնք գտնելու համար:

Երանուհի. — Ան չէ ամա...

Սիրանոյշ. — Սա գիտուններդ՝ առանց զգուեցընելու՝ ուսում սորվեցնելու դիւրին միջոցը կրցա՞ն գտնել. ամառուան սա տաքերուն, ձմրան ցուրտին դէմ գեղազիլ մը կրցա՞ն պատրաստել. Օրացոյցը կրցա՞ն փոխել եւ սա արձակուրդի օրերը դո՞նէ 48 ատան ժամ ախի կոնա՞ն ղնէ:

Հերմիներ. — Այդչափ պահանջող ըլլալու չէք սա-
կայն, ազնիւ օրիորդ, յատկապէս ձեզի գոհունակու-
թիւն պատճառող բաներ գտնուած չեն թէեւ, բայց
ինչպէս գիտէք...

Երանուհի. — Բան մը գիտէ նէ սեւ կենայ ե-
րես...

Հերմիներ. — Շոգիի, ելեքտրականութեան վերա-
բերեալ և ուրիշ հազարաւոր գիւտեր ըրած են գի-
տունք. պակաս մը եթէ կայ, այն ալ ծուլութեան
դէմ դեղագիր մը չգտնուած ըլլալն է:

Սիրանոյշ. — Այդ վերջին քարը դարձեալ մեզի՞
է, օրիորդ:

Հերմիներ. — Եթէ հասնի, կարելի է:

Երանուհի. — Է՛յ, մի՛ բարկանաք, օրիորդ, ե-
թէ գիտնայինք որ մեր այցելութեամբ ձեզի պիտի
նեղացնէինք, բնաւ չէինք գար:

Հերմիներ. — Քա՛ւ լիցի...

Սիրանոյշ. — Քիպրիք լիցի...

Հերմիներ. — Ես չեմ նեղանար, միայն թէ աւելի կը
սիրեմ անոնք որ իրենց ժամանակը պարապ չեն ան-
ցըներ, այլ միշտ աշխատութեամբ կը պարապին. ո-
րովհետեւ տարիները մեզի չեն սպասեր ու երբոր
մեր այս տարիքէն սկսելով աշխատութեան չվարժը-
ուինք, մեր սպագան սպաննած կ'ըլլանք:

Սիրանոյշ. — Բան մը հասկնաս նէ ետքը ինձի
իմացուր, Երանիկ, Հիմա գիտնական օրիորդս, մենք

այդ լեզուներէն շատ չենք հասկնար, ապագայ մա-
պագայ չիյտենք, մենք ներկան նայինք. մեզի քիչ
մը պիտի զուարճացնե՞ս, այն նայինք, դուն այսօր
կեր տէ վազուանը մի՛ մտածեր, ինչո՞ւ պէտք:

Երանուհի. — Էհ, հոգի՛ս, ժամանակը կ'անցնի
կոր, չէ նէ երթանք:

Հերմիներ. — Կը ցաւիմ որ դուք տակաւին այդ
գաղափարին կը ծառայէք. ինչ եւ է. այսօր գիրքէ
մը մէկ քանի փորձեր սորված եմ, ցոյց տամ ձեզի,
քանի որ զուարճանալ կ'ուզէք:

Երանուհի. — Հա՛ ռեոյլե պէ, քիչ մըն ալ խըն-
դացնող բաներու վրայ խօսինք, չէ նէ այս օրը իրի-
կուն ըլլալիք չունի:

Սիրանոյշ. — Եւ այն ատեն քեզի գիտուն ըսող-
ներուն իրաւունք պիտի տամ: Տեսնենք, Ա. փորձ,
ի՞նչ պիտի ընես:

Հերմիներ. — Սակայն պայմանաւ որ ինձի քիչ մը
պիտի օգնէք:

Սիսանոյշ. — Հապա՛, հապա՛, ձեռքերնուս գայ
նէ հոգին անգամ կը հանենք:

Հերմիներ. — Հիմա առաջին անգամ առ սա չիլը
և լաւ մը նայէ, մէջը բան մը կա՞յ:

Տ Ե Ս Ի Լ Բ .

ՎԱՐՍԵՆԻԿ ԵՒ ԱՆԺԷԼ

Վարսենիկ . — Հա՛, հա՛, հոս են եղեր :

Անժեղ . — Է՛յ պռափօ, ժամ մըն է ձեզ կը փընտռենք կոր, ի՞նչ կ'ընէք կոր այս տեղ :

Սիրանոյշ . — (Մեկուսի) Ամա՛ն, ասոնք ալ ո՛ւր կէ եկան, մենք աննախ գործերնիս յարմարցուցեր էինք :

Երանուհի . — Է՛յ, է՛յ, է՛յ, սուս եղիք տէ դուք ալ նայեցէք :

Վարսենիկ . — Քոյր իմ, մենք ձեզի արդեւք չենք կարծեմ, շարունակեցէք, մենք ալ կ'զբօսնունք :

Սիրանոյշ . — Է՛յ հիմա ի՞նչ պիտի ընեմ, շիջը ձեռքս մնաց, մէջը բան մը չի կա՛յ . . . պարա՛ս է :

Անժեղ . — Ծիշտ Երանուհիին գլխուն պէս . . . :

Հերմիճե . — Ի՞նչ, ի՞նչպէս պարաս . . . շիջին մէջը բան մը կայ, սիրելիս :

Վարսենիկ . — Մէ՛յ մը ձեռքս տո՛ւր սա շիջը նայիմ, հիմա կ'ըսեմ անոր մէջի եղածը . մէջը բան մը չերեւար կոր ամմա, կարելի է որ օդ կայ, որովհետեւ օդը չերեւար :

Հերմիճե . — Հա՛, աղէկ գիտցար : — Հիմա ա՛ռ սա հաւկիթը և առանց կոտրելու, դիւրութեամբ շիջին մէջ մտցուր :

Սիրանոյշ . — Ի՞նչ կ'ըսես, Հերմիճե, շիջին բերանը պզտիկ՝ հաւկիթը մե՛ծ . սա սպոր բերնէն կը մտնէ՞ :

Երանուհի . — Ինչո՞ւ չէ, ինչո՞ւ չէ . հրաման ըրէ՛ ինծի, կաղինին կեղեւին մէջը մտնեմ :

Հերմիճե . — Կատակի՞ ելար, Երանիկ . հիմա կը տեսնես : — Վառէ՛ սա բամպակը, նետէ՛ շիջին մէջ . հա՛ սապէս, դի՛ր հաւկիթն ալ շիջին բերանը . հօօօ՛ր տեսա՞ր :

Սիրանոյշ . — Է՛, կեցցես, Հերմիճե . բայց ի՞նչպէս ըրիր, ըսէ՛ ինչդրեմ :

Անժեղ . — Տեսա՞ր հիմա, Սիրանոյշ, անկարելի է ըսիր . հիմա համոզուեցա՞ր թէ անկարելիները ասեղ դերձանով կը կարուին :

Երանուհի . — Շիտակը այս խաղը շատ հետաքրքրութիւնս շարժեց, միայն չկրցայ ըմբռնել թէ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ հաւկիթը շիջին նեղ բերնէն կը մտնէ առանց կոտրելու :

Հերմիճե . — Այդչափ չհասկնալու բան մը չէ . բացատրութիւնը շատ դիւրին է . բամպակը վառելով շիջին մէջ չնետեցի՞ր, անոր տաքութենէն շիջին օդը տարածուեցաւ և մէկ մասը դուրս թռաւ . քիչ մը ետքը շիջին մէջ դարձեալ ցուրտ օդ մտած ատեն հաւկիթը միասին ներս քաշեց :

Սիրանոյշ . — Շատ շորհակալ ենք, Օրիորդ . Աստուած ձեր հանճարը աւելցնէ :

Երանիկ . — Հանճարը չըլլայ նէ կարմիր բան-
ճարը . . . :

Անժեղ . — Աղէկ որ եկեր ենք , Վարսենիկ , շատ
քոն մնացինք . դժբաղդաբար մեր ժամադրութեան
ժամանակը հասաւ : գոնէ փորձի մըն ալ կենանք :

Վարսենիկ . — Կենանք , կենանք . կէս ժամ ու-
նինք տակաւին :

Սիրանոյշ . — Ուրիշ ի՞նչ պիտի ընես , աղուոր
բան մը ըրէ , հա՞ :

Երանիկ . — Հիմա ալ ինք հաւկիթ պիտի ըլլայ :

Սիրանոյշ . — Զայնդ կարէ՛ , Երանիկ , հիմա կը
նեղանայ , փորձը չըներ . աղէկ որ չիմացաւ ըստօդ :

Հերմիակ . — Հիմա դանք երկրորդ փորձին .
հանէ մատէդ մատանիդ և տուր որ սա կըբրձանը ա-
նոր կապեմ :

Սիրանոյշ . — Տո՛ւր դերձանը , ես կը կապեմ :

Հերմիակ . — Ի՞նչ կայ որ , ինչո՞ւ չես տար :

Սիրանոյշ . — Բան չկայ , բայց ես կը կապեմ :
(մեկուսի) Մատանիս ալ վրայ տալու ժամանակ չունիմ :

Հերմիակ . — Ա՛ն կապէ , կապելու մէջ վարպե-
տութիւն չկայ . դերձանին ծայրէն բռնէ , հիմա ես
դերձանը պիտի այրեմ եւ մատանին օդին մէջ պի-
տի մնայ . ուշադրութիւն ըրէ՛ք :

Անժեղ . — Աստուած իմ , բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ
կոր :

Երանիկ . — Ե՛ս ալ կ'ընամ ընել , ե՛ս ալ , ե՛ս ալ .

շատ դժուար բան մը չէ : Վարսենի՛կ , ելի՛ր սա ա-
թուին վրայ . հիմա ես աթուռ պիտի քաշեմ և վար-
սենիկը օդին մէջ պիտի մնայ , ահաւասիկ . . . Բռա՛ֆ :

Վարսենիկ . — Ո՛ւֆ , ո՛ւֆ , ո՛ւֆ . ինչո՞ւ
կ'ընես պէ , չգիտցած բանիդ մէջը ինչո՞ւ կ'իյնաս .
ես ալ կարծեցի թէ իրաւ օդին մէջ պիտի կենամ :

Անժեղ . — Ասոր գաղտնիքն ալ ըսէ տէ մենք
երթանք ,

Հերմիակ . — Շատ դիւրին բան մըն է աս . դեր-
ձանը առաջուց երեք-չորս անգամ աղջուրի մէջ
թըջելէ եւ չորցնելէ ետք , բնաւ մի՛ կասկածիր ,
շատ լաւ կը յաջողիս . որովհետեւ վառած ատենդ
թէեւ դերձանը կ'այրի , բայց այդ թէլը պատող աղէն
ձեւացած սիւնա՛յը կ'ընայ մատանին վերցնել առանց
փրթելու :

Սիրանոյշ . — Իրաւ որ շատ գիտուն ես եղեր ,
օրիորդ Հերմինէ , երանի թէ ես ալ փողոցները չափ-
չփելու տեղ վարժարան երթայի ու աղուոր բաներ
սորվէի . ամնա սա անպիտան Երանուհին տեսա՞ր .
այսօր դպրոց չերթանք չէ նէ օրբախ չեմ ըլլար
կ'ըսէ շարունակ :

Երանիկ . — Ե՛ս կ'ըսեմ քեզի թէ դպրոց մի՛ եր-
թար . դուն բնաւ ըսած չես , անանկ չէ՞ . է՛յ շատ
աղէկ , ըսենք թէ ես չար եմ , ինչո՞ւ իմին չար
խրատներուս կը հետեւիս , հիմա քեզի հորը ինկիր
ըսեմ նէ պիտի իյնա՞ս :

Սիրանոյշ. — Օ՛հ, քիչ մը դժուար աչքս բաց հորը՝ կ'իյնամ :

Վարսենիկ . — Դպրոցէն փախչիլը արդէն աչքը բաց հորը իյնալ ըսել է . — Է՛յ հիմա հակաճառութեան ժամանակ չէ . կարճ կապեցէք ա՛լ : — Օրիորդ Հերմինէ , բան մըն ալ պատրաստէ մեզ զարմացնելու :

Հերմինէ . — Քաւ լիցի , ես չեմ կրնար մարդ զարմացնել . այդպէս ըսելով ձեր անունութիւնը կը հաստատէք . հիմա երրորդ փորձ մըն ալ պիտի ընեմ : Տեսէ՛ք սա ամանով ջուրը . հիմա ես այս ջուրին մէջ քառորդ մէճիտ մը պիտի նետեմ և դուք մէջէն պիտի հանէք , առանց ձեռքերնիդ թրջելու :

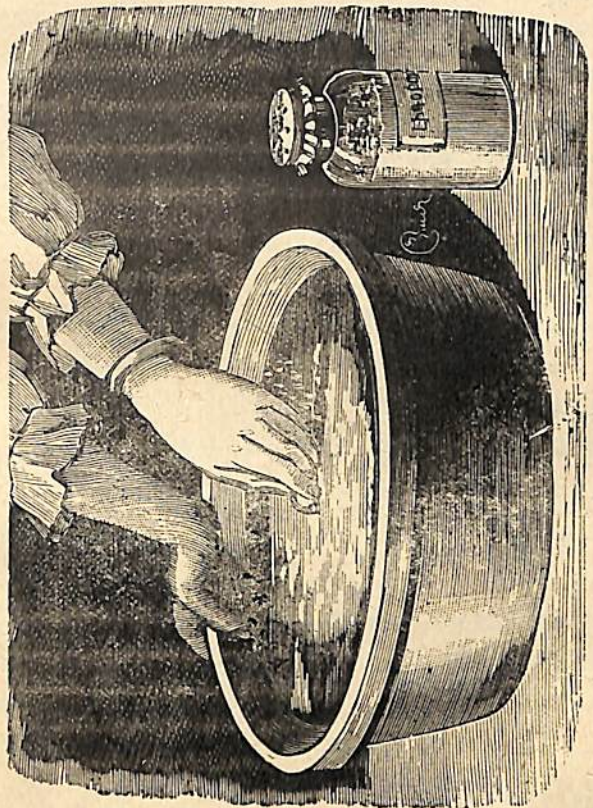
Անժեկ . — Է՛յ շատ արէկ , ատկէ դիւրին ի՞նչ կայ , ունելիին ծայրովը կը բռնենք եւ ձեռքերնիս չի թրջիր :

Հերմինէ . — Ո՛չ , ձեռքովիդ պիտի բռնէք առանց թրջելու :

Երանիկ . — Արդէն անանկ կ'ըլլայ , գիտեմ , գիտեմ , կը հաստատեմ . կը յիշե՞ս , Սիրանոյշ , անցեալ օր մարդ մը շոգենաւէն նաւամատոյց ցատքած միջոցին ծովը ինկաւ և մուկի պէս . . . չթրջած դուրս հանեցին :

Վարսենիկ . — Է՛յ , Երանիկ , կը չօփազանցես կոր ա՛լ . հարկաւ այս ալ գաղտնիք մը ունի , քիչ մը համբերէ : — Ըսէ՛ , ինդրեմ , Հերմինէ , ասոր գաղտնիքը ի՞նչ է :

Հերմինէ . — Քոյր իմ , սա Եւրոպացիները չկա՞ն մի , շատ կարելի է օր մը իրենց գիտութիւնով առանց լիտեղութեան ծովերու մէջ պիտի կրնան ապրել :

Վարսենիկ . — Է՛յ ի՞նչ ատ չեն կրնար ընել . նայէ՛ այդ խօսքիդ պոչով սուտ կ'ըսեն :

Հերմինէ . — Դուն կ'երեւայ թէ թովմաս առաք-

եալին ցեղէն ես, տե՛ս և հաւատա . ահա քառորդը
առի . ձեռքս թրջած է :

Անժեղ . — Ո՛վ Աստուած . իրաւ չոր է ձեռքը ,
բայց ի՞նչ նիտեցիր ջուրին մէջ :

Հերմիճե . — Լիփօփօք անուն փողի մը կայ որ ա-
մէն դեղարան կը ծախուի . եթէ այդ փողիէն քիչ մը
ցանես ջուրին երեսը , ձեռքդ բնաւ չթրջիր ջուրին
մէջ խոթած ատենդ :

Երանիկ . — Դուն օգգապա՞զ ես , ի՞նչ ես . ե՞րբ
սորվեցար այդ բաները :

Վարսենիկ . — Մեր ժամադրութեան ատենը ե-
կաւ , Անժեղ , ուստի մենք մեր շնորհակալիքը յայտ-
նելով մեկնինք :

Անժեղ . — Ժամադրութեանս մէջ ճշդապահ ըլլա-
լու համար ես ալ մեկնիլ կ'ուզեմ , ապա թէ ոչ բնաւ
սրտէս չգար որ այս տեղէն բաժնուիմ :

Վարսենիկ . — Է՛յ ի՞նչ կրնանք ընել , օրիորդ
Հերմիճե՛ն ամէն ատեն մերն է , երբ որ ուզենք անիկա
մեզ կը դուարձացնէ . այնպէս չէ՞ , Հերմիճե՛ :

Հերմիճե . — Ատոր տարակոյս չկայ , ուրեմն ճշ-
դապահ եղիք ձեր ժամադրութեան :

Անժեղ եւ Վարսենիկ . — (Մեկնելու վրայ) Ուրեմն
մնաք բարով , շնորհակալ ենք :

Հերմիճե . — Չարժեք . երթաք բարով . դարձ-
եալ հրամայեցէք : — Է՛յ , ընկերներ , հիմա որ մինակ
մնացինք , ձեզի ուրիշ զարմանալի փորձ մըն ալ պի-

տի ընեմ և վերջացնենք , որովհետեւ այսօր մայրս
զիս Բերա պիտի տանի գլխարկ մը գնելու համար :
Հիմա կ'ուզեմ որ ասեղով մը սա տասնոցը ծակենք :

Երանիկ . — Կը ներես , Հերմիճե՛ , խօսքդ ընդմի-
ջելուս , բայց կարծեմ սխալ ըսիր . գամով մը ծա-
կենք պիտի ըսէիր , ասեղով ըսիր :

Հերմիճե . — Ո՛չ , ո՛չ , ես չսխալեցայ . այո՛ , ա-
սեղով մը պիտի ծակենք . ա՛ն , ահա մուրճը :

Սիրանոյշ . — Ի՞նչ կ'ըսես , քոյր իմ , կարելի՞
բան է որ ասեղը մուրճի հարուածէն չկտորի , մանա-
ւանդ հիմակուան կեղծ ասեղները , մուրճով զարնել
չէ՛ կար կարած ատենդ կը կտորին :

Հերմիճե . — Ամէն խօսքդ հեգնական է , Սիրա-
նոյշ , և զարմանալին ո՞րն է , գիտե՛ս , տգէտներն
են ամէն ատեն որ մարդ կը ծաղրեն :

Սիրանոյշ . — Քաւ լիցի , օրիորդ , ասիկա ծաղ-
րել չէ . այլ զարմանք մը ձեր ունեցած տաղանդին
վրայ . եթէ ես քիչ մը կոշտութեամբ կը խօսիմ , ա-
սոր ալ պատճառը վարժարան գացած չըլլալս է :

Երանուհի . — Փորձե՛նք , Հերմիճե՛ , փորձենք ,
դուն անոր ըսածին մի՛ նայիր :

Հերմիճե . — Շատ լաւ , ասիկա դիւրին բան մըն
է . ա՛ն սա ասեղը եւ սա խիցին մէջէն անցուր .
տասնոցը դիր սեղանին վրայ , ասեղն ալ տասնոցին
վրայ . ուշադրութիւն ըրէ , մուրճը ձեռքիդ չզար-
նես . հիմա ուժով մը զարկ . . . տե՛ս :

Սիրանոյշ. — Շատ բա՛ն, սակայն խելքս չի՛ . . . :

Հերմիճե. — Ի՞նչ խելքս . . . խելքս չհասա՞ւ պիտի ըսես, իմ խելքս ալ չպիտի հասնէր այն ատեն երբ մերկ ասեղով մը ծակէինք. բայց հիմա վրան խից մը կայ, չե՞ս տեսներ. այդ խիցն է որ ասեղը շիտակ կը բռնէ, որով ոչ կը կոտորի և ոչ ալ կը ծռի, մանաւանդ որ ասեղը պողպատէ է և պողպատը ամէն մետաղներէ կարծր ըլլալով կրնայ ծակել այդ տասնոցը :

Երանուհի. — Շատ շնորհակալ եմք. օրիորդ, շատ գոհ մնացինք :

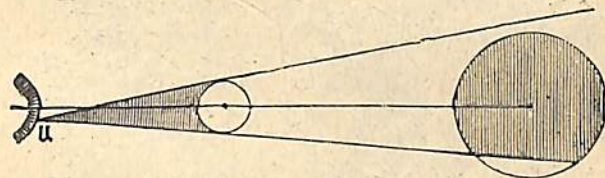
Սիրանոյշ. — Ամէն օր եթէ քեզի գալու ըլլանք մեզի ալ ստանկ բաներ կը սորվեցնե՞ս :

Հերմիճե. — Ձեզի սորվեցնելը պարտականութիւնս ըլլայ, ամենայն սիրով կը սորվեցնեմ. սակայն կը փափաքիմ որ դուք ալ վարժարան երթաք. հոն ամէն բան կատարելապէս պիտի սորվիք. բաւական է որ կամք ու յարատեւութիւն ունենաք. ապրին մեր ուսուցիչները որոնք երբեք չեն խնայեր մեզի իրենց գիտցածը սորվեցնել. ապրին անոնք, քանի որ կը փրկեն մարդկութիւնը տգիտութեան ճիրաններէն. Օրհնեալ ըլլայ վարժապետը :

84. — ԼՈՒՍԻՆ, ԽԱՒԱՐՈՒՄ, ԳԻՍԱՒՈՐՆԵՐ

Լուսինը միեւնոյն ատեն կը դառնայ թէ՛ ինքձիւր վրայ եւ թէ՛ երկրիս բոլորտիքը չըջան մը կ'ընէ որ կը տեսէ 27 օր և 8 ժամ : Իր լոյսը Արեւէն կ'ընդունի եւ մեզի կ'երեւայ զանազան երեւոյթներու տակ : Ասիկա յաջորդաբար կը ներկայացնէ մահիկի, կիսաշըջանակի եւ չըջանակի ձեւեր Երկրիս եւ Արեւուն դէմ առած դիրքերուն համեմատ :

Լուսինը երկրիս բոլորտիքը ըրած չըջանին մէջ

եթէ Երկրիս եւ Արեւուն մէջտեղն իյնայ, Երկիրը՝ Արեւէն լոյս չկրնալ առնելուն արեգակի խաւարում տեղի կ'ունենայ : Հակառակն ըլլալով, եթէ Երկիրը Արեւուն եւ Լուսինն մէջ տեղն իյնայ, Լուսինը արեւուն լոյսէն զրկուելուն համար լուսնի խաւարում տեղի կ'ունենայ : Գալով գիսաւորներուն, ասոնք աստանդական մարմիններ են որ լուսաւոր պոչ մը ունին :

ՏԾ. — ՄՐՏԻ ԳՈՆՍՈՒՄ

Լուղովիկոս ԺԴ. եւ իր վեհանձն թագուհին օր մը վերսայլի մէջ պտոյտ մը կ'ընէին: Այս միջոցին տեսան տղեկ մը որ ձեռքը սկուտեղ մը ունէր մէջը մէկ-երկու հատ անագէ դգալներով:

« Ի՞նչ կը տանիս, հարցուց թագուհին:

— Ապուր է, տիկին, որ ծնողացս կը տանիմ, որոնք սա տեղ կ'աշխատին արտին մէջ:

— Ինչէ՞ պատրաստուած է:

— Ձուրով եւ բուսային արմատներով, տիկին:

— Ի՞նչ, առանց միսի՞...:

— Ա՛խ, տիկին, շատ բաղբաւոր կը սեպենք մենք զմեզ, եթէ գոնէ չոր հացը գտնենք:

— Ա՛ռ սա ոսկին ուրեմն եւ հայրիկիդ տար, որպէս զի լաւ ապուր մը եփել տայ քեզի:

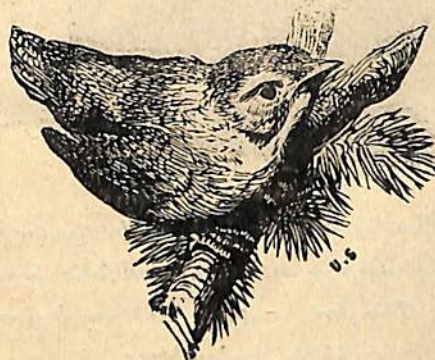
Եւ կը խնդրէ իր վեհափառ ամուսինէն որ հետեւին տղուն իրաց վիճակը հասկնալու համար:

Իրացնէ ալ, հեռուէն տեսան որ բարի ծերունին ծանր աշխատութեան մէջ էր, եւ ա՛յն ատեն միայն գլուխը վեր առաւ երբ տղեկը ոսկին անոր ափը դրաւ և երբ արդէն Լուղովիկոս ու թագուհին մօտեցեր էին իրեն:

Բարի ծերունին, կինը և տղաքը ծունդի գալով աղօթեցին անոնց համար:

— Կը տեսնէ՞ք, ըսաւ թագուհին, խեղճերը մեզի համար կ'աղօթեն. ա՛խ, ի՞նչ աղէկ բան է բարիք ընելը:

Լուղովիկոս յուզուած էր այս տեսարանէն. սիրտը կը բաբախէր ու գոհ էր:

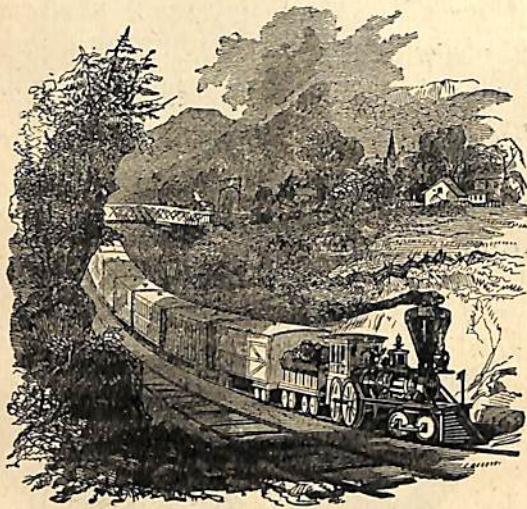

ՏԵ. — ՄՏԱԿ ՎՍՄՏԿԵԼՈՒ ԱՐՈՒԵՄՏԸ

Ստակ վաստկելը ո՛րչափ դիւրին նկատուի, անիկա պահելը աշխարհի մէջ ամէնէն դժուար բանն է: Իրօք ալ այսպէս չէ՞: Շատեր շատ ստակ կը վաստակին, բայց պահելու արուեստն ու միջոցը կը պակսի իրենց:

Հարստանալու գաղտնիքը վաստկածէն պակաս

ծախսելուն մեջ է: Տարին 100 ոսկի վաստկող և 101 ոսկի ծախսող մարդը աշխարհի ամէնէն թշուառ արարածն է. մինչդեռ տարին 100 ոսկի վաստկող եւ 99ը ծախսողը՝ ամէնէն երջանիկը:

Գիտենք թէ խնայողութիւնը հարստութիւն է. բայց ճշմարիտ խնայողութիւնը սխալ ըմբռնուած է մեր մէջ և ամէնքս ալ չենք գիտեր թէ ի՛նչ է այդ սկզբունքը: Խնայողութիւնը պէտք չէ փնտուել գրեթէ ամէն մէջ: Շատեր կը կարծեն որ խնայողութիւն ըրած կ'ըլլան երբ լուացարար կնոջ 20 փարան կը զեղչեն և 2 դահեկանի գնած մէկ քաշ պտուղնուն 40 փարա բեռնակիրի ծախք կը վճարեն: Այս կարգի մարդիկ երբեք խնայող չեն կրնար համարուիլ: Ճշմարիտ խնայողութիւնը միշտ ելքը մուտքէն նուազ ընելուն մէջ է: Հագի՛ր հին հագուստդ քիչ մը ժամանակ ալ, մի՛ ունենար զոյգ մը նոր ձեռնոցներ. եթէ պէտք ըլլայ աւելի պարզ սնունդ մը ա՛ռ, որպէս զի ամէն պարագայի մէջ, եթէ անակնկալ դէպք մը չսպասահի, ելքդ մուտքէդ նուազ ըլլայ: Երբ մարդ անգամ մը խնայել սորվի, աւելի գոհունակութիւն պիտի զգայ խելքով խնայելուն քան թէ անխելքութիւնով չուայլելուն մէջ: Ա՛ռ տետրակ մը եւ հոն նշանակէ ամէն ծախքերդ և ապա ամէն օր կամ ամէն շաբաթ այդ ծախքերը երկու սիւնակներու բաժնէ՛, մէկուն վրայ պիտանի և միւսին՝ անպիտ բառերը գրելով: Այն ատեն պիտի տեսնես որ վերջին սիւնակի գումարը կրկինը, եռապատիկը և յաճախ տասնապատիկը պիտի ըլլայ քան առաջինը. այսինքն պիտի տեսնես որ զեղխութիւններու համար վատնած գումարդ տասնապատիկ աւելի պիտի

ըլլայ քան կեանքի իրական պէտքերու համար ծախսած գումարէն :

ՅԳ. — Բ Ժ Ի Շ Կ Ը

(ՄԵՆԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ)

Քոյրի՛կ, քոյրի՛կ, տո՛ւր նայիմ անգամ մը սա բազկերակդ. տեսնեմ ի՛նչ է տկարութեանդ պատճառը :

Օ՛ հօ՛ հօ՛, ո՛րչափ ալ արագ կը զարնէ. վայրկեանի մէջ 80է աւելի. աս ի՛նչ տաքութիւն, քոյրիկս, լեզուդ տեսնեմ անգամ մը, այո՛, այո՛, քիչ մը տկարութիւն ունիս. այս օր միայն տաքուկ ապուր մը պէտք է խմես, ուրիշ ոչինչ :

Ա՛խ, ագիտութիւն, տեսա՞ր մի բան չգիտնալէն ի՛նչ չարիքներ յառաջ կուգան եղեր : Մարդ ինչ որ ալ ըլլայ պէտք է որ քիչ մը առողջաբանութիւն սորվի՝ որ ամէնէն կարեւորն է, և քիչ մըն ալ բժըկութիւն գէթ մինչեւ աստիճան մը, որպէս զի գոնէ թեթեւ անհանգստութիւններու համար Պ. բժիշկներու գլուխը չցաւցնէ և մանաւանդ մէկ քանի ճերմակ մէճիտներու կակծեցուցիչ ծախքէն զերծ մնայ :

Գիտէ՞ք, քոյրիկ. ես այսօր շատ աղէկ գիտցայ մարդակազմութեան և առողջաբանութեան դասերս .

Պ. Աւսուցիչս շատ գոհ մնաց ինէ, 10 և խաչանիչ առի և յետոյ Պ. բժիշկ տիտղոսը տուաւ ինծի. ես ա՛լ Պ. բժիշկն եմ :

Գիտնալու էք, քոյրիկս, թէ ապրիլ վատառողջ, ցաւերով ու տանջանքներով՝ մեռնիլ է յամբ ու դան-

դաղ մահով. ապրիլ առողջ, կայտառ, դիմագրաւելով Փիղիքական և բարոյական ցաւերու՝ ապրիլ է մարդու արժանի երջանիկ կեանքով :

Վատառողջ մարմիններու մէջ հոգին շատ կը տըկարանայ. իսկ առողջ սարմիններու մէջ, անիկա զօրաւոր է :

Ուրեմն ի՞նչ պէտք է ընել բնութեան մեզի տը-

ուած առողջութիւնը պահելու համար, և կամ ի՞նչ ընել այն շատ մը հիւանդութիւններուն, բիւրաւոր մանրէներուն դէմ որոնք մեր առողջութեան բարեկամ չեն, և սակայն դրացի են մեզի, քանի որ այդ չար ճճիները մեր չորս կողմը կը գտնուին, ինչպէս որ գիտութիւնը կը հաստատէ:

§§. — ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԸ

(ՏՐԱՄԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ)

Յակոբ. — Միւսի՛ւ, միւսի՛ւ, ո՞ւր այդպէս աճապարանքով, վաճառականական յանձնառութիւն մը ունեցողի պէս կը վազես. եղբայր, դպրոցէն ելլելէդ ի վեր չենք տեսնուած բնաւ:

Գարեգին. — Մարդ Աստուծոյ դուն ալ, դպրոց՝ չըսե՞ս զնձան մը: Փառք Աստուծոյ որ սա անիծուած տեղէն ինքզինքս դուրս նետեցի և հիմա սանկ համարձակ կը պտըտիմ: Ի՞նչ է ան, մարդասպան ենք միթէ. « Փողոց չպիտի ելլես, ծովեզերքը չպիտի երթաս, դպրոցէն բացակայ չպիտի գտնուիս. սա պիտի ընես, նա պիտի չընես: » Ա՛խ, մանաւանդ այն տնօրէ՞ն է, անօրէ՞ն է, ի՞նչ է. անոր դարկած երկու հատ ապտակը չկա՞յ, մտքէս չպիտի ելլէ բնաւ: Հասկան հառաւարիչին բրածնե՞րը... արդեօք մոռնալիք բա-

ներ են. « Ո՞ւր էիր այս ատեն, դուն տակաւին նո՞ր դպրոց կուգաս. դասերը ելան... քեզի անպիտան» : Կարծես դատարանն ենք, վայրկեանը վայրկեանին ներկայ գտնուելու է եղեր. քիչ մը ուշացա՞ր — օ՛ն, մէկ ժամ ծունդի. դասերդ պատրաստ չե՞ն — գրէ հարիւր տող պատժագիր. ոտքի ելա՞ր — ա՛ն քեզի տասը բառ դոց ընելու. լուռ չնստա՞ր — ա՛ն քեզի նախատինք մը. գուլպա չե՞ս հագեր — ա՛ն ոտքիդ

սեյնեկ մը. ոտնաման չունի՞ս — ա՛ն հատ մըն ալ, Եղբայր, ստեղծելո՞ւ է, հայրիկս ժամանակ չունի՛. փարա չկա՞յ... ,

Յակոբ. — Էօ՛ֆ, եղբայր, դեռ չվերջացա՞ւ. շատախօսի ճախարակ էս, ի՞նչ էս, էս քեզի երկու խօսք ըսի, դուն գլխուս գանկը պայթեցուցիր.

Գարեգին. — Վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ, ահա քիչ խօսող դպրոցական միւսիս. ինձի կոյր ըսողը գոնէ ինք նուս աչուի մը ըլլայ: Է՛յ, ինչ է եղեր նայինք, ատիկա

դասատունի՞դ , կառավարիչը կամ տնօրէ՞նը խրատ տուին որ ինծի հաղորդես : Ես շատախօս եմ հա՛ . շատախօսին մեծը քու դասատուներդ են . կըռ կըռ կը՛ռ , առաւօտէն մինչեւ իրիկուն կը խօսին կը կեանան . գոնէ մտիկ ընող մը ըլլայ , գլուխ ունիս նէ տո՛ւր որ արդուկեն : Ա՛յս ֆրանսերէն է , ա՛յն՝ տաճկերէն , ա՛յս հայերէն , միւսը՝ շիյոեմ ինչերէն . ա՛յս աշխարհագրութիւն է , ա՛յս ալ թուաբանութիւն , այս ի՞նչ տանջանք եւ ի՞նչ դժուարութիւն . մա՞րդ կը դիմանայ ատոր :

Յակոբ . — Օ հօ՛ , հօ՛ , չըսե՞ս , դուն դժուարութենէ փախուստ տուեր ես . անանկ է ես՛ , հաց դրտա՞ր — լիէ . դժուարութիւն մը ելա՞ւ դէմդ — ճիճօ՞ղ . աղէկ շիտակը , կեցցես : Մարդ Աստուծոյ , դուն ի՞նչ կարծեցիր , առանց քրտինքի հաց կ'ըլլա՞յ : Հարկաւ , լեզու , գիտութիւն եւ ուրիշ բաներ սորվելու համար աշխատելու , յոգնելու ենք : Նստիլ աղէկ աղէկ աշխատելով՝ անշուշտ կը սորվինք , եթէ մեր չգիտցած կամ չհասկցած բան մը պատահի , դասատուները ողջ ըլլան , հարցուցած ատենդ պատասխանդ կ'առնես . ա՛լ ասոր դժուարութիւնը ո՞րն է :

Գարեգին . — Ահա լմնցաւ գնաց :

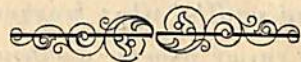
Յակոբ . — Անշո՛ւշտ , հապա ի՞նչ կարծեցիր , « Համբերութիւնով ազոխը հրուշակ կ'ըլլայ կ'ըսեն , թութի տերեն ալ սնդուս » : Մարդ կը յառաջագիմէ կամացուկ կամացուկ :

Գարեգին . — Օհօ՛ , փիլիսոփայ կտրեցար գլխուս , միւսիւ , աս ի՛նչ օրինակներ , աս ի՛նչ խրատներ . բայց ցաւալի է որ խրատ տուողները իրենք նախ իրենց տուած խրատին հակառակ կը վարուին . սա անցածները ըրած տղայութիւններդ մոռցա՞ր . Զիւմպիւլ տուտուին ապակիները կտարտելդ միտքէդ ելա՞ւ :

Յակոբ . — Ի՞նչ կրնայ ըլլալ , խելքը տարիքի մէջ չէ այլ գլխուն մէջ . անցած տարուան վիճակիս ի՞նչ կը նայիս : Ես հիմա փառք կուտամ որ այսօր մեր դասատուներուն շնորհիւ այսպիսի դպրոցի մը մէջ դաստիարակութիւն եւ ուսում կ'առնենք . Ալգիին եւ Տէրութեան օգտակար մէյմէկ անհատներ ըլլալու համար . մինչդեռ դուն , ամէն ատեն այսպէս տղայամիտ ու անկիրթ պիտի ըլլաս :

Գարեգին . Հակիրթն ի՞նչ է , փուռը տրուած կեովին չունիմ որ վրան դարնեմ :

Յակոբ . — Օհօ՛ , ի՞նչ աղէկ բան , անկիրթ եւ հակիրթ իրարու հետ շփոթե՛լ . շիտակը ըսելիք չունիմ . ողբալի վիճակ , դպրոց չսիրող , դպրոց չյարատեւող մարդուն վիճակը ա՛յս է : « Սեւը սապօնն ի՞նչ խելը խրատն ի՞նչ ընէ » :

89. — ՎԱՐԴՆ ՈՒ ՄԱՆԻՇԱԿ

« Ծաղիկներուն մէջ ե՛ս եմ բազումիկն » .
 Կ'ըսէր որ մը վարդն հեզ մանիշակին ,
 Որ կը գտնուէր խոտին սակն իր ֆով .
 « Առաջիկն եմ ես կարգով ու յարգով .
 Նայէ մէջ մ'իկնծի, կ'ըսէր նա սնոր ,

Ի՞նչպէս կ'երեւամ , միթէ չե՞մ աղուոր .
 Ի՞նչ կ'ըսես իմ քարս ու փայլուն գոյնիկն
 Եւ բոփիկ աղուոր սիրուն հասակիկն,
 Միկնջ դու կը սըմփս միշտ խոտերուն սակ » .
 Պատասխան տուաւ սապէս մանիշակ .
 « Բու բոլոր ոչիկնջ այդ գոռոզ պջրանք

Տուէր են ֆեզի միայն սին պարծանք .
 Թե ինձ կը հաւատա , ձրգե՛ այդ շեզուն ,
 Անվայեշ քան ե ֆեզի պէս մեկունն :
 Կ'ուզե՞ս հաճելի ըլլալ ամեկունն .
 Գիտցի՛ր միշտ յարգել , սիրել պարզութիւն ,
 Նայէ՛ որ միշտ հեզ , համեստ ըլլաս դուն » :

90. — ՊԱՐՏԱՏԵՐՆ ՈՒ ՊԱՐՏԱՊԱՆԸ

— Ո՛հ , դո՞ւն ես , կ'ըսէ պարտատէրը իր դեր-
 ձակին , անշուշտ հաշուեցուցակս կը բերես .
 — Այո՛ , պարտն , և քիչ մը ստակ պիտի ուզէի :
 — Գրատեղանս բա՛ց , քաշէ՛ սա գզրոցը (դեր-
 ձակը ուրախութեամբ կը քաշէ) , այն չէ՛ , մի՛ւտը ,
 (դերձակը երկրորդ գզրոց մը կը քաշէ) Այն ալ չէ ,
 վրայինը քաշէ՛ . . . հա՛ , այն է , մէջը ի՞նչ կը
 տեսնես :
 — Շատ մը թուղթ կը տեսնեմ , կ'ըսէ դեր-
 ձակը :
 — Ատոնք վճարելի հաշուեցուցակներն . քու-
 կինդ ալ անոնց հետ դիր , կ'ըսէ անհոգ պարտա-
 տէրը եւ միւս կողմ կը դառնայ :

Յ Ա Ն Կ Ն Ի Ի Թ Ե Ր Ո Ւ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ 5

Ա. — Արձակ Հասուածներ

Դպրոցը	7
Տնաչէն կիներ	9
Փախստական դպրոցականներ	15
Անիրաւ պատիժ	19
Տնաւեր կիներ	30
Գնտասեղ մը	50
Մեր հորիզոնին վրայ	74
Գործերնին գիտցող տղաք	82
Արժանի՞ք թէ դիպուած	103
Գիւղացի և վարուենդ	117
Լուսին, խաւարում, գիտաւորներ	137
Պարտատէրը եւ պարտականը	149

Բ. — Բարոյականի Դասեր

Պարտականութիւններ ծնողաց հանդէպ	26
Մի՞ խարուիք արտաքին երևոյթներէ	36
Փութկոտութիւն և ծուլութիւն	38
Դպրոցականներու պարտականութիւնք	41
Բարի սովորութիւններ	49
Գողը կը պատժուի	54
Անձին նկատմամբ պարտականութիւններ	63
Երեք բարեկամներ	72
Այլոց նկատմամբ պարտականութիւններ	79
Իրարմով պատժուած ոճիրներ	85
Բարոյական սկզբունք	94
Ուրիշի նկատմամբ պարտականութիւնք	96

Գ. — Կրօնի Դասեր

Յիսուս և մանուկները	23
Յիսուսի Մկրտութիւնը	48
Տասը Կոյսեր	61

Յիսուսի Մատնութիւնը	75
Յիսուսի Խաչելութիւնն ու Մահը	91
Յիսուսի Թաղումը	110
Յիսուսի Յարութիւնը	122

Դ. — Կենսագրականներ

Յովհաննէս Այվազովսքի	35
Պետրոս Դուրեան	45
Ռուսինեան	58
Մկրտիչ Պէշիքթաշեան	86
Թովմաս Թէրզեան	118

Ե. — Տնտեսական Նիւթեր

Ստակ վաստկելու արուեստը	71
Զսխալինք մեր կոչումին մէջ	89
Ստակ վաստկելու արուեստը	107
Աշխատութիւն, կարգապահութիւն	111
Յարատեւէ՛	120
Ստակ վաստկելու արուեստը	140

Զ. — Աւանդակներ

Սրամիտ պատասխան	13
Մոլիէռի կեանքէն	34
Պարտք ունեցողը կրնա՞յ քնանալ	68
Սակաւախօսութիւն	68
Փոկիոնի անշահասիրութիւնը	54
Շողոքորթութիւն	101
Մանրավէպեր	114
Սրտի գոհացում	138

Է. — ՈՏԱՆԱԼՈՐՆԵՐ

Յելիի մէջ մարգարիտ	14
Փշոտ թուփը	22
Վերջին խոստում	24
Ծովը	32
Թշուառը խորհեցէք	34
Դպրոցական կեանք	40
Ի՛նչ կ'ըսեն	47

Ձիւնհալ	57
Կեղջկուհւոյն երգը	65
Իմ մահը	69
Իմ կեանքը	83
Տխուր երաժշտութիւն	94
Երեկոյեան աղօթք	102
Չէ՛	109

Ը. — Առակներ

Ստախօսին պատիժը	11
Ազոաւն ու ճագերը	17
Աշխատանք եւ անգործութիւն	25
Ազոաւ և աղուէս	28
Գայլ եւ գառնուկ	37
Մեղու, ճպրւոն և ճանճ	44
Իժն ու ազրուկը	52
Հողագործն ու զաւակները	60
Կապրիկը	66
Ճնճղուկն ու նապաստակը	73
Կապիկի եւ ախնոց	81
Ոսկի	88
Շուք եւ երխասարդ	99
Ագահն ու հաւը	104
Առիւծն ու որսը	106
Իմաստուն աղուէս	112
Գիւղացի եւ մահ	115
Մուկերը	119
Վարդն ու մանիչակ	148

Թ. — Առածներ

Տնտեսական առածներ	21
Առածներ	60
»	69
»	78

Ժ. — Տրամախօսուրիւն

Փոքրիկ գիտնականը	124
Բժիշկը	142
Դպրոցականները	144

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԸՆԹԱՅԻ ԻՐԱԿԻՏՈՒԹԵԱՆ, ԲՆԱՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԲՆԱ-
ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

II. — Նոր դասընթաց գործնական եւ արհեստական իրագիտութեան. — Տարրական՝ 7—9 տարեկան աղոց յատուկ. երկրորդ՝ տպագրութիւն, պատկերազարդ, հիմնովին բարեփոխուած եւ ձոխացած: Կը խօսի,

Ուսումնական Խորհրդոյ կրթական ծրագրին համեմատ՝

Ա. — Մարզուս եւ անոր կազմուածքին, սնունդի, շինուածանիւթերու, հագուստի, կահ կարասիներու

եւ այլ զանազան պէտքերու եւ առողջապահական կանոններու վրայ :

Բ. — Կենդանիներու եւ անոնց օգտակար արտադրութիւններուն, նախնական սպառելի նիւթերուն եւ անոնց ստացման ու պատրաստութիւններուն .

Գ. — Բոյսերու եւ տունկերու եւ անոնց օգտակար արտադրութիւններուն, իւզի, ներկի, շաքարի եւ հիւսելի գործածական նիւթերու եւ առարկաներու .

Դ. — Հանգստի եւ մեքաղային գլխաւոր արտադրութիւններու, սակի, արծաթի, դրամի, զարդի իրեղէններու, վառելանիւթերու եւ անոնց ստացման եւ գործածութեան եղանակներուն . — Հողագործութեան, պարտիզպանութեան, շերամաբուծութեան, մեղուաբուծութեան, զանազան ըմպելիներու եւ դեղանիւթերու .

Ե. — Բնական երեւոյթներու եւ յարակից մասերուն վրայ իրագիտական, բնապատմական, բնագիտական եւ բնախօսական աստիճանաւորուած ու խրտացած համառօտ տեսութիւններ եւ ծանօթութիւններ, խիստ պարզ եւ դիւրահասկնալի ոճով :

Գին 3 զրշ .

Ձ. — Միջին դասընթացք Ա. տարի, գործնական և արհեստական Իրագիտութիւն եւ Բնապատմութիւն, 9—11 տարեկան տղոց յատուկ, վաւերացած Ուսումն . Ոորհրդէն : Կ'անդրադառնայ նախորդ դասընթացքի նիւթերուն վրայ աւելի ճոխ ու լայն կերպով և ման-

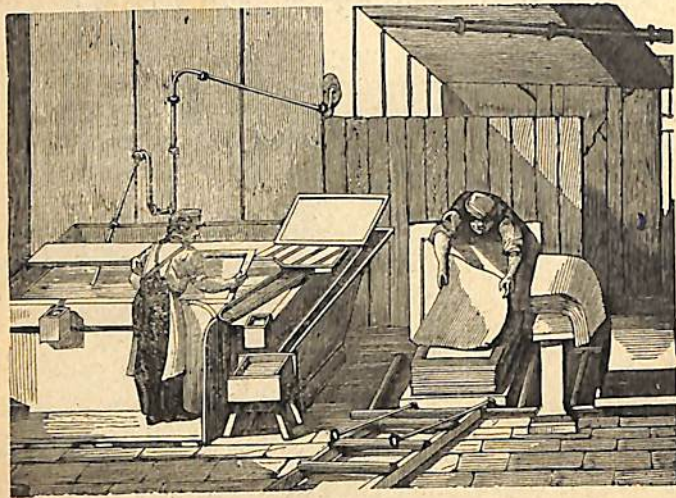

րամասնութեամբ տալով իրագիտական բոլոր ծանօթութիւնները որոնք 9—11 տարեկան տղոց տարիքին ու չափին համեմատ զրուած են դիւրահասկնալի ոճով :

Գին 4 զրշ .

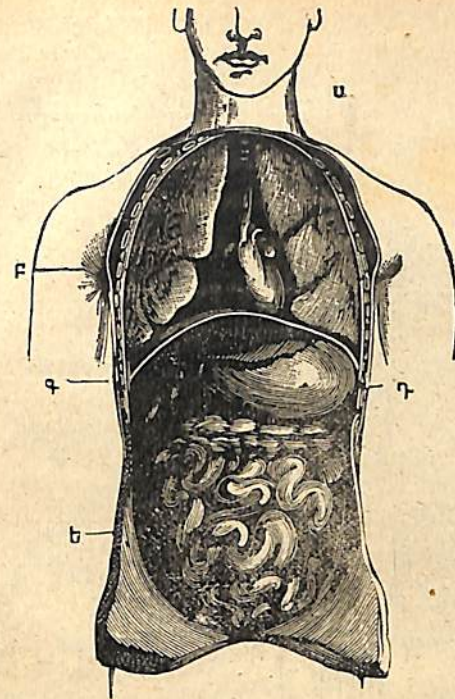

3. — Միջին դասընթացի *Բ. տարի. գործնական* և *արհեստական* Իրագիտութիւնն եւ *Բնագիտութիւնն*, որուն մէջ մասնաւորապէս կը շեշտուին կենդանական, բուսային և հասնային արտադրութիւնները, անոնց

պատրաստութեան և գործածութեան մասին մարդկային ճարտարութիւնը, արհեստներու և արուեստներու յառաջացումը և գիտական նորանոր միջոցներու և յառաջգիմութեանց շնորհիւ ձեռք բերուած դիւրութիւնները: Գին 5 շրջ.

4. — Գործնական տարերք *Բնագիտական* եւ *Բնագիտական* գիտութեանց, բարձրագոյն ընթացք. 11 — 13 տարեկան տղոց և զարգացելոց յատուկ նիւթ ունենալով ըստ կրթ. Մրագրի.

- 1⁰. Մարդը և իր կազմութիւնը,
- 2⁰. Կենդանիք և իրենց օգտակարութիւնը,
- 3⁰. Բոյսք և երկրագործութիւն,
- 4⁰. Մէտէօրաբանութիւնը երկրագործին համար,
- 5⁰. Բնագիտութիւն,
- 6⁰. Տարրաբանութիւն:

228 ընտիր պատկերներով:

Գին 7 շրջ.

ԸՆԹԱՅՔ ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵՉՈՒԻ

1. — Մենսո՛ր Մանկանց կամ Նոր Բերական Ֆրանսերէն լեզուի, 7 — 9 տարեկան տղոց յատուկ . կ'ուսուցանէ Ֆրանսերէնի ընթերցումը և պարզ ու

գործածական պարբերութիւններու . դրուցատրութիւնը, բոլորովին նոր եւ մանկավարժական մէթոտով :

Գին 2 շրշ .

2. — Մենսո՛ր մանկանց կամ Երկրորդ Գիրք Ֆրանսերէնի, Միջին դասընթացք Ա. տարի . — Զրուցատրական վարժութիւնք . Ֆրանսերէնէ ի Հայ . և փոխադարձ թարգմանութիւնք . Բերականական նախնական ծանօթութիւնք . Համաձայն Ուսումն . Խորհրդոյ Կրթ . Ծրագրին :

Գին 4 շրշ .

3. — Առաջնորդ Մանկանց կամ Երրորդ գիրք Ֆրանսերէնի . Միջին դասընթացք Բ. տարի . Ընթերցում հարցնախր . հատուածոց և թարգմանութիւն , Տիպար դասեր , հատուածին վրայ քերականական Կրլուծութիւնք և հարցմունք՝ Ֆրանսերէնով . քերականական գլխաւոր և հիմնական կանոններ . հրահանգք Հայերէնէ ի Ֆրանսերէն թարգմանութեանց . Շարադրութիւն . մտամարզական հրահանգք . Խոնարհմունք անկանոն բայից : Համաձայն Ուսումն . Խորհրդոյ Կրթ . Ծրագրին .

Գին 6 շրշ .

ԸՆԹԱՅՔ ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԼԵՉՈՒԻ

1. — Ծաղկաբաղ Մանկական Դասերու . պատկերազարդ նոր Ընթերցարան . Հաւաքածոյ արձակ եւ ոտանաւոր ընտիր հատուածներու որոնք իբրեւ տի-

պար դասեր պիտի աւանդուին աշակերտաց մանկա-
վարժական դիւրուտոյց եղանակով մը :

Գին 3 զրշ .

2 . — Ծաղկաբաղ Տիպար Դասերու կամ
Երկրորդ Գիրք Հայ Լեզուի . Միջին դասընթացք :

Գին 4 զրշ .

2015 3290-3292

« Ազգային գրադարան

NL0060705

« Ազգային գրադարան

NL0060704

« Ազգային գրադարան

NL0060703

